

G. J. WHYTE MELVILLE / GLADIATORJI

CIRILOVA KNJIŽNICA V. ZVEZEK

G. J. W H Y T E M. E L V I L L E

G L A D I A T O R J I

ZGODOVINSKI ROMAN IZ LETA 70 PO KRISTUSU

I

1

9

3

5

TISK IN ZALOGA TISKARNE SV. CIRILA V MARIBORU
P R E D S T A V N I K A L B I N H R O V A T I N

92747

92747

~~46780~~

L 23. XI. 1946 / 3297

IZ ANGLEŠČINE PREVEDEL PAULUS

Predgovor prevajalca.

Tistikrat je stopal Rim proti vrhuncu svoje zunanje politične moči. Rimske legije so se borile v hladni in megleni Britaniji (današnji Angleški) proti upornim Britancem in so krotile v vroči Judeji nemirno židovstvo ter oblegale Jeruzalem leta 69. do 70. po Kristusu pod Vespazianom in njegovim sinom Titom. Od podonavskih ravnin preko Galije in Španije tja v Severno Afriko je segala rimska nadoblast in mesto Rim je postajalo tistikrat v resnici »gospodarica sveta«.

Pa čudno — ob istem času, ko je dosegel rimski imperij na zunaj svojo največjo moč in slavo, je začel gniti v svojem središču. Mesto Rim, središče sveta, je postalo tudi središče razkošja, nasladnega uživanja in pregreh, ki so z njim v zvezi, središče moralične in politične propalosti.

Prednjačili so v moralični pokvarjenosti rimski cesarji. Neron (l. 54.—68.) je znan po svoji blazni krvoločnosti in brezmejnosti v uživanju. Njegova naslednika, Galba in Oton (l. 68.—69.) sta bila dobra vojščaka, pa sicer nista zaostajala za Neronom. Vitelij (l. 69.), ki se pod njegovo vlado vrši naša povest, je bil kot cesar dobrodušen pijanec in požeruh, njegova brezmejna nasladnost mu je udušila ves njegov prejšnji pogum in njegovo bistrournost. Dobra vladarja sta bila šele Vespazian (l. 69.—79.), ki so ga njegove legije v Judeji vzklicale za cesarja, in njegov sin Tit, ki je po očetovem odhodu nadaljeval zasedbo Judeje, oblegal in zavzel Jeruzalem leta 70. in bil izvoljen za cesarja leta 79., po smrti Vespazianovi.

Za slabimi zgledi svojih vladarjev niso zaostajali bogati rimski plemenitaši, patriciji. Saj kdor je hotel biti prijatelj cesarjev, se je moral znati kosati z njim v pijančevanju in razsipnosti.

Da so si pridobili in ohranili priljubljenost pri nižjih slojih ljudstva, so jim cesarji prirejali drage in razkošne igre v gledališču, amfiteatru imenovanem. Te igre nam kažejo, kak okus je vladal tistikrat v prestolici sveta. Kri je morala teči, sicer gledalci niso bili zadovoljni. Posameznega človeka, oboroženega ali pa tudi brez orožja, so postavili pred gladne, razdražene leve in tigre in se naslajali na njegovi brezupni borbi s krvoločnimi živalmi, boji na življenje in smrt med posameznimi borci ali pa med celimi četami — to je bila zabava nizkim in visokim.

Umevno je, da je postajala v takem gnilem, nezdravem ozračju možata značajnost, telesna moč in dušna krepost vedno bolj redka prikazen. In kdor je imel eno ali več teh lastnosti, je obrnil nase oči in pozornost pomehkuženih Rimljanov.

Zato so bili čislani in so vzbujali splošno zanimanje gladiatorji.

Ime pomenja mečeborce. Bili so to ljudje, ki je bila borba njihov življenjski poklic. V posebnih šolah, gimnazijih, so se pod vodstvom strokovnih učiteljev vadili neprestano v vseh strokah telesne izurjenosti in v borbi z vsem mogočim orožjem. Svojo plačo so dobivali iz cesarjeve blagajne. In če je priredil cesar igre ljudstvu, so nastopili gladiatorji, v gručah ali pa posamič mož proti možu, in ni bil redek slučaj, da je moral v taki borbi na zahtevo krvi željnega ljudstva prijatelj zadati svojemu prijatelju gladiatorju smrtni udarec. Telesna moč in izurjenost ter neustrašen pogum so bile njihove glavne lastnosti. V moraličnem oziru niso bili boljši ko njihovi sodobniki, pa bilo je med njimi primeroma še dovolj poštenih, značajnih mož.

Gladiatorji in z njimi vojščaki ter rimske legije, to so bili ljubljenci celega ljudstva — pa tudi strah Rima in rimskih mehkužnežev. V njihovih rokah je bilo orožje, je bila moč; kdor jo je znal pridobiti zase, temu je bila odprta pot na cesarski prestol. —

Rimske legije so vrgle nepriljubljene cezare s prestola in nastavljale svoje ljubljence, plačane čete gladiatorjev so upropastile Vitelija in dvignile Vespaziana. Razumljivo je vsled tega, zakaj so se ravno v tej dobi rimski vladarji menjavali tako pogosto.

Pozornost pa so vzbujali v Rimu tudi sužnji iz severnih delov imperija. Ni čuda. Saj so ti »barbari« prinesli seboj krepko in zdravo telo ter duševno nepokvarjenost, kar je bilo pač v Rimu redko najti. Če se je med pomehkuženimi Rimljani pokazal na ulici vitki, tihi Britanec, orjaški Skandinavec, resnega lica, sinjemodrih oči in rumenih las, razkazujoč v vsaki svoji kretnji mirno, nepremagljivo moč in svežo čilost, je verjetno, da so se vse oči obračale za njim in da je bil tak suženj neprecenljive vrednosti in ponos za gospodarja.

To je v kratkih besedah kulturno in politično ozadje romana »Gladiatorji«.

Napisal ga je angleški G. J. Whyte Melville (l. 1821.—78.) leta 1864. Preveden je v francoski in nemški jezik.

Zgodba se začne v Rimu. Zoper cesarja Vitelija, ki je leta 69. komaj nastopil vlado, se plete zarota, na prestol bi naj s pomočjo gladiatorjev prišel sposobni in pri legijah priljubljeni Vespazijan, ki se ob tistem času mudi v Judeji. Konča se povest v Jeruzalemu ob enem s padcem mesta leta 70. pod Titom.

Roman obsega kratko dobo treh, štirih mesecev.

»Gladiatorji« so zgodovinska povest; podati nam hočejo poleg zanimivega dejanja tudi verno sliko življenja in mišljenja svoje dobe. Z mirno, epično zložitostjo — pisatelju se nikamor ne mudi — nam pripoveduje roman šege in običaje in življenje Rima in posameznih oseb, ki se iz njihovih značajev rodi nad vse zanimiva zgodba. V ospredju stoji mladi britanski suženj Eska in pokristjanjeno židovsko dekle Mariamna —.

Toda pustimo pisatelju, naj sam pripoveduje —

E R O S

BOG LJUBEZNI V GRŠKEM BAJESLOVJU

Sanje.

Temna in resna v svoji čarobni lepoti je Prozerpina¹, boginja in kraljica podzemlja. Drag in ljub ji je veličastveni sijaj in grozeči lesk njenega podzemeljskega kraljestva, draga in ljuba njegova mračna brezkončnost, ljub ji je ponos Plutona, njenega neuklonljivega soproga, dvakrat ljuba kraljevska oblast, ki vlada večno usodo duš — toda ljubši ko vse to, ljubši ko blesteča krona in ponosno žezlo in plameneči zlati prestol, ljubši ji je spomin — spomin, ki kakor prijazen solnčni žarek sveti skoz temnomračno veličastvo podzemlja in hladi otožno utrujenost njenega duha, kakor osvežujoči vetrič z nadzemeljskih livad. Ni pozabila in nikdar ne more pozabiti rosnih cvetic in duhtečih vrtov razkošne Sicilije, ne more pozabiti sinjega morja in poletnega solnca in ne zlatega žitnega klasja, ki valovi ter šepeče na rodni poljanah nadzemlja.

In pri spominu na davne dni njene mladosti razjasni otožen smehljaj njeno strogo, resnobno lice, njena temna, grozeča lepota se ublaži in Prozerpina je za trenutek zopet veselo, smehljajoče se dekle svojih mladih let.

In slonokoščena vrata Spomina se odpro, ljubki golobčki, seli Prozerpine, boginje mladostnih spominov — prihitijo na snežnobelih perutih in odplavajo iz mračnega podzemlja ven v solnčni svet, da poneso balzam tolažbe utrujenim in ranjenim in izgubljenim.

---

¹ Prozerpina je hčerka Cerere, boginje žitnih poljan in vrtov. Pluton, bog podzemlja, kamor pridejo po grško-rimskem bajeslovju duše po smrti, jo je ugrabil v Siciliji in si jo vzela za ženo. V mračnem podzemlju ne more pozabiti solnčnih zemeljskih livad. Zato je tudi boginja mladostnih spominov.

In tele sanje so prinesli seli miru seboj, da potolažijo potrtega duha spečemu sužnju.

Ugnan je končno divji merjasec.

Dolga in naporna je bila gonja. Po samotnih goščavah, preko solnčnih planot skozi gosto grmičje in gozdne soteske, čez skale in pečine, preko šumeče reke in zameglenega, globokega močvirja so ga zasledovali divji lovski psi, brez oddiha, brez usmiljenja, in sedaj so ga ugnali.

Ob deblu stoletnega hrasta se je ustavil in se obrnil proti svojim zasledovalcem, pogumen, kot pristni potomec britanskih divjin, pripravljen, da drago proda svoje življenje in se bori, zmagovit in nepremagljiv, do smrti.

Njegove male oči mu žarijo kakor živo oglje, trde ščetine na hrbtu mu štrlijo po koncu, bele pene mu odletavajo iz mogočnega rilca, ko pomeri s svojima nevarnima, zakrivljenima kočnikoma sedaj proti enemu, sedaj proti drugemu svojih besno ga naskakujočih, lajajočih sovražnikov.

»Hoj! — Zagrabite ga!« krikne za njimi mladi lovec in skoči sredi med nje s svojo kratko, širokolistasto sulico v roki. Brez sape je in dolge milje skozi zaraščene gozdove so ga utrudile, toda srce mu radosti bije in kri mu polje po žilah v divjem zanosu naporne zmage, znanem le strastnemu lovcu.

Že se je zvalil na tla eden štirinogatih napadalcev z razparanim trebuhom in ves krvav, pa že grabi drugi merjasca za goltanec in pedenj dolgi kos sulice mu zabode mlada silna roka za vrat in mu ga porine doli do pljuč. Ročaj sulice se krhko prelomi, ko se zruši nanj težko, okorno truplo in stresoč se v smrtnih sunkih izliva divji merjasec svoje življenje po mehki zeleni trati, kakršno je najti le na britanskih livadah.

Novo sliko mu pričarajo mehke sanje.

Merjasec izgine in gozdna divjina se izpremeni v prelepo, ljubko in smehljajočo se livado —.

Črede rdečkastih goved zadovoljno mulijo sočno travo in obračajo svoje dolgorogate glave proti vetru, ovce se belijo po zelenih pašnikih, ki valovijo tja proti morju, ponosni galeb dviga svoje bele peruti proti jasnemu, vedremu nebu, brenčanje muh in čebel se pomešava z veselim lajanjem psov, mukanjem goved, razkošnim dekliškim smehom in drugimi glasovi, ki oznanjujejo mir, zadovoljstvo in srečo.

Brezskrben otrok se igra in lovi okrog materinih kolen, otrok zlatih las, odkritega, ponosnega lica, sinjemodrih, pogumnih oči, krepkih udov, naglih kretenj — samozavesten, zapovedovalen, svojeglaven.

Njegova mati, vitka žena, lepega, pa otožnega lica, zre ven na morje, zdi se, da se ne zaveda ljubkovanja otrokovega, ki poljubuje in si pritiska k licu njeno belo roko. Njena vitka in polna postava je odeta v dolgo, snežnobelo oblačilo, ki valovi za njo po trati, in zlati obročki ji krasijo zapestje in zanožje. Od časa do časa pogleda z zanosom na svojega otroka, pa nanovo zagrne zamišljenost njen lepi obraz in njene oči se zatopijo v sinje morsko obzorje. Ni žalosti in bridkosti v njenem pogledu, tudi ne nepotrpežljivosti in nevolje in ne nezadovoljnosti. — Spomin se zrcali v njenih očeh, nežen, vse obvladujoč, nepremagljiv, brezupen spomin, brez sence kakega očitka — —.

V Rimu stoji kip Mnemozine² pri vhodu na forum³, ta nosi na svojem marmornatem licu isto težko, morečo zamišljenost, poteze njenega obraza, ki jih je v nedosegljivi otožni milobi zarisalo dleto atenskega kiparja, kažejo isto trudno brezupnost. — Ali je mogoče, da bi bil britanski otrok kedaj videl

² Mnemozina je boginja spomina.

³ Glavni trg.

to od Rimljanov zaplenjeno grško marmornato lepoto?

In vendar — otrok misli na kip Mnemozine, ko gleda v obraz svoji materi —.

Toda vitka, lepa žena se strese, tesneje se zavije v svoja oblačila, vzame otroka na roke, mu nasloni glavico na svoje prsi in ga zagrne v bogate gube svoje obleke — kajti moker in hladen veter je potegnil sem od morja, megla se vleče po poletnem in večernem zraku, votlo gledajo čudne postave skozi dimasti polumrak in živahni glasovi življenja in smeha so zamrli v tihoti samotne, otožne planjave —.

Otrok in mati izgineta —.

Visokozrastel, krepek mladenič se prikaže, istih sinjemodrih, pogumnih oči. V moško dobo stopa, prvičkrat v življenju nosi orožje bojevnika. Videl je bitke, videl udarce in krvavo borbo, postavil se je v bran napredujočim legijam in tvegaval svoje neustrašeno, še neizkušeno junaštvo proti pogumu in izvežbanosti in izkušeni Rima.

In opasali so mu meč, ga pokrili s čelado in mu dali ščit v roko in postavil se je, poln mladinskega ponosa, v vrste mladih bojevnikov, ki so obdajali posvečeni kraj, kjer druidi⁴ obhajajo svoje slovesne in skrivnostne obrede.

Megla pritisne in se v gostih valovih vali preko planjave. Štrleče skale, ki obdajajo mistični krog posvečenega prostora, se zdijo, kakor da se strahotno premikajo. Sive, z mahom obrastle, neobdelane so te mogočne granitne skale, človeška roka jih še ni onečastila, neizpremenjene in grozeče stojijo na okrog, simbol večnosti, temne in skrivnostne kakor bogoslužje, ki ga čuvajo, stroge in neizprosne, kakor so neizprosne žrtve, maščevanja in daritve, ki se vršijo v njihovi sredini —.

---

⁴ Britanski poganski svečeniki.

Divje, otožno petje pripluje odnekod na valovih vetra. Skozi gosto meglo se vije dolga vrsta belo oblečenih svečnikov počasi v kameniti krog. Strogo in mračno izgledajo, visoke so postave in krepkih udov, dolge brade in sivi lasje jim vihrajo v vetru. Vsak nosi krog glave venec hrastovega listja in v roki palico, ovito z bršljanom.

Vzklik iznenadenja se izvije mladeniču iz prsi. Skrunstvo so njegove misli, bogokletstvo njegove besede —.

Glasneje in močneje narašča petje, tesneje in tesneje se zožuje krog, belooblečeni svečeniki se obkolijo, in glej, že je dvignila dolga zagorela roka daritveni nož, nabrušen in oster se zablišči v zraku —.

Mladi bojevnik hoče pobegniti —.

Pa groza —! Noge mu odpovedo, roke mu brez moči omahnejo —. Neznani strah ga obide, da se bo tudi on izpremenil v eno takih granitnih skal, ki stojijo krog žrtvenika nepremično celo večnost —. Srce se mu ustavi in zdi se mu, da je že okamenel —.

Kar zadoni bojna trobenta, čar je zlomljen, mladenič zavihti sulico in veselo poskoči od zemlje, radujoč se življenja in moči — —.

Slika se izpremeni.

Divji svečeniki in druidski kameni izginejo kakor megla, ki jih je obdajala.

Prelepa, duhteča noč v toplém juniju.

Lesovi so temni in srebrno sije lunin svit. Niti sapica ne zgane vršičev visokih topolov, ki se jasno in razločno dvigajo v nočno nebo. Niti najmanjši valček ne kroži na površini jezera, ki se razprostira v luninem sijaju kakor plošča brušenega jekla. — Bobnarica se oglašča v bližnjem močvirju in slavček poje v goščavi. Vse diha mir in lepoto in vabi k veselju in počitku — —.

Toda tam-le med oresjem in praprotjo leži dolga vrsta belo oblečenih junakov, nepotrpežljivo čakajo znamenja za napad. In onstran, tam kjer se dviga proti

nebu nasip, temen in raven, tam stopa gorindol visokozrastel vojščak na straži, čuvajoč rimske orle⁵ z varno, mirno, vztrajno čuječnostjo tiste discipline, ki je naredila rimske legionarje za gospodarje sveta.

Iznova zapoje trobenta — razven trdega in enakomerne stopanja čete, korakajoče k izmeni, edini glas, ki ga je slišati v vrstah šatorov, postavljenih v redu in natančnosti za nasipom. V kratkem bo straža izmenjana in takrat, ako sploh kedaj, bo dan ugoden trenutek za napad in bo uspeh mogoč in verjeten. — Mladina ne zna čakati, je nepotrpežljiva — skoraj slišno bije srce mlademu bojevniku, z boleznim koprnenjem poskuša rezilo svojega meča in ostrino svojega kratkoročajnega kopja.

Končno pohiti dolgo pričakovano geslo od vrste do vrste.

In kakor peneči se rob morskega vala se dvigne bela črta in se razvije v blede mesečini in mož za možem plane po koncu — bojni glasovi zaorijo, topot stoterih nog zahrumi, val plane in butne ob trdni in varni odpor taborovega nasipa.

Toda rimska disciplina se ne da tako zlahkoma ukaniti.

Trobente zakličejo v boj in preden je še zamrl njihov glas med daljnimi griči, že stojijo legionarji pod orožjem in že blisketa na nasipu ščit in čelada, kopje, meč in sulica. Rimski orel se je zbudil in čuje, ni si sicer imel časa ugladiti svojega perja, pa kljun in kremplji so ostri in pripravljeni za brambo. Vitki centurion postavlja svoje moštvo v ravne in pravilne vrste, kakor da bi z njimi hotel korakati mimo cezarjevega prestola, a ne pa odbiti napad divjega barbarškega sovražnika. Tribuni v zlatih čeladah hitijo na svoje prostore ob štirih oglih tabora, pretor pa daje svoja povelja mirno in nemoteno iz središča —.

---

⁵ Zlat ali srebrn orel na drogu je bil bojno znamenje rimskih legij.

Nad krikom in vikom napadajočih Britancev doni jasni glas bojne rimske trobente, naročajoč povelja kratko in razumljivo, kakor živi glas, in slišno bojevnikom daleč naokrog, vlivajoč pogum in zaupanje in red v zmedo —.

Belooblečeni junaki Britanije zavihtijo svoje dolge meče in planejo k napadu.

Že so napolnili jarek in zlezli na nasip, pa zopet in zopet se morajo umakniti trdnim vrstam in železni disciplini branilcev in strašno deluje v stisnjenih vrstah napadalcev kratek meč rimskega vojščaka, kritega z varnim ščitom.

Pa sveži napadalci vrejo preko nasipa in preplavljajo tabor. Pijan od zmage divja mladi bojevnik okrog in kupoma pada sovražnik pred njim. — Leta mirnega življenja so mu vredni ti trenutki.

Priboril se je do pretorija, dosegel je orle. Divje plane nad nje, da jih kot znamenje svojega junaštva ponese zmagoslavno seboj.

Pa krut centurion ga pobije na tla.

Ranjenega, nezavestnega, krvavečega ga odneso tovariši, krčevito drži njegova roka drog rimskega orla. — Položijo ga na bojni voz, divje bičajo dirjajoče konje, ropot koles bobni v njegovih ušesih, ko skokoma šinejo tu preko poljan in —.

Seli Prozerpine so izpolnili svojo blago dolžnost in odhitijo na snežnobelih perutih nazaj v podzemlje k boginji mladostnih spominov — in mladi, veselja kipeči, zmage pijani britanski bojevnik se prebudi — kot rimski suženj.

Tribun Julij Placid.

In zares je ropot voza in topot konj zbudil spečega sužnja iz njegovih ljubkih sanj.

Pa kako čisto drugačen prizor so zazrle njegove trudne oči, kako različen od prelepih slik, ki mu jih

je njegova domišljija dala gledati v senčnatem kraljestvu sanj.

Prelep portik⁶, podprt z vitkim stebričjem iz gladkega, belega marmorja, ga je branil pred žarki jutranjega rumenega solnca, ki je ob tisti uri že pripekalo z vso silo vročega italijanskega neba. Sveži vencij zelenja in cvetlic so se ovijali krog snežnobelih stebrov in nežno izklesanih korintskih kapitelov, ogromne kamenite vaze so stale v dolgi vrsti v enakomernih razdaljah in nosile oranžine, mirtine in druge temnolistnate cvetlične grme in vabile v notranje prostore k hladnemu počitku. Med zelenjem so se belili kipi v naravni velikosti, tu marmornata Venera v sramežljivi zavesti svoje brezprimerne lepote, tam mladostni Apolon, radujoč se neprekosljive popolnosti svoje božanstvene umerjenosti in gracioznosti. Nad sužnjevim ležiščem, udobnim divanom iz čudno izrezljanega lesa himetskih gozdov, je stalo dragoceno umetniško delo, morebiti dražje, kot 12 njemu enakih sužnjev, marmornata sova, tako čudovito izklesana, da se je zdelo, kot bi se jutranji vetrič igral z njenim mehkim perjem. Tla portikova so bila iz blestečega bogato vložene marmorja, čista in brez najmanjšega madeža. Saj so jih morali sužnji vsakikrat na novo umiti in osnažiti, kadarkoli so se jih dotaknile prašne noge ali pa kolesa in konjska kopita.

Bogatija, razkošnost, razsipnost je vladala vseh skozi celo tukaj zunaj v predveži bogate Rimljanke. Kajti Valerija, gospodarica te sijajne palače, je bila ženska plemenitega rodu in neizmerne bogastva in je živela po najskrajnejši modi. Ni je bilo ničemurnosti in ne norosti njenega spola in stanu, ki bi se njej ne bila vdala, in kakor dandanes je tudi takrat

---

⁶ Zračna, na vse strani odprta lopa pred vhodom v notranje prostore.

ženstvo visokega rodu le prepogosto zabredlo v skrajnosti in frivolnosti in se naslajalo na pohlepni zabavah, ki ne soglašajo z zdravim razumom in s samopremažovanjem.

Svečan mir in skrivnostna tihota vladata v hišah bogatašev še v poznih predpoldanskih urah, ko že drugi smrtni ljudje davno hitijo za svojimi posli ali pa za zabavo.

Tistikrat je bil Valerijin rojstni dan in sužnji so že navsezgodaj razobesili zelenje in cvetlice po stebričju. Ko pa je bilo dokončano to ljubko delo, je iznova legla tihota na palačo in družino in suženj, ki smo prisluškovali njegovim sanjam in ki je prišel z darilom od svojega gospodarja in ni našel nikogar v portiku, je sedel tu v hladno senco in od vročine zaspal — in spal bi bil do poldneva, da ga ni zbudil ropot voza, ki se je tako čudno pomešal z njegovimi sanjami.

Ni bil to voz plebejca, ki je pridrdral s tako divjo naglico v stebričje portika in se ustavil kakor vkopan, da so se plemenite živali v zmedeni nepokorščini divje vzpenjale na zadnjih nogah in bile krog sebe.

Dvokolesni voz je bil izdelan iz svetlo likanega lesa divjega figovega drevesa in bogato obložen s slonovo kostjo in zlatom. Na prečkah so bile izrezljane cvetlice in listi vinske trte, ojnice in osi pa so se končavale v volčje glave.

Le dva človeka, voznik in njegov gospodar, sta sedela v vozičku, ki je bil izredno lahek in pripraven, da razvija vso poljubno naglico. Štirje plemeniti konji so bili vanj vpreženi. — Mlečnobeli so bili, s črnimi gobci ter krepkega vratu in krepkih prsi. Majhna, živahna ušesa, široke rdeče nosnice, drobna glava — vse to je pričalo o čisti krvi plemenske živali, kratki, zaokroženi hrbet, močne mišice in tenke noge pa so obljubovale izredno moč, vztrajnost in hitrost jutrovskih dirkačev.

Lepe živali so bile vse štiri vprežene v eno vrsto druga poleg druge. Notranji par, kakor dandanes, k ojnici, zunanja dva konja pa neposredno k vozu, toda tako, da sta se mogla svobodno kretati in poljubno razbijati z zadnjimi nogami.

To svojo svobodo sta, kakor je bilo videti, ravno- kar tudi skušala temeljito izrabiti.

Suženj je namreč planil po koncu iz svojih sanj, ko je pridrvil voz mimo njega, in nenadna prikazen je splasila najbližnjega konja, da je strahoma zarežgetal in skočil v stran ter bil na vse strani s svojimi zadnjimi nogami.

Jezen nad zmedo, ki je vsled tega nastala med njegovimi konji, ali pa morebiti tudi iz same ošabne prešernosti, ki jo začuti ljubljeneec mogotca, ko zagleda revnejšega svojega tovariša, je mladi vozač na vso moč z bičem udaril po sužnju.

Britancu je zavrela kri pri tej žalitvi, kakor blisk je šinila njegova mišičasta roka kvišku, da ulovi udar, in ko se mu je jermen ovil krog zapestja, je krepkim sunkom potegnil vozniku bič iz roke in poplašal bi mu bil predrzno žalitev z obilnimi obrestmi, da ga ni odvrnilo od njegovega maščevalnega namena mladostno žensko lice in slabotna postava napadalčeva.

»Dekleta ne bom udaril!« je prav zaničljivo vzkliknil in vrgel bič v voz pod noge gospodarju, ki se je z glasnim, veselim zadovoljstvom režal nezgodi svojega ljubljencea.

»Izvrstno, moj dragi junak!« se je smejal patricij in z dobrovoljnim pa prezirnim glasom pridjal: »Pa ne da bi dal mnogo več za tistega, ki pride v tvoje pesti! Pri Jupitru! Ti si si nabavil roke in pleča Antejeva! Čigav si, dobri človek, in kaj delaš tukaj?«

»Ej! Še enkrat bi ga udaril, če bi nanesla prilika in če bi bil na istih tleh z njim!« je segel vmes voznik — lep pa mehkužen mladenič 16 let. Dolgi, vihrajoči kodri in bogata škrlatna tunika so razodevali, da je bil razvajeni suženj ljubljeneec svojega go-

spodarja. »Mir, Scipion! Hoj, Jugurta! Celo uro bodo konji nemirni, ker so videli njegov odurni obraz!«

»Bolje je, da ga pustiš v miru, — Automedont!« mu je dejal njegov gospodar in se smejal zadregi, ki se je zrcalila na zardelem obrazu njegovega ljubljenca. »Pomni, da se vsikdaj izogneš človeku, ki stisne usta, kakor tale, prav kakor se boš tudi izognil volu, ki mu visi šop sena na rogu. — Domišljavi fantič ti! Ali ne vidiš, še za južino si mu pre-majhen, ti s svojim drobnim telescem, in le norec se loti človeka, kateremu ni kos, in udari tam, kjer tvega lastno življenje. — Ampak, kaj pa delaš tukaj?« se je iznova obrnil k sužnju, ki ga je meril z neustrašenim pa spoštljivim pogledom.

»Moj gospod je vaš prijatelj!« je odgovoril. »Ni še dva dni, da ste večerjali pri njem. Toda četudi bi ne spadal k družini Licinijevi in bi ne bil preživel svojih najboljših let v Rimu, bi poznal tribuna Julija Placida!«

Hvaležen smehljaj zadovoljnega samoljubja se je prikradel na lice patriciju, ko je čul te besede, smehljaj, ki je dal njegovim potezam zbadljiv, ob enem pa tudi zvit in zloben izraz. Kadar je bilo to lice mirno — kar je bilo običajno — se je moglo imenovati skoraj lepo in pravilno načrtano in je kazalo ubrano umerjenost, ki je mejila malodane na brezizraznost in praznoto. Če pa ga je razburila strast — kar se je zgodilo včasi, pa le poredkoma, je šinil preko njega kakor mračen blisk naravnost diabolichen smehljaj.

Suženj je govoril resnico. Izmed vseh znanih osebnosti, ki so se prerivale po obljudenih ulicah cesarskega Rima v tistih viharnih dneh, ni bilo nobenega, ki bi bil bolj znan, češčen in hvalisan, pa tudi nobenega, ki bi bil bolj osovražen ko tribun Julij Placid.

Tiste dni ni bilo dobro, nositi srca na dlani, in ni bilo varno, si narediti sovražnika ali pa izgubiti

prijatelja. Po smrti Tiberijeve so si sledili cesarji z vznemirjajočo naglico. Neron se je nabodel na svoj lastni meč, da bi ušel pravični kazni za svoje brezprimerne hudobije in pregrehe, strup je spravil s poti njegovega prednika in njegov naslednik je padel pod mečem svoje lastne telesne straže, ki si jo je nabral, da bi čuvala njegovo osivelo glavo pred nasiljem.

Za samomorilcem Otonom se je Vitelij odel s škrlatom, toda stopiti na prestol cesarjev je tistikrat že skoraj pomenilo, stopiti na morišče, in Damoklejev meč je grozeče in na zelo tenki niti visel nad cesarjevim diademom.

Kadar stresajo usodni politični udarci državo, nasičeno in prežeto s pokvarjenostjo in pregrehami, splavajo po zakonu človeške narave izvržki človeške družbe neizogibno na površje, breznačelni neznačajneži, sužnji nagonov in sebičnosti, brezvestneži dosežejo dvomljive in trenutne uspehe, umazano slavo. — Pod Neronom je peljala le ena pot k dvorni priljubljenosti: tekMOVATI s cesarjem v poživinjenosti in pregrehah. Cesarjeva palača je bila tistikrat v resnici gnilo močvirje hudobij in skrajne pokvarjenosti. Kdor se je znal hliniti in se ponižati v robati pohotnosti do živali, kdor je znal hvalisati rafinirano krvoločnost kronanega demona in bolno pokvarjenost njegovega srca, ta je postal prvi ljubljeneC svojega cesarskega gospoda. Debel, len, slaboten, požrešen, pomehkužen, čelo ovenčano s cvetlicami in možgani prepojeni z vinom in roke oskrunjene s krvjo — tak je bil pravi prijatelj in svetovalec cesarjev. Značajni možje pa so čakali in gledali v nemem strahu, če so videli kronano pošast se opotekati od pijanih pojedinj k svežim grozotam, k novim predstavam duhovito izmišljenih muk in trpinčenj — čakali so in se zavzeti spraševali, kje neki so bogovi in kako more božje maščevanje biti slepo vpricho takega izzivanja.

Toda maščevanje je doseglO tudi Nerona. Srce, ki se ni streslo pri pogledu na lastno umorjeno mater,

ki ni imelo usmiljenja z lastno nosečo soprogo, to srce je vztrepetalo pred peščico obupnih vojščakov, in tiran, ki se je tolikokrat smejal, ko je videl v amfiteatru teči potoke krvi, je poginil od lastne roke, poginil kakor je živel, kot morilec in strahopetnež do zadnjega trenutka.

In od tistih dob je bil cesarjev dvor pozorišče, ki je na njem vsak količkaj drzen in brezvesten človek mogel doseči gotove uspehe. Za časa naše dogodbe je vladal Vitelij, dobrovoljen požeruh, ki v svoji mladosti ni bil brez zmožnosti, ki mu jih je pa nezmerno uživanje zamorilo, človek zabuhlega lica, napihnjenega telesa, zadimljenih oči, puhlih mišic, brez moči, brez poguma. Duhovit državnik, gibčni dvorjanik, podjetni vojskovodja je smel pod njegovo vlado imeti le eno strast, le eden cilj za udejstvovanje svojih zmožnosti — jesti je moral do požrešnosti, piti do pijanosti, razmišljati o umetnosti, kako bi se dal do grla polnemu želodcu zopet vzbuditi nov glad — in nato iznova jesti in piti —.

Pod takim vladarjem je dosegel velik vpliv, kdor je znal z veseljem do uživanja združevati bistrega duha, vedro glavo in delavnost. Cezar je visoko cenil tistega, ki mu je znal odvzeti vladarsko skrb, pa ga obenem z besedo in zgledom podpiral v njegovih živalskih hotenjih.

In tak človek je bil Julij Placid.

Ni še bil mesec dni na dvoru, pa je že stal visoko v milosti pri svojem vladarju.

Izredno zgodovino je imel za seboj.

Rojen je bil iz plemenite rodbine rimskih patricijev in si je izbral vojaški poklic. Vpliv njegovih sorodnikov ga je kmalu dvignil na visoko stopinjo in še v cvetu mladosti je postal tribun v armadi Vespazianovi, ki se je takrat borila v Judeji. Julij Placid je imel mnogo vrlin, ki so bistveno potrebne vojaku. Osebni pogum, ali bolje rečeno, brezčutna hladnokrvnost v nevarnosti je bila njegova poglavitna last-

nost. Zanja ga je morebiti najbolj usposobljala njegova zdrava narava, polna življenjskih moči, njegovi, rekel bi neobčutljivi, železni živci, ki jih je imel brez-pogojno v oblasti. Nikoli se ni pokazal v ugodnejši luči, ko kadar je bilo vse krog njega zmedeno in razburjeno. Pri obleganju Jolapate, kjer so se Judje branili z vso obupno vztrajnostjo svojega plemena, mu je visoko spoštovanje Vespazianovo priborila ravno njegova hladnokrvna odločnost, ki je z njo pred samimi očmi generalovimi rešil gotove smrti celo stotnijo vojakov s centurionom vred.

To je bilo takole.

Manipel Placidove kohorte se je pripravljaj na odločilen napad in prvi centurion s svojo stotnijo je bil že trdo pod mestnim obzidjem, nasršenim z ljutimi branilci, ki so obsipavali napadalce s puščicami, kopjem, sulicami, kamenjem, raztopljenim svincem in vrelin oljem. Pod varno premakljivo streho je stopala prva četa napadalcev proti zidu ter vlekla seboj orjaškega »bojnega kozla«, da z njim naruši v zidu odprtino za vpad. Na to priliko so čakali Judje in spravili na zid ogromno granitno skalo, natančno nad premakljivo streho. Judovski bojevnik v blestečem oklepu je stal daleč viden na zidu in držal v rokah dolg drog, da z njim dvigne skalo, ki je ležala v lahko premakljivem ravnotežju na robu obzidja, in jo zvali na napadalce. Še trenutek, in pečina bi se bila zvalila čez zid in bi bila pomandrala in pomečkala bojno orodje in celo stotnijo legionarjev pod svojo silno težo.

Stoječ na svojem določenem mestu pri orlu je opazoval tribun delo svoje čete z običajno brezizrazno malomarnostjo na licu. Niti v tistem odločilnem trenutku mu ni močnejše zažarelo njegovo hladno oko in mu ni šinila temnejša barva v lica. Njegov glas je bil miren, rahel, neizpremenjen, ko je zapovedal trobentaču ob svoji desnici, naj da znamenje za umik in četudi bi ga bil za njegovo izvežbano izurjenost za-

vidal najboljši strelec, vendar njegova roka ni bila niti za malenkost prenačljena, ko je vzel poleg sebe ležečemu mrtvemu Partu lok iz roke in naslonil puščico na tetivo. In v trenutku, ko se je zmajala granitna skala na obzidju, je zatrepetala puščica v grlu judovskemu bojevniku in smrtno ranjen se je zvrnil čez zid. Še preden je mogel drug stopiti na njegovo mesto, so se umaknili napadalci ter potegnili za seboj premakljivo streho in »bojnega kozla«, tribun pa je rekel — polagajoč lok mirno nazaj v roke padlemu Partu:

»Stotnija rešena — sto mož pridobljenih! Mrtvi barbar je natančno toliko vreden ko moj najboljši centurion in najpogumnejša stotnija, kar jih imam.«

Vespazian ni bil mož, ki bi bil pozabil tako dragoceno hladnokrvnost. Julij Placid je bil zaznamovan v povišanje še tisti dan.

Poleg svojega hladnokravnega poguma pa je imel tribun Placid drzno prekanjenost tigra, njegovo čuječnost in krvoločnost in neutrudljivo naravo. Značajan vojak bi pod vsakim pogojem zavrgel dvočelnost kot podlo breznačajnost. Placidu je bil vsak korak pošten, ki ga je dvignil više.

Pretkani politični igravec si prav nič ni delal očitkov, da si je na dvoru nadeval krinko uživajočega in popivajočega veseljaka, pri tem pa se ob vsaki priliki družil z drznimi srečolovci, ki so bili voljni in pripravljeni, da ga podpirajo v njegovih anarhističnih in prevratnih načrtih. Udeležil se je vsake potratne zabave na razkošnem dvoru, tekmoval s cesarjem samim v razsipnosti in ga nadkriljeval v njegovih orgijah, toda pri vsem tem je zasledoval višje cilje, ko samo prazno zabavo, koval globlje načrte, ko polniti kozarce in se zabavati s plesalkami.

Morebiti je grška kri, ki se je pretakala v njegovih žilah, dajala njegovemu vojaškemu pogumu tisto gibčnost in odjenljivost, ki je potrebna za zarote in spletke. O grškem pokolenju je govoril tudi njegov

izredno pravilen obraz in umerjena lepota cele njegove zunanjosti. Značaj njegov je bil značaj tigra, pa tudi vse njegove kretnje so kazale gibčno prožnost in pritajeno svobodnost tigra. Njegova postava ni segala nad povprečno višino njegovih sorojakov, toda njegovo telo je razodevalo tisto popolno sorazmerje, ki priča o moči, gibčnosti in vztrajnosti. Če bi se bil ujel v zanki, kakor kača bi se bil izvlekel iz nje s svojo prožno in vztrajno gibljivostjo. In zares je bilo nekaj kačjega v njegovem malem, lesketajočem se očesu in njegovi gladki, svetli koži. Nobena ženska, ki je bila še vredna tega imena, ga ni pogledala, pa da ne bi bila povesila in obrnila v stran svojih oči pred njegovim pogledom. Vkljub vsej njegovi pravilni lepoti bi noben otrok ne mogel zreti v ta obraz prostodušno in zaupno.

Res, da so se ljudje obračali za njim z dopadanjem, toda poštenemu človeku je bilo zoprno njegovo gladko in mirno čelo, njegov zvit in zloben nasmeh oduren, boječi in praznoverni pa so se s strahom obrnili v stran pred njim, boječ se »zlih oči«.

In vendar — Julij Placid v svoji snežnobeli tuniki, v svojem ovratniku iz vezanega zlata, s svojim v dragih kamenih se bliščečim pasom, v svoji škrlatno vijoličasti togi ni bil vsakdanja prikazen, ampak vreden predstavnik svojega časa in stanu in odličen meščan bogatega, sijajnega, razkošnega Rima.

Tak je bil mož, ki je v tem trenutku stal v svojem pozlačenem vozu pri Valerijinih vratih, zakrivajoč za svojo običajno malomarno brezizraznostjo nemirno nepotrpežljivost, s katero je čakal na novice o visoki gospe.

Merkurij.

V bogatih rimskih plemenitaških hišah so v prvem stoletju imperija zelo častili Merkurja, boga

selov, trgovcev in prekanjenosti. Ne da bi kdove kako zelo častili in spoštovali različne lastnosti tega pretkanega božanstva, ampak širokovedni panteizem tiste dobe se je ravnal po okusu in češčenje tega ali onega boga, je prišlo v navado ali pa iz navade kakor dandanes moda v obleki. In tistikrat je navada predpisovala češčenje Merkurja.

Tudi v Valerijinem portiku je stal dragocen, umetno izdelan kip tega boga. Predstavljal ga je kot mladeniča v brzem teku, krepkih in pravilnih udov. Peruti je imel na petah, širok, nizek klobuk na glavi, s kačo ovito palico v roki. Njegov obraz je kazal živahnost in prebrisanost, ves marmornati kip je dihal utelešeno življenje in moč. Stal je na štirioglatem, visokem podstavku nasproti glavnemu vhodu.

Za tem podstavkom se je skrila suženj, nekoliko zmeden, ko je vrsta lepih mladih deklet na klic tribunov pritekla iz notranjih prostorov.

Tribunu se ni zdelo vredno, da bi bil stopil z voza. Iz prsnega žepa svoje tunike je izvlekel z biseri obloženo škatljico in z eno roko se malomarno naslanjajoč na Automedonta, je z drugo ponudil svoje darilo sužnji, ki je bila prva med tovarišicami in ki je njen obraz kazal obilno mero navihanosti, kakršna je lastna sobaricam bogatih gospa.

»Priporoči me svoji gospodarici!« je rekel in ji obenem vrgel krog vratu zlato verižico kot darilce zanjo, se brezskrbno nagnil k njej in jo pobožal po gladkem licu. Sporoči jej vse najboljše od njenega najzvestejšega služabnika in jo vprašaj, ob kakem času smem upati, da me sprejme na dan svojega rojstva. Obenem ji izroči tole malenkost v dokaz, da je nisem pozabil!«

Mlada sobarica se je hudo trudila, da bi zardela, toda vkljub vsem naporom se ji njena zagorela južna lica niso hotela še bolj zatemniti. Zato je opustila svojo brezuspešno namero, pogledala tribuna s svojimi bistrimi, črnimi očmi naravnost v obraz in dejala:

»Gotovo si pozabil, plemeniti gospod, da je danes skrivnostni praznik Izide⁷ in da nobena gospa, ki je gospa« — te besede je govorila s povdarkom, »danes ne more in ne sme, vsaj tukaj v Rimu ne, imeti časa za kaj druga, kot za svete skrivnosti boginje Izide!«

Placid se je na vse grlo prešerno zasmel.

Čudno, kako je njegov smeh dirnil tiste, ki so ga opazovali. Automedont je naravnost prebledel in celo mlada sobarica se je zdela za trenutek zmedena.

»Čul sem o tistih svetih skrivnostih, moja prelepa Mirina«, je rekel, »in kdo še ni čul o njih! Častite rimske gospe jih čuvajo s sumljivo ljubosumnostjo same zase! Vsekakor je za naš spol dobro, da tako store. Sicer pa bo še preteklo nekaj ur solnčne svetlobe, preden se bodo začele tiste — čiste svečanosti Egipta. Ali bi mi Valerija med tem časom ne mogla dovoliti obiska?«

Prav posebno bistro uho je moglo čuti, kako se je tribunov glas nalahno tresel, ko je govoril zadnje besede. Mirina je ujela tribunov nemir, vse bele zobe svojih velikih, pa prijetno zaokroženih usten je kazala v nagajivem režanju, ko je z neverjetno spretnostjo naštevala vse različne važne opravke, ki polnijo dan imenitne rimske gospe.

»Ni mogoče!« je vzkliknila. »Od te ure pa notri do solnčnega zahoda nima niti trenutka časa! Najprvo pride sedajle njen obed,⁸ nato pouk v mečeborbi, nato njena kopel, potem se mora obleči, nato pride umetnik, ki neguje njene prste, nato slikar za njeno lice, tudi nove grške sandale mora še danes poskusiti. Vrhutega je poslala po augurja⁹ Filoge-

---

⁷ Izida je bila egiptovska boginja rodovitnosti in poljedelstva. Rimljani so jo častili kot boginjo življenja, ljubezni in čarovnij.

⁸ Prandium, v zgodnjih predpoldanskih urah.

⁹ Augurji so bili vedeževalci, ki so iz položaja zvezd (horoskop) napovedovali bodočnost.

mona, da ji postavi ob njenem rojstnem dnevu horoskop, in po Galantida je tudi poslala, ki je bolj izurjen kot svojčas Lokusta, in dvakrat bolj izkušen, da jej nameša in pripravi ljubavni lek. Morebiti za tebe!« je nagajivo pridjala. »Slišala sem praviti, da ga vse gospe uporabljajo.«

Zopet je šinil zloben nasmeh črez tribunovo lice. Morebiti je bil tudi on vdan Galantidovim lekem, ljubavnim, ali pa sovražnim, in ni mu morebiti bilo ljubo, da ga kdo opozarja nanj.

»Ne!« je dejal pomenljivo, »njej tega ni treba! Valerija premore več z enim samim pogledom svojih lepih oči, ko vsi leki in strupi Galantidovi. — Povej, Mirina, zelo ti bom hvaležen, ali bolje izgleda, ko zadnjič?«

»Ne vem, kaj bi rekla, gospod«, je odgovorilo dekle s hudomušno in izzivalno veselostjo. »Moja gospa je konečno tudi ženska, in ženske, pravijo, je laže obvladati s krepko roko, ko pa zvabiti z medenimi ustnicami. Nje ne bo pridobil gladek jezik in tudi ne golo lice, to vem, ker slišala sem jo tako reči Paridu, prav na temle mestu je bilo. Pri Junoni! S čisto potrtem srcem je odlazil fant, vam povem, ko mu je rekla: 'Ti si cela deklina v obleki svojega brata!' — Ne! Mož, ki si bo priboril srce moje gospe, mora biti mož vseskozi, to vam rečem! In kar se tega tiče, je pač podobna nam drugim ženskam!«

In Mirina je globoko vzdihnila. — Morebiti je mislila na zagorelega mladeniča, ki je v njeni zgodnji dekliški mladosti hodil za njo, preden je prišla v Rim, daleč tam doli v rodnih vinogradih solnčne Kampanje.

»Kaj vse veš povedati!« je dejal tribun. Očividno se mu je prilegal prikrito izraženi poklon, kajti ponosen je bil na svojo telesno moč. »Ej —! Ko sem se pripeljal, je stal tule fant, ki bi te izlahka pridobil, ako te res mora, kakor tvoje davne prednice Sa-

binke, odnesti na ramenih, ki te hoče imeti. Pri Herkulu! Vzel bi te pod pazduho s tako lahkoto, kakor ti tistole škatljico, ki jo tako skrbno držiš. — Glej! Tamle je! Za Merkurjem se lepo skriva! — Hej! Stopi bliže, dobri prijatelj! — Kaj —? Saj se menda ne bojiš Automedonta in udarcev njegovega biča —?»

Suženj je stopil izza svojega skrivališča, kjer ga je našlo bistro Placidovo oko. S spoštljivo kretnjo je poklonil Mirini za njeno visoko gospo dar svojega zapovedovalca, dragoceno košarico iz vlitega srebra, nadevano z redkimi sadeži in cvetlicami.

»Pozdrave od Kaja Licinija!« je rekel, »Valeriji k njenemu rojstnemu dnevu! Redke so te cvetlice in sveže so nabrane ob rosnih bregovih šumečega Anija in sadje je še včeraj žarelo na solčnih obalah Tibera. Moj zapovednik daruje najizbranejše svoje sadje in najsvežejše cvetlice svoji sorodnici, ki jih vse prekaša v svežosti in lepoti!«

Povedal je svoje naročilo, ki se ga je bil očitno naučil na pamet, v precej gladki latinščini, komaj slišno pobarvani z barbarsko izreko. Globoko se je priklonil, ko je izročil košarico Mirini, nato pa je ponosno vzravnal visoko svojo plemenito postavo in smelo, skoraj izzivajoče gledal tribuna.

Dekle se je splašilo in nalahno prebledelo, ko je tako nenadoma stal pred njo tuji suženj.

Zdelo se ji je, kot da bi bil sam božanstveni Merkurij stopil tamle iz svojega marmornatega podstavka in se ji priklonil. Visokozrastel, vitek, pa polnega telesa, silnih mišic, pa vendar umerjenih udov je stal pred njo, v veličastvenem miru svoje nepremagljive telesne moči, v žaru mladosti in zdravja ter moške lepote, poosebljen vzor možatosti, utelešen bog.

Mirina je bila ženska, mlado dekle, in njene oči je kaj lahko omamila moška lepota.

Glas se ji je nekoliko tresel, ko se je nemirno zasmejala in z negotovo roko vzela darilo lepega sužnja.

»Ali nočeš nekoliko vstopiti?« ga je vabila in rdečica je zalila njena zagorela lica — to pot se ji ni bilo treba truditi —, »ni navada, da bi kdo odšel iz Valerijine hiše, pa da ne bi bil lomil njenega kruha in pokusil njenega vina!«

Toda ponosni suženj se je opravičil, kratko, skoraj robato. Ni izgubil s tem niti pednja prostora, ki si ga je pridobil v Mirininem srcu.

Ni mu ugajalo v tej hiši, niti v portiku bi ne bil hotel ostati. Razkošnost, ki je prevevala Valerijin dom, je težko legala na njegove ude in čute, mu je dušila prsi. — In žalitev, ki mu jo je zadjal Automedont, ga je še živo pekla v srcu. Kako si je želel, da bi mu bil dekliški mladič enak po moči in rasti! Pograbil bi ga in vrgel z voza, kjer je malomarno stal in si izzivalno sukaj svoje dolge kodre okrog nežnih prstkov — vrgel preko vseh štirih konj tja po tlaku ter ga naučil britanskih mišic in britanske moči.

»— in njegovega gospodarja za njim!« je pomislil. Ker že se je vzdramila v njegovi duši zoper tribunista tajna, izpočetka še nerazumljiva odpornost in mržnja, ki nas svari pred bodočim nasprotnikom in sovražnikom in ki jo je tribun vsikdar vzbujal v vseh poštenih in odkritih značajih.

Odšel je. Placid pa je gledal za njim z računajočimi očmi.

Tribun Placid je bil eden tistih ljudi, ki računajo z vsem, kar jim pride na pot, da bi jim utegnili v bližnji bodočnosti služiti kot sredstvo v dosego njihovih namenov. Ako je naletel na vojaka izrednega poguma, na človeka bistrega duha, na žensko posebne lepote, si je koj rekel, da morebiti pride kedaj priložnost, ko mu bo ta ali oni koristil, četudi ga še trenutno ne potrebuje, in računal je njegovo vrednost — —.

Čudil se je nekoliko, da tele jeklene postave še ni videl med Licinijevimi sužnji — Licinij je namreč iz posebnih vzrokov oprostil svojega sužnja-ljubljenca vseh nižjih poslov ter vsakršnega dotika s svojimi gosti — pa sklenil je, da ne bo izgubil izpred oči človeka, ki je bil kakor ustvarjen za gimnazij¹⁰ ali pa za borbo v amfiteatru¹¹, in čuvstvo krvoločnega zadovoljstva se mu je prikradlo v srce, ko je v duhu gledal, kako bi se orjaška, mišičasta postava sužnjeva zvijala v bolečinah smrtnega boja —.

Pa tudi zavist je grizla ponosnega patricija, ko je malomarno in leno slonel na blazinah svojega pozlačenega vozička v vsem sijaju svojega plemenitega rodu, bogastva in vpliva — zaviden je bil brezpravnemu, brezimnemu sužnju, ki je tako ponosno, svobodno nastopal v svoji možati lepoti.

»Če bi te bil udaril, Automedont«, je dal duška svojim neprijetnim čuvstvom in zbodel pomehkuženega, razvajenega mladiča, ki je držal vajeti poleg njega na vozu, »ne, če bi bil le samo prst položil na tebe, ti bi nikdar več ne odprl ust in jaz bi bil rešen najnadležnejšega lenuha svoje družine! — Rahlo, rahlo z onimle zunanjim konjem! Ali ne vidiš, kako grize uzdo! — Rahlo, fant pravim, in pelji me nazaj na forum!«

Udobno se je naslonil v blazine in voz je odhitel.

Pri vratih portika pa se je pojavila Mirina. Ni opazila odhajajočega patricija, sanjavo so zrle njene oči po predveži, nato pa se je vrnila, odkoder je prišla, glava ji je nalahno klonila, rahel smehljaj se ji je prikradel na ustna in zamišljen vzdih je zatrepetal v toplem, duhtečem zraku.

---

¹⁰ Telovadna in borbena šola.

¹¹ Podolgovato zaokrožena stavba brez strehe, kjer so predstavljali gladiatorske igre in borbe z divjimi živalmi. Prostor za gledalce so se stopnjema dvigali v krogu nad areno, s peskom posutim prostorom, kjer so se vršile igre in borbe.

Afrodita.¹²

Zamorec, pritlikav fantič, najgrši, kar jih je zmoglo njegovo pleme, pa morebiti zaradi tega tem več vreden, se je nemirno premikal na kolenih in kazal, kako zelo se je že naveličal tega svojega mukopolnega položaja.

Prepotrebna je bila njegova služba in zelo važen je bil posel, ki ga je moral opravljati v toaletni sobici plemenite Valerije. S stanovitnostjo in izurjenostjo, ki je daleč presegala njegova leta, je podpiral ogromno ogledalo, da si je v njem mogla njegova zapovedovalka ogledati vso svojo omamljivo lepoto. Ogledalo je bila ena sama srebrna plošča, brušena in likana, kakor najfinejše steklo, njegov okvir je bil izrezljano zlato, obloženo z rubini in smaragdi. Niti najmanjšega madeža nisi mogel najti na njegovi površini — saj je tudi bilo edino delo ene same služkinje, da ga je neprestano čistila in varovala najmanjšega diha, ki bi utegnil potemniti njegov jasni blesk in kaziti lepoto ponosne postave, ki se je v njem zrcalila. —

Valerija je sedela pri svoji predpoldanski toaleti.

Reči se je moralo o njej, da je lepa, kakor more biti lepa le žena na vrhuncu svojega življenja. Vsaka njena kretnja je govorila o zdravju, čilosti in svežosti njenega dozorelega telesa. Močni snežnobeli vrat ji je dajal dostojastveno ljubkost, polne prsi in krepka pleča Junonino¹³ veličastvenost, valovite, zaokrožene črte njenega telesa zrelost in umerjeno dovršenost. Okrogle roke, njene krepke noge, topla barva njene mehke kože, razkošna in ljubka nežnost, s katero je slonela tu pred ogledalom — vse to so bile lastnosti, ki bi jo zanje bila zavidala sama boginja lepote.

¹² Boginja lepote in ljubezni.

¹³ Junona je bila kraljica bogov — Jupitrova soproga.

Preoster kritik bi morebiti rekel, da izraža njena zunanjost večjo telesno moč, nego je združljiva s popolno lepoto ženskega telesa, da so njene mišice preveč razvite, da kaže njeno telo vkljub mehkim črtam preveč moške poteze, moško prekipevajočo moč. Isti pogrešek bi morebiti našel tudi še na njenem licu. Preveč odločnosti je razodeval njen drobní orlovski nos, moško drznost in samovoljnost njena precej velika, pa sicer lepo oblikovana usta s svojimi širokimi belimi zobmi, ki jih tudi njene bujno polne in rdeče ustnice niso mogle zakriti — senca moške resnobe je ležala na njenem nizkem, širokem, mehkem in snežnobelem čelu, stoječem nekoliko naprej, resnoba, ki so jo le malo omilile njene vbočno začrtane črne obrvi in temne ter dolge trepalnice nad velikimi, smehljajočimi, nekoliko podolgovatimi očmi.

In vendar je bil to obraz, ki vanj moški ni mogel pogledati, pa da ne bi bil kmalu zakoprnel po teh pogledih, po tem smehljaju, po njeni ljubezni. — Dih svežega zdravja je ležal na mehki, prozorni koži, svežost in življenje v barvi njenih cvetočih lic in v njenih sivih očeh je žarela iskra, ki je ljubko zasijala, kadar se je smejala njihova lastnica, ki je pa svetila jasno in hladno, kadar je počival obraz v svojem običajnem mirnem dostojanstvu, resnem pa prezirljivem, skoraj strogem. In koliko ženske mehkode se je skrivalo v bujni obilici njenih bogatih, duhtečih kostanjevih las, ki so se ji sipali čez vrat, prsi in ramena in dajali prelep okvir tej ljubki, nevarni in mamljivi sliki.

Celo grdi zamorec je vkljub svoji utrujenosti od časa do časa koprneče pokukal izza ogledala, da bi ujel kak pogled od svoje ponosne gospe. In če mu je rekla, naj drži ogledalo mirno, in se je napol prezirljivo nasmehnila, takrat so se mu zasvetili beli zobje od ušesa do ušesa njegovega grdega črnega lica, od zadovoljstva se je zarežal in spet se je mirno in potrpežljivo zložil v svojo mukepolno lego za ogledalom.

Njena sobica ni bila nevredna plemenite lepote, ki se je v njej posvečala skrivnostnim obredom oblačenja in lišpanja. Karkoli si je mogla razkošnost in veda izmisliti za negovanje lepote in uživanje udobnosti, vse je bilo tu nakopičeno v najdražjih izdelkih. V enem kotu so mehki, blede rdeči, prozorni zastori zakrivali njeno kopel, ki ji je nudila toplo in mrzlo vodo in ki jo je Valerija uporabljala dva do trikrat na dan.

V drugem je stala njena slonokoščena postelja na izrezljanih stebričkih iz čistega zlata, odeta s svilo, žametom in škrlatom, ki je na njej Valerija sanjala sanje tistih izbranih ljudi, katerim poteka vse življenje v enem poslu, v zabavi in uživanju. Na drobnih mizici iz cedrinega lesa, izdelani v obliki palmovega peresa, je stala njena srebrna nočna svetiljka, napolnjena z duhtečim oljem, ob njej so ležale voščene tablice, na katere je pisala svoje misli, svoje spomine in ljubavna pisma in poleg nje je na tleh ležalo ostro srebrno pisalo, kot da bi jej bilo ravno kar sredi nedovršenega pisma zdrknilo z mizice. Po celem prostoru z njegovimi mnogimi vhodi in vratmi, hladnimi senčnatimi koticami, visokimi oboki in marmornatimi tlemi, so bile razstavljene zbrane vaze, biserne čaše, brušeni kelihi, drobni kipi. Celo voda v njeni kopeli je pritekala skozi usta marmornatega Kupida in dva drobna pritlikavca iz bronastega sta nosila na svojih glavah omarico z neštevilnimi dišavami in brambenim orožjem, ki ga potrebuje ženska lepota.

Stene te zapeljive sobice so bile iz rožnatega marmorja, ki je dihal ljubke sence po vsem prostoru. Krasili so jih v marmor izklesani bajeslovni prizori iz življenja Afrodite, boginje ljubezni, iz Amakonk, bojevitih, bajeslovnih junakinj.

Sredi vsega tega razkošja je sedela pred svojim ogledalom Valerija, obdana od svojih peterih služkinj.

Določene so bile samo za njeno osebno postrežbo. Najstarejša izmed njih, častitljiva matrona v

precej poznih letih, je opravljala službo oskrbnice. Druge štiri pa so bile zala, ljubka dekleta, bistrh oči in drobnih belih zob — Italijanke iz bližnje okolice Rima. Njihov glavni posel je bil, streči svoji gospodarici, kadar je opravljala najvažnejše delo svojega dneva, toaleta.

Prvo in odločilno mesto Valerijine zaupnice je med njimi zavzemala Mirina. Ta ji je prinesla tople, sveže rjuhe, kadar je stopila iz kopeli, ta je bila pri roki, ko se je zjutraj zbudila, da ji je podajala obleko. Mirinin okus je vprašala Valerija za svet in njenega sveta se je držala v vseh velevažnih vprašanjih ženske toalete in ženskega lišpa.

Mirina je bila pristna Italijanka, pa je imela v svoji krvi tudi gibčno živahnost in prikupljivo zgovernost Grkinje. Kot služkinja je bila rojena na eni Valerijinih pristav. Vzgojena je bila in je živela na deželi, dokler je ni našla Valerija in jo poklicala k sebi v Rim. Ni bila še eno leto v svoji novi službi, pa se je že znala s svojo pristno žensko bistroumnostjo in gibljivostjo prilagoditi novim razmeram in postala je v kratkem najbolj navihana in pretkana sobarica, kar jih je štelo stolno mesto.

Nihče ni znal tako izurjeno pripraviti različnih mazil in dišav in še drugih pripomočkov za ohranitev ženske lepote kot Mirina. Najboljša šivilja, najbolj izkušena v izbiranju raznobarvnih oblek — vse to je bila Mirina. Nobena ni znala izvršiti danega naročila tako točno, izročiti tajno pisemce s tako pretkanostjo kot Mirina. Spletkariti in lagati je znala na račun svoje zapovedovalke in po njenem naročilu, kakor za samo sebe.

Kdor je hotel priti pri Valeriji v milost, ta je moral začeti pri Mirini, in marsikateri zaljubljeni rimski mladič si je izkusil, da je ta kraljeva pot k srcu Valerijinemu draga in utrudljiva — in včasih kljub vsem stroškom in darilom brezuspešna. —

Mirina se je pripravljala, da natrosi zlatega prahu v Valerijine lase, ko pade njen pogled na tribunovo darilo, ki je ležalo prezirano na tleh — škatljica je bila odprta, biseri pa raztreseni.

Vest se ji je zbudila. Spomnila se je, da še ni ničesar storila za zlato verižico, ki ji jo je tribun djal okrog vratu.

Sipajoč zlati prah po kostanjevih laseh, je previdno stopila prvi korak, da stori svojo dolžnost.

»Nova noša bo prišla v navado za lase, ko bo vreme postalo hladnejše«, je začela. »Prav zares, gospa! Čula sem to naravnost od Seline, ki ji je to pravila prva družabnica cesarice Galerije, čeravno mili cesar sam ne more reči, da bi bila Galerija lepa s tisto rumeno kapo na glavi. Pa v navado bo prišla in škoda je to, kljub —«

»Zakaj?« je vprašala Valerija malomarno. »Ali je še bolj nadležna, tista nova noša, kot sedanja?«

Mirina je nasipala dovolj zlatega prahu med lase, vzela je glavnik med zobe, si nežno djala bogat kostanjevi koder Valerijin krog zapestja, podložila srebrno ploščico ter vkljub glavniku med zobmi nadaljevala z veliko spretnostjo:

»Nadležnosti pravzaprav ni prav nobene, gospa, za tisto, ki ima take krasne in mehke lase kakor ti.¹⁴ Kako veselje, kak užitek, jih takole puščati skozi prste —! Daj si jih splesti in oviti krog čela, to bo krona, ki bi jo kraljica nosila! Kajti skrivati take lase, kakor so tvoji — kakor je rekel gospod prav danes zjutraj —«

»Kak gospod? Danes zjutraj?« jo je ustavila Valerija in rahlo zanimanje se je pojavilo na njenem lepem obrazu. »Licinij, moj plemeniti sorodnik? Njegovo mnenje je zares nekaj vredno!«

»Več je vredno kot njegovo darilo!« je dejala Mirina in pokazala na srebrno košarico, ki je stala

---

¹⁴ Rimljani so se tikali.

na častnem mestu na mizici. »Takega darila k rojstnem dnevju še nisem videla — par cvetlic in šop fig — pa najbogatejši gospe v Rimu! — Seveda, darilo je prinesel sel, ki bi se ga tudi sam božanstveni Jupiter ne sramoval! — Najlepši mož, ki mi je kedaj prišel — pred oči!«

In Mirina se je nagnila v stran, da bi njena gospodarica ne videla — rdečice, ki jo je oblila pri spominu na lepega sužnja.

Valerija je kaj rada slišala o lepih možeh, njena malomarnost se je zdramila, s prstmi si je popravila lase raz čelo.

»Naprej!« je rekla, ko se je Mirina obotavljala, željna, da bi čula kaj več o tem zanimivem predmetu.

Toda sobarica je začutila zlato verižico krog vratu in se nanovo spomnila svoje obveznosti.

»Tribun Julij Placid je govoril o tvojih laseh«, je rekla, »on, ki ceni vsak koder na tvoji glavi više ko cel zaklad zlata! — Ah! V celem Rimu ga ni človeka, ki bi imel tako izbran okus, kakor on! Samo da si ga videla to jutro v njegovi škrlatno vijoličasti togi in njegove drage kamne, svetlikajoče se v solncu, in njegov voz in pa mlečnobeke konje, najplemenitejše, kar jih ima Rim! — Ah! Da bi jaz bila gospa in bi mene snubil tak mož —!«

»Mož praviš da je?« ji je posegla Valerija v besedo in se zaničljivo zasmejala. »No — če so taka kodrasta, pomaziljena, duhteča, golobradata bitja možje — no, potem je čas, da se pripravimo me ženske, ker sicer bode moštost in pogumnost izumrla v Rimu! — In ti, Mirina, ki poznaš Licinija in Hipijo in si videla na lastne oči šele včeraj dvesto gladiatorjev v amfiteatru — ti bi res morala imeti — boljši okus! — Mož —?! Zares! Prihodnjič boš še mlečnozobnega Parida imenovala moža!«

In obe sta se zasmejala, spomnivši se na zaljubljenega, duhtečega in z vsemi mazili namazanega gle-

dališkega igralca, ki je pred nedavnim časom poskušal svojo srečo pri Valeriji, pa dobil bridko odpoved.

»Mislím, da Parid prav dobro ve, kako misliš o njem«, je nadaljevala Mirina. »Ima sicer čedno lice in zna izbornó plesati — pa Placid je še vseeno bolj možata postava, ko on. E, da si ga videla, gospa, danes zjutraj, s kako dražestno malomarnostjo je slonel na svojih blazinah in zbadal svojega vozača, ki je z bičem udaril po ponosnem sužnju —!«

»Dovolj o Placidu!« se je vznevoljila Valerija. »Dolgočasi me! — Kaj je s tístim ponosnim sužnjem, Mirina? Zdi se mi, da je nekoliko preveč zbudil tvojo pozornost! Ali je podoben onim barbarom, ki se z njím moj sorodnik Licinij tako mogočno hvali? Ali je lep dovolj, da bi stopal z mojimi Liburnijci pod mojo nosilnico?«

Sobaričine oči so se zabliščale, ko je pomislila, kako prijetno bi bilo, če bi živel z njo pod eno streho, in gostobesedno je začela:

»Lep dovolj, gospa?« je rekla, vzela glavnik iz ust, izpustila mehke lase in zakrilila z rokami v pristni laški živahnosti in naglici. »Lep dovolj, praviš? Ej, Liburnijci bi izgledali poleg njega kakor kavke poleg ponosnega orla! Barbar je, to vem, ujela sem njegovo tujo izreko — ampak malo jih imamo v Rimu, ki bi bili take silne postave! Vrat kakor stolp iz marmorja, roke in ramena kakor Herkulova tam doli v tvojem vestibulu,¹⁵ obraz, ah — dvakrat lepši ko Periklejev, ki ga nosiš na vratni verižici, kodri zlati, čelo kakor mleko in oči —«

Ustavilo se ji je, za trenutek ji ni prišla nobena primera na misel, a tudi sape ji je zmanjkalo.

»No —!«

Valerija jo je poslušala z leno pozornostjo, dre-majočimi očmi, usta so se ji napol odprla in kri ji je rahlo pobarvala lice.

¹⁵ Lopa v notranjih prostorih rimske hiše.

»Kake so bile njegove oči, Mirina?«

»Ah —! Bile so modre, kakor je modro nebo v Kampanji ob času trgatve, sinje so bile, kakor popoldansko morje ob visokih zidovih Estije, — in vendar so se zabliskale kakor strela ko so zrle na ubogega Automedonta! Čudno, da se fant ni ustrašil! Jaz bi se ga gotovo, če bi me takole pogledal — ampak tile brezstidni vozači, nikogar se ne bojijo!«

»Ali je bil last mojega sorodnika, veš to prav zanesljivo, Mirina?« je vprašala Valerija z izbrano brezbriznostjo in ne da bi se bila samo premaknila iz svoje malomarne udobnosti.

»Prav nobenega dvoma ni o tem gospa«, je odgovorila sobarica in gotovo bi še bila nadaljevala svoj priljubljeni predmet, pa vstopila je sužnja in javila, da čaka zunaj Hipija, umirovljeni gladiator.

»Ali bi Valerija bila pri volji, da začne s svojo telovadno uro?«

Pa Valerija je za danes odklonila. Obsedela je pred ogledalom s povešenimi očmi, ni je mikala več dražestna slika, ki jo je zrcalila srebrna plošča.

Važne in zanimive so morale biti njene misli, da je bila tako zelo zatopljena vanje.

Eska.

Ne vedoč, da je že vzbudil v Valeriji zanimanje in občudovanje v Mirini, je stopal med tem britanski suženj proti forumu in užival prizore živahnih ulic s čuvstvi človeka, ki mu ni treba imeti posebne brige za to, kaj se godi krog njega.

Njegov gospodar mu je puščal skoraj popolno svobodo. Zato je imel časa dovolj na razpolago, ako si je hotel ogledovati najživahnejše mesto vsega takrat znanega sveta in ga primerjati z mirno priprostostjo svojih mladostnih dni, ki so se mu zdeli kakor sanje, tako daleč so že bili za njim.

Trg se je praznil, meščani so odhajali na svoje domove k obedu. Seveda, pravi meščani, plebejci, so bili le redki v vrveči množici. Največ je bilo sužnjev, ki so hiteli na razne posle po naročilu svojih gospodarjev, sužnjev vseh barv in vseh narodov, od skandinavskega orjaka z modrimi očmi in vihrajočimi rumenimi kodri, pa do drznega Etiopca z debelimi ustnicami in volnenimi lasmi.

Značilna prikazen tiste dobe pa so bili oproščenci, v svobodo puščeni sužnji, ki so jih tudi kliente imenovali. Oproščenci so spremljali svojega gospodarja — patron so mu pravili —, kadar je šel na ulico in čim večji je bil trop oproščencev in klientov, za tem vplivnejšega je veljal patron.

Razmerje med patronom in klientom je bilo vir kričečih pregreh in hudobij v tedanjem Rimu. Sicer pravno svoboden je bil oproščenec še vedno zelo odvisen od svojega gospodarja. — Ta mu je dajal hrano, obleko, denar itd., ter kril njegove prestopke s svojim mogočnim vplivom. Zato pa je moral biti klient-oproščenec poslušno orodje v rokah svojega brezvestnega patrona in je — mnogokrat le prerad — žrtvoval svoje moči, svojo čast in svoje poštenje njegovim muham in njegovemu poželenju.

Tudi sedajle jih je srečaval Britanec, ko so pokorno hiteli po raznih naročilih, dostikrat takih, da bi težko prenesla dnevno luč.

Poleg teh običajnih oseb so polnili forum in bližnje ulice najrazličnejši tujci iz vseh delov rimskega cesarstva: Galijec v svoji kratki, tesni obleki, Part s svojo koničasto ovčjo kapo, Medijec v širokih svilenih hlačah, bosopeti, v črno oblečeni Žid, ponosni Španec, priliznjeni Egipčan, in med vsemi temi si našel tam, kjer je bila gnječa največja, gladkega in gibčnega Grka.

Z Grki je bil Rim preplavljen, grške navade, grška morala, grška umetnost je že tako daleč prežela Rim, da je začel izgubljati svoj latinski začaj.

Celo latinski jezik je bil že toliko prepojen z grškimi besedami, da je bil manj latinščina nego grščina.

Najnadarjenejši slikarji in kiparji so bili Grki, zgovornost, matematika, zdravilstvo, vse so imeli v zakupu le Grki, najslavnejši astrolog¹⁶ v Rimu je bil Grk — pa tudi nizkotna podjetja in umazane obrti, kakršne ustvarja le razkošnost in nasladnost velikega mesta, so bile skoraj izključno v rokah Grkov. Grki so narejali in prirejali strupe, prodajali različne škodljive in neškodljive »leke«, posojevali denar na oderuške obresti, so bili pri roki, kadar je bilo treba dati pregrešne nasvete itd.

In marsikak podjetni pogled teh za vse uporabnih ljudi je sledil britanskemu sužnju, ko je stopal skozi gnečo, koder mu je njegova orjaška moči prekipevajoča postava delala mirno in varno pot. Poželjivo so zrli za njim in prevdarjali, za kaj vse bi se dale uporabiti take silne mišice. Cenili so ga in preračunavali moč njegovih mišic in kit, njegovih nog, njegove postave. Pa čuvali so se ga nadlegovati z neumestnimi vprašanji, ali pa predrznimi predlogi, kajti ponosen, samozavesten izraz je počival na njegovem licu in pričal o pogumnem srcu in nagli pesti. Pečat svobode še ni izginil z njegovega čela in izgledal je kakor človek, ki je vaje hoditi svojo pot.

Hipoma se je človeška reka ustavila in začela kopičiti. Dolga vrsta volov je vlekla voz, naložen s težkimi marmornatimi ploščami in v to okorno preprego so se zamotale nosilnice bogatega plemenitaša in nagla dvokolnica ošabnega patricija. Zmešnjava je nastala in prepir se je razvnel.

Britancu se ni mudilo domov, obstal je in segajoč daleč čez glavo radovednih gledalcev in razburjenih vozačev je z zanimanjem opazoval vrvež in čakal, kako se bo razvil živi klopčič.

---

¹⁶ Zvezdogled, ki je iz zvezd prerokoval usodo.

Kar ga zadene krepek udarec po plečih. Ko bi trenil se obrne in stisne pesti, da bi vrnil napadalcu njegovo predrznost.

Pa močna roka ga potegne nazaj, nekdo ga zagradi, da se skoro ni mogel geniti in dobrodušen glas mu polglasno šepne na uho:

»Počasi, dečko! Počasi! — Izogni se cezarjevimi liktorjem,¹⁷ če si pameten: Ti ljudje dajo več, nego imajo, povem ti!«

Širokoplečast človek silnih moči, s prsmi in mišicami Herkulovimi, je stal pred njim. Krepko ga je držal v rokah in dobro je bilo to zanj. Res so liktorji z robato silo razrivali gnečo in delali pot cezarju, ki je peš prihajal, da si ogleda ribji trg.

Vitelij je prišel mimo z drsajočim korakom slabotnega debelega starca. Obraz mu je bil bled in koža na licu ovenela, oko mračno in brez sijaja, če tudi se je zabliskal v njem včasi ostanek tiste duhovitosti in šaljivosti, ki ga je naredila ljubljenca treh cezarjev, preden je sam dosegel škrlat in krono.

Dva klienta sta ga podpirala na vsaki strani, četa liktorjev je šla pred njim in peščica sužnjev ga je spremljala. V nadi, da se mu vzbudi do obeda še vsaj nekaj gladu v prenapolnjenem želodcu, si je izbral Vitelij za ta svoj sprehod kratko pot na ribji trg. In zares, kaj bi tudi naj bilo bolj pripravno, da vzdrami utrujeni želodec, ko pogled na izbrane okusnosti morskih globin?

Tako redko ga je bilo videti na rimskih ulicah, da je Britanec poln radovednosti zrl za njim. Njegov novi prijatelj pa ga je oprezno izpustil iz svojih kleščastih rok in mu iznova pošepnil:

»Ej, le poglej si ga in zahvali Jupitra, da nisi imperator! Aj, ti bi bil postava za to! — Da, da! Bled in slaboten je sedaj, pa nekdam ti je znal brzdati konja

---

¹⁷ Služabniki, ki so spremljali cezarja in višje državne uradnike na ulici.

in prijeti za meč in ščit kakor najboljši svoje vrste! — Samo piti, pravijo, da še zna kakor nekda. Pa ne da bi dosegel rajnega Nerona! Niti v pitju ne! Ej, naj govorijo, kolikor hočejo, pa takega imperatorja še nismo imeli, kakor je bil Neron! Vino, ženske, igre, žrtve, divje zverine, borbe v cirkusu — legion ljudi samo v službi amfiteatra! To ti je bil prijatelj našega poklica!«

»In tisti tvoj poklic?« je vprašal Britanec. Dobra volja se mu je vrnila, ko so bile zopet proste njegove roke. »Mislím, da ga uganem tudi brez mnógega popraševanja.«

»Ni težko uganiti! Ne sramujem se svojega poklica in tudi svojega imena ne! — Morebiti si že čul o Hirpinu, gladiatorju? Toskanec po rojstvu, svoboden rimski državlján, vedno pripravljén, se boriti s komurkoli, ki mi je enakovrsten, peš ali na konju, z zavezaními očmi ali pa poloborožen, na bojnem vozu ali pa na golih tleh, z dvema mečema, z mečem in ščitom, s samim mečem, s kopjem — s kakršnimkoli orožjem in z vsakršnim orožjem, vedno izvzemši mrežo in zanko. Tega ne morem niti slišati, po mojem mnenju to ni poštena borba — toda kaj bom tebi pravil o tem«, je pridjal in premeril mogočno postavó sužnjevo, »gotovo sem te že nekje videl. Izgledaš, kot da bi bil član naše družine¹⁸ —«

Suženj se je nasmehnil, poklon mu ni bil zoprán.

»S tem si vsekakor na poštenejši način služiš svoj kruh, kot mnógi drugi, ki sem jih videl v Rimu!« je rekel, bolj za se, ko za tovariša. »Moža utegne zadeti še žalostnejša smrt, ko v amfiteatru.«

»Žalostnejša smrt!« je ponavljal Hirpin. »Lepšo smrt bi pač težko našel! Misli na neštete glave, ena poleg druge, kakor jabolka, tja gori do vrha amfiteatra! Misli na patricije in senatorje, ki stavijo svoje

---

¹⁸ Družina so se imenovali gladiatorji, ki so zahajali v isto borbéno šolo.

zlate ovratnike in obročke in milijone sestercijev¹⁹ na tvoje mišice in na konico tvojega meča! Misli na svojo lastno silo in moč, izurjeno in izvežbano, da se čutiš močnega kot slon, lahkega in prožnega kakor panter, s priprostim lesenim ščitom na roki in kratkim mečem v pesti, ko korakaš mimo cezarja in mu zakričeš: Ave, morituri te salutant!²⁰ — Misli na naporeno borbo z nasprotnikom, nogo ob nogi, roko ob roko, oko v oko, ko odbijaš njegove napade, loviš njegove udarce, čakaš na ugodni trenutek — in če ga končno dobiš — nanj planeš kakor divji ris, in zvesto in ostro šine tvoj meč v njegove prsi in tvoj nasprotnik se zvrne v pesek —!»

»In če on prej ujame ugodno priliko?« je vprašal suženj. Navdušenost tovariševa ga je nepremagljivo potegnila za seboj v zanimivi predmet. »Če si za palec previsoko dvignil svoj ščit, če si za pol trenutka prepozno sunil v vpad — če njegov meč zadene tvoje prsi in če se ti prevrneš v pesek? — Kako pa se potem počutiš?«

»Seveda, fant, potem pa moraš ti črez Stiks,²¹ da ti odkritosrčno odgovorim. Jaz si do danes tega še nisem izkusil. Če pa bo prišlo, bom že vedel kako je. — Ampak takole besedičenje dela žejo in solnce je že tudi dovolj vroče, da bi se zamorec spekel. Pojdi z menoj, dečko! Senčnat kotichek poznam, kjer izprazneva v lepem miru in hladu meh vina,²² malo poigrava, ali pa se za zabavo potegneva za ramena, da bo minil popoldan!«

---

¹⁹ Sestercij (sestertius) je bil kovan drobiž, ki je v dobi Neronovi veljal okroglo 20 naših dinarjev.

²⁰ »Pozdravljajo te, cesar, ki grede v smrt!« S temi besedami so gladiatorji pozdravili cezarja v amfiteatru, preden so nastopili za borbo.

²¹ Bajeslovna reka, črez katero Haron v svojem čolnu prevažna duše umrlih v Hades, v kraljestvo Plutona in Prozerpine.

²² Tistikrat še niso poznali sodov in so vino shranjevali v mehovih iz ovčje ali kozje kože.

Suženj se ni branil. Hvaležen je bil svojemu novemu tovarišu, da ga je bil rešil nevarnega spopada z liktorji. — Razen tega je prevejala robato možatost gladiatorjevo prisrčna prikupljivost, ki je dobro dela osamelemu in resnobnemu Britancu. Vkljub svoji tudi v gladiatorskem poklicu nenavadni srčnosti namreč Hirpin ni poznal tiste sirovosti, kakršna je običajna med borilci po poklicu. In se je odlikoval po svoji brezskrbni dobrodušnosti, ki je vsekakor jako redka med atleti vseh časov, in ki si je takoj pridobila srce in naklonjenost sužnjevo.

Kakor dva najboljša stara prijatelja sta se torej napotila, da si poiščeta zaželjeno senco in osvežujoč požirek. Pa gneča se še ni razšla in le počasi sta prišla naprej, četudi so se ljudje njunima orjaškima postavama z radovoljno naglico umikali.

Hirpin je koj vzel mladega Britanca pod svoje varstvo in v svoj pouk in mu začel razlagati in razkazovati različne zanimivosti, ki sta jih tu srečavala po ulicah prestolice, ne brigajoč se za zatrjevanje sužnjevo, da mu je vse to že itak prav dobro znano. Gladiator je bil ves srečen, da je imel poslušalca in je postal skrajno zgovoren, kakršni so običajno dobrodušni ljudje, če najdejo voljna ušesa.

Glavni predmet je bila seve Hirpinova telesna moč in izurjenost v borbi in njegove izkušnje v amfiteatru. Da ni pripovedoval s preveliko skromnostjo, se razume. Tudi med resnično poštenimi ljudmi se najdejo pretiralci in Hirpin je bil eden tistih.

Ravno je bil sredi dolge razprave o kruto zanimivi borbi med dvema nagima borcema, oboroženima samo z mečem, in je na dolgo in široko razkladal usoden izpad na nasprotnika preko komolca, svojo lastno iznajdbo, ki zoper njega še ni nihče našel brana.

Kar začuti suženj, da ga nekdo potegne za obleko, in ko se naglo obrne, se znajde oko v oko z Valerijino sobarico.

»Nekdo te kliče!« mu je rekla kar brez ovinkov in zapovedujoče zamahnila z roko. »Pojdi takoj k moji gospodarici! Brzo! Nima časa čakati!«

Pokazala je na zastrto nosilnico, ki so jo držali štirje vitki liburnijski sužnji in ki se je ob njej že začel kopičiti val mimoidočih.

Bela roka se je prikazala iz za zastorov, ko se je približal suženj, začuden in nekoliko v zadregi nad nepričakovanim pozivom.

Hirpin je z resnim odobravanjem gledal celi prizor.

Zastori so se razgrnili in Britanec se je vljudno priklonil. Nato pa se je vzravnal, ne da bi se zavedal, kako lep je v ponosu svoje mladosti in možatosti.

Valerijina lica so bila bledejša kot po navadi. V leni razkošnosti je slonela na blazinah, pa njene oči so se bliščale in smehljaj ji je igral okrog usten, ko je nagovorila sužnja.

»Mirina mi je povedala, da si ti prinesel danes zjutraj košarico cvetic od Licinija. Zakaj pa nisi počakal, da bi ti izročila pozdrav za svojega sorodnika —?«

Rdečica je zalila sužnjevo lice, ko se je spomnil Automedontove predrznosti, pa ponižno je odgovoril:

»Da sem vedel za tvojo željo, gospa, še sedaj bi stal v portiku.«

Opazila je njegovo rdečico, pa jo je pripisovala vplivu svoje očarujoče lepote.

»Mirina te je koj spoznala v množici in zares, tvoje postave in tvojega lica ni tako lahko zgrešiti v Rimu. — Tudi jaz bi te odslej spoznala kjersibodi.«

Umolknila je in čakala na primeren odgovor, suženj pa je iznova zardel in molčal, če tudi mu poklon ni bil zopr.

Izprva je Valerija le iz gole radovednosti poslala po barbara, ki je tako razvnel Mirinino občudovanje, sedaj pa je z živim zanimanjem opazovala mirno in plemenito obnašanje nepoznanega sužnja.

Za moško lepoto je bila vedno dovzetna in tu pred seboj jo je gledala v najplemenitejši obliki. Poželjivo je povsod in vsikdar hrepenela po občudovanju in na obrazu tega ponosnega moža je brala — tako si je vsaj domišljevala — nedvoumne dokaze o moči svojih čarov. Neizrečno jo je zanimalo vse, kar je le količkaj dišalo po romantičnem in skrivnostnem — in tukaj pred njo je stal človek, v čigar mirnem, dostojanstvenem obnašanju ter plemeniti postavi je z nezmotljivo žensko bistrumnostjo slutila vse kaj drugega kot priprostega sužnja. V celem svojem življenju ni nikdar brzdala svojih misli in le redkokdaj svoja dejanja. Nikoli ni pustila neizvršenega kakega sklepa, neizpolnjene kake želje, toda čudno, neznano čuvstvo se ji je vzdramilo v srcu, ko je z polodprtimi očmi gledala Britanca, in bala se je, si priznati, da še nikdar v življenju ni videla takega moža.

Z rahlim glasom ga je nagovorila in se nagnila naprej v nosilnici, da so se zabliščala njena slonokoščena ramena in njene snežnobeke, okrogle roke.

»Ali nisi zaupnik mojega sorodnika? Visoko ga spoštuješ, kaj ne? In vedno si v njegovi bližini?«

Ni imela posebnih namenov s svojimi vprašanji, le zadržati ga je hotela in ga zaplesti v razgovor.

»Svoje življenje bi dal za Licinija!« je kratko in živahno odgovoril.

»Pa ti si plemenitega rodu!« je nadaljevala z rastočim zanimanjem. »Kako si prišel semkaj? Kako si prišel v to obleko? Licinij te mi ni nikdar omenil. Niti tvojega imena ne vem. Kako ti je ime?«

Ponosno je vzravnal suženj svojo orjaško postavo.

»Eska«, je odgovoril.

Izgledal je pri tem vse drugače, ko suženjski.

»Eska —?«

Z rahlim, mehkim glasom je počasi ponavljala zloge. »Eska — to ime ni latinsko, sicer bi ga morala poznati. — Kdo in kaj pa si?«

Izzivalen ponos je donel iz njegovega otožnega glasu, ko je rekel:

»Knez sem v svoji domovini in poveljnik deset-tisočev — barbar in suženj pa v Rimu!«

Ponudila mu je roko v poljub sočutno, božajoče. In kot bi se sramovala, da se je tako ponižala, je osorno zapovedala svojim Liburnijcem:

»Naprej!«

Dolgo in zamišljeno je zrl Eska za nosilnico, dokler ni izginila v gneči.

Hirpin pa ga je udaril s svojo težko roko po plečih in se prisrčno nasmejal:

»Stvar je jasna, prijatelj! Prišel, videl, zmagal si — kakor je rekel veliki vojščak Cezar. Stoinkrat sem že videl slične prizore, pa vselej so igrale glavno vlogo takele jeklene mišice in možata postava, kakršna je najina. Pri Kastorju in Poluksu, fant, ti imaš srečo! Ej, ej! Stara pesem — mislila je, da si gladiator — vse ženske so dandanes nore za gladiatorji! Pojdiva, bratec! Pila ga bova, za vsako črko njenega imena eden vrč!«

Častilci Izide.

Solnce je zašlo in hlad je legal na razgrete mestne zidove.

Mirno in složno je korakal Eska proti svojemu domu. Izpraznil je nekaj vrčev vina v Hirpinovi družbi, odklonil pa je njegovo vabilo, da bi z izdatnejšim popivanjem proslavil novosklenjeno prijateljstvo in je šel rajši z njim v gimnazij.

In izkušeni atlet in borec Hirpin je tisti večer imel prilike dovolj, občudovati silno moč in nena-

vadno gibčnost mladega Britanca. Kljub svoji izvežbanosti in svojim neutrudljivim mišicam je zaostal za njim v vseh vajah, ki zahtevajo ponajveč telesno, četudi nešolano moč ter dolge, krepke noge in roke. V teku, skoku in rokoborbi je bil Eska gladiatorju popolnoma kos, v metanju diskusa²³ je gladiator vsled svoje neprestane vaje dosegel nekaj uspehov, in ko sta si nataknila cestuse²⁴ in pričela borbo s pestmi, je bil prepričan, da mu bo njegovo znanje in njegova izkušnost pripomogla do zmage. Pa izid borbe je hudo varal vsa gladiatorjeva pričakovanja. Za borbo te vrste so bile moči njegovega nasprotnika prav posebno sposobne, njegove dolge, močne roke, njegovo bistro oko, njegova nagla roka, mladostna gibčnost njegovih mišic, vse to mu je dajalo odločilno nadmoč in Hirpin si je moral s pritajeno nevoljo priznati, da je mladi Britanec nepremagljiv.

»Prevroče je za borbo!« je končno dejal in vrgel rokavice v stran. — Predlagal je za slovo nov meh vina na zdravje gladiatorskemu poklicu in dobremu uspehu pri bližajočih se igrah v amfiteatru.

»Pridruži se nam«, ga je nagovarjal, pa že precej popustil v svoji vlogi variha in učitelja, »pridruži se nam! Ti si rojen za gladiatorja! V enem tednu te Hipija izvežba, da boš kos najboljšim borcem v Rimu! Jaz sam ti bom skrbel za hrano in te bodem še posebej vzel v vajo. — S par zmagami si lahko priboriš svobodo! Premisli si, prijatelj, in ko se odločiš, pa pridi tjale v našo šolo in vprašaj za starim Hirpinom. Morebiti da se je že nekoliko rja lotila starega jekla,

---

²³ Diskus je kovinasta, okrogla, v sredini nekoliko vzbočena plošča. Metanje diskusa je bila ena najstarejših in najvažnejših vaj grške telovadbe.

²⁴ Cestus so debele, usnjate rokavice, ki sta si jih nataknila borca za pestenje. Pri tej borbi, ki živi še v današnjem angleškem »boxing«, sta si borca zadajala s stisnjenimi pestmi sunke v glavo, ramena in prsi. Dolge roke in noge so bile pri pestenju, pa tudi pri metanju diskusa, odločilne važnosti.

pa še je kleno in zdravo! Na svidenje — fant! Upam, da kmalu čujem o tebi!»

Gladiator se je odgugal, v polni zavesti svoje mo-
žatosti in pod vplivom rezkega sabinskega vina, ka-
terega je izpil svojo obilno mero, Britanec pa je po-
meril svoje mirne korake proti domu, uživajoč hla-
dilni veter in jasno, zvezdnato noč ter razmišljajoč
dogodke zadnjih ur in predlog svojega novega znanca.

Kar ga zbudi žvenket cimbal in hrup številne
množice iz premišljevanja. Glasove divje pesmi in
mogočnega zbora mu prinese veter na uho. — Vedno
bliže in bliže mu prihaja hrup.

Eska se ustavi in čaka.

Baklje zasijejo iz bližnje ulice in kmalu se vsiplje
hrupen sprevod krog ogla in mimo njega. Častivci
Izide so bili, egiptovske boginje.

Udarjajoč cimbale, vihteč iskrece se baklje in
divje mahajoč z golimi rokami po zraku so plesali
debelolični Izidini svečeniki besne bakanalije po ulici
pred podobo svoje boginje. Eni so bili gologlavi, drugi
ovenčani z lotusovim listjem in cvetjem, spet drugi so
nosili krinke, predstavljajoče pse, vole in druge ži-
vali, vsi pa so v svojem blaznem plesu delali ene in
iste skrivnostne kretnje, razumljive njim samim.

Podobo boginje sta nosila na svojih ramenih dva
debela svečenika Izidina, vsa mastna od olja, pohot-
nih lic in odurnega pogleda. Kip je kazal postavno
žensko, ovenčano z lotusom in z lilijo v roki. Zlati in
srebrni okraski so bili navešeni po njeni valoviti
obleki, biseri in dragi kameni — darila njenih vnetih
častivcev, so ji krasili vrat, prsi in roke.

Za njo so nosili znamenja, ki so predstavljala
njene lastnosti, med njimi kip njej posvečene krave iz
ulitega srebra, z rogovi in parklji iz zlata. Nosil ga
je svečenik, popolnoma pijan.

Truma pijanih in razuzdanih Izidinih svečenikov,
nosilcev in debelih eunuhov se je valila v sprevodu.
Z razmršenimi lasmi, znoreli od vina, so divje plesali

po ulici in od čaka do časa je kateri skočil iz vrste ter vlačil in silil gledalce, naj se pridružijo sprevodu in povečajo slovesnost.

Za njimi pa je drla pisana in raznolična množica iz vseh rimskih slojev. Bogati in revni, stari in mladi, ponosni patriciji in umazani sužnji — vse je bilo pomešano v tej pohotni, razposajeni družbi, vse je vpilo, kričalo, skakalo in plesalo kakor obnorelo za podobo Izidino.

Krvavordeči žar bakelj pa je tudi osvetljeval marsikak ponosen obraz iz krogov plemenitega rimskega ženstva, ki ni imelo dovolj čuta spodobnosti, da bi se bilo sramovalo pijane, zloglasne in nebrzdane družbe.

In med najdivjejšimi razgrajači je zagledal Eska — Valerijo!

Ujela je njegov pogled, ko je šla mimo njega. Rdečica jo je oblila, opazil jo je celo pri krvavem svitu bakelj. Zdelo se je, da se hoče za trenutek skriti za širokim hrbtom svečenika, ki je korakal poleg nje. Toda koj se je popravila ter ponosno in pobledelih lic korakala mimo.

Ni imel mnogo časa, občudovati njeno ponosno lepoto, koje čar, da povemo resnico, ni ostal brez vtisa na njegovo srce.

Spredaj pri glavi sprevoda se je dvignil nemir, sprevod se je ustavil in zmešnjava je zavrela na ulici.

Nosilci z bakljami so hiteli naprej, srebrna krava je parkrat padla z lesenega droga in vedno so jo spet pobrali in pritrdili, in kip Izidin se je sumljivo zmajal na nosilih. Pesem je utihnila, mesto nje pa so stoteri glasovi kričali vse vprek, eni v jezi, a drugi vprašajoče, spet drugi so zbijali šale. »Pusti jo!« je nekdo kričal. »Držite jo!« je vpil drugi. »Naj gre z nami!« je svetoval pijan svečenik, »če je lepa in vredna, bo povečala svečanost, ako pa je grda in nevredna, jo bo zadela božja jeza Izidina!«

»Pazite, kaj počenjate!« je svaril nek previdnež. »Rimljanka je!« je ugibal nekdo, »Barbarka!« je kriknil drugi. »Medijanka!« »Španka!« — »Perzijanka!« — »Židinja!« — »Židovsko dekle je!«

Nesrečni vzrok nemira in zmešnjave je bilo mlado dekle, oblečeno v črno in z gostim pajčolanom na licu. Krčevito se je zvijala v rokah debelušastega, neokretnega eunuha, ki jo je zagrabil kakor jastreb golobico in jo krepko in neizprosno držal, kljub njenim milim prošnjam, naj jo izpusti.

Srečala je razgrajače na svojem potu proti domu in se jim hotela mirno in neopaženo izogniti. Tesno se je stisnila k steni v obupni nadi, da je nihče ne bo opazil in nadlegoval. Toda preden se je še zavedla, jo je obkolila pohotna in razdivjana tolpa.

Njena obleka je bila raztrgana — njene roke zatečene od sirovega nasilja eunuhovega. Kljub temu je pa s pravo žensko sramežljivostjo držala svoj pajčolan tesno ovit krog lica in se je z neverjetno močjo branila, da ga jej nihče ni mogel strgati.

Ko jo je eunuh zagrabil v svoji pijani nebrzdčnosti in sklonil svojo zabuhlo lice nad plašnim dekletom, se ji je nehote izvil presunljiv krik iz prsi, četudi je čutila, da je brezuspešno njeno klicanje in brezupen njen položaj. Stoteri in stoteri glasovi so ji odgovorili v zaničljivem, divjem posmehu —

Spadon — to je bilo eunuhovo ime — pač ni slutil, kako blizu je pomoč, kako kmalu ga bo zadela zaslužena kazen in mu dala okusiti, na kar je bil že zdavnaj pozabil — moč in težo silne moške pesti.

Na prvi klic dekletov je planil Eska skozi gnečo. S tremi, štirimi mogočnimi sunki si je napravil pot do napadalca, da so pijani gledalci odletavali kakor snopje.

Težko je padla njegova roka na debela Spadnova ramena in mirno pa odločno mu je rekel, naj izpusti svojo žrtev.

Eunuh se mu je predrzno zasmeljal in zinil sirovo šalo.

Valerija se ni mogla ustavljati — nepremagljiva sila jo je gnala, prerila se je skozi množico, da vidi, kaj se godi. In še dolgo pozneje se je naslajala ob spominu na prizor, ki se je v tem trenutku nudil njenim očem.

V krvavordečem svitu bakelj je stal vitki in ponosni Eska, kakor kip utelešenega poluboga, grozeče, z nevoljo in jezo na čelu in nepremagljivo silo v vsaki črti svojih kakor iz jekla ulitih udov. Komaj za roko oddaljen od njega pa je stal debeli in ostudni Spadon, s svojim širokim, mastnim licem, polnim pohotnosti in čutne nasladnosti, med katero se je mešala neka zlobna hudobnost in bojazljiva strahopetnost. V njegovem objetju se je zvijalo dekle s stegnjenimi rokami, uprtimi ob njegove prsi, z obrazom, obrnjenim v stran in v vsaki črti svoje postave izražajoč skrajno grozo in nevoljo ter stud. Okrog teh treh oseb pa so se režala razpaljena lica, so se butali komolci in so plesali divje, bakanalske postave — ves prizor pa so obsevale plapolajoče baklje s svojim krvavim, negotovim bleskom.

Z nepopisno napetostjo je čakala Valerija na izid.

»Pusti jo!« je ponovil Eska, grozeče in odločno, kakor človek, ki je vsak hip pripravljen, da udari. In krepkeje je stisnil ramena eunuhu, da so se mu prsti kakor železo zagrebli v omehkuženo meso.

Spadon je zatulil od jeze in strahu, izpustil dekle, ki se je tesno oklenila svojega branitelja, nato pa glasno zakričal:

»Pomagajte! Pomagajte, pravim!«

Obupno se je ozrl po tovariših:

»Ali bodete pripustili, da skruni svečenika in žali boginjo? — Doli z njim! Doli z njim, tovariši, in držite ga!«

Ni bilo dvoma, če bi bil Eska padel, bi ne bil več vstal. Ker že so ti svečeniki grozeče tiščali vanj z

divjim krikom in plamenečimi očmi in njihova razposajena drznost se je prelivala v krvoločnost.

Valerija se je radovedno prerila skozi ozki krog, ki je obkoljeval Esko in njegovega nasprotnika. Za Britanca se ni bala, niti za trenutek ne.

Nevarno pa je bilo zanj, ostati še dalje med besno množico.

Ovil je eno roko dekletu okrog pasu, z drugo pa je odriival nasilne predrzneže. Spadon, ojunačen po tovariših, je divje udaril po Britancu in mu skušal siloma iztrgati dekleta.

In tedaj je sključil Eska svojo silno postavo kakor panter, ki se pripravlja, da plane na svoj plen, mišice na desni roki in v plečih so se mu napele — in šinila je njegova pest in kakor strela udarila eunuha v lice, da je opotekajoč se odletel in nekaj korakov v stran trdo butnil z okrvavelim licem ob tla.

»Euge!« je vzkliknila Valerija in v njenem glasu je odmevalo od radosti in občudovanja. »Pri Herkulu! — To je bil udarec! — Ah, tile barbari imajo še vsaj žilave pesti! — Ej! Ta nasilni svečenik je telebnil ob tla — kakor zaklan vol v mesnici!«

Padlemu eunuhu se ni nič kaj mudilo nazaj na noge. Ogabno se je valjal po tleh in v glasnem in milem vzdihovanju dajal duška svojim nesrečnim čuvstvom.

Ko so videli tako krepek zgled Britančeve moči, se ni nihče več drznil, priti blizu dekletu in njenemu branilcu ter maščevati razžaljeno boginjo.

Eska pa je odhitel s svojo varovanko iz gneče. Vsa onemogla je slonela na njem in skoraj na rokah jo je moral nositi, tako je bila slaba. In pogled mu je uhajal nazaj na pijano tolpo, kakor bi mu bilo žal, da je moral tako nagloma pustiti započeto delo in kakor bi se najrajši iznova spopadel z nasilneži.

Valerija je zrla za njim. Zadnje, kar je videla, je bilo, kako se je Eška nežno in pomirjevalno sklonil nad splašenim dekletom.

Vsa ženska narava se je v tistem trenutku uprla v Valeriji, studila se ji je ogabna množica, v katero je zašla.

Kako je zavidala nepoznano dekle, ki je tamle hitelo skozi temne ulice ob roki svojega krepkega, možatega branilca! Kako si je želela, da bi bila na njenem mestu, da bi bila slabotna delavka, revna sužnja, da bi imela nekoga, ki bi se ga oklenila, zapupno gledala vanj, ga ljubila —.

Vse njeno življenje je bilo življenje razvajenega otroka, od njenega rojstva pa do danes. Bogastvo jo je obdajalo, udobnost, razkošje, njena lepota bi bila ponos kraljevski nevesti, njeno življenje je bila ena, nepretrgana nit zabave in veselja in uživanja. Ampak srečna ni bila, niti zadovoljna ne. Saj je njeno srce dan na dan hrepenelo po novem dražilu, koprnelo po novih mamilih. In to hrepenenje, ne pa notranja pokvarjenost, je bilo tudi vzrok, da je zašla, kakor mnoge njene tovarišice, v odurno družbo Izidinih, Junoninih in drugih častilcev bogov in boginj.

Valerija je hrepenela po ljubezni.

Ne, da bi ne imela dovolj občudovalcev in snubcev. Toda vsak novi obraz je imel zanjo le toliko časa vrednost, dokler ji je bil nov in zanimiv. Prvi teden ji je vzbujal radovednost, nato pa jo je že dolgočasil. In če se snubec ni sam poslovil, mu je ona dala slovo, s prostodušno odkritosrčnostjo, ki je ni bilo napačno umeti.

Edini človek, ki ga je spoštovala, je bil morebiti njen sorodnik Licinij, četudi je dobro vedela, da nima nobenega vpliva na njegovo mišljenje in da Licinij ne odobrava njenega življenja in da zre nanjo s pomilovanjem, ki je skorajda mejilo na preziranje.

Tudi Julij Placid ni imel globokega vpliva na njeno srce. Visoko je cenila njegovo bistroumnost, se

zabavala v njegovi družbi, odobravalala njegove nazore, njegovo nebrzdano strastnost, njegovo breznačelno drznost. — Toda če ji je bil izpred oči, ji je bil iz misli in njegova hladna krvoločnost ji je vzbujala strah.

Gladiatorja Hipijo, svojega učitelja v rokoborbi, je občudovala. Njegov pravilni, možati, bojeviti obraz ni bil brez lepote in kljub vsemu svojemu ponosu in svoji hladni zunanosti je bila Valerija ženska in njeno srce je bilo zelo dovzeto za možatost in resnobo — pa Hipija je bil ljubljenec skoro vseh rimskih matron in morebiti ni bilo nič posebnega, da se je dopadel tudi njej tisti, ki je bil priljubljen pri vseh.

In danes ji je šepetala slutnja, da je praznota v njenem srcu izpolnjena, da je našla svoj vzor.

Eska je naredil s svojo možato lepoto globok vtis nanjo, nesrečni britanski kraljič — rimski suženj, to je dražilo njeno domišljijo, njegova skrivnostna preteklost je imela zanjo posebno privlačno silo, v divji, neznani slasti ji je zatrepetalo srce, ko je pomislila na sramoto, da ljubi — sužnja, in čar, ki ga je obdajal, je dosegel vrhunec svoje privlačne moči, ko ga je gledala v razdivjani gneči, kot branitelja ubogega zapuščenega dekleta, ponosnega, lepega, zmagovitega. — In ko je izginil v temi, mu je Valerijino oko sledilo s hrepenečim, ljubečim pogledom, ki se ni nikdar poprej v življenju bliščal v njenem očesu.

Britanec pa je hitel skozi nočne ulice, z roko krog pasu svoje onemogle varovanke.

Molčala sta. Pod neposrednim utisom doživelih dogodkov se mu je izprva skoraj onesvestila, nato pa ji je jok olajšal srce in tiho so ji lile solze po licu. Polagoma se je opomogla, zaupno je zrla v obraz svojemu zaščitniku in ga zahvaljevala z mirno resnobo, ki je pričala, da ji prihajajo besede iz srca.

»Vidim, da ti smem zaupati«, je dejala in posebna mehko je ležala v njenem glasu, čeravno je iz njene latinščine donela tuja izreka. »V tvojem licu berem,

da si pošten človek! Nimava daleč do doma. Ali me bodeš spremljal?»

»Spremim te prav do tvojih vrat«, ji je rekel z globoko spoštljivostjo. — »Ni se ti treba bati prav ničesar! Ti pijani svečeniki in njihove boginje so daleč za nama. — Lepo češčenje!« je pridjal zaničljivo, »za tako mesto — kraljico in gospodarico sveta!«

»Krivi bogovi! Sami krivi bogovi!« je odvrnila resnobno pa živahno. »Kako morejo biti ljudje tako slepi! Kako se morejo tako zelo ponižati!«

Hipoma je utihnila in tesneje potegnila pajčolan čez lice. Njeno bistro uho je ulovilo glasove bližajočih se korakov in zbala se je, da jo zasledujejo.

»Nič hudega ni!« ji je delal pogum. »Najhujše, kar se nama utegne zgoditi, bi bil kak pijan klient, ki se opoteka proti domu od večerje pri svojem patronu. Mehkužen rod, ti rimski meščani!« je prezirljivo vzkliknil ter s šaljivim glasom pridjal: »Smem te zagotoviti, mislim, da se jim ubranim, če bi jih tudi dvajset naenkrat prišlo nad naju!«

Njegove vesele, brezskrbne besede so jo pomirile. Kako prijetno je bilo, se naslanjati na tako krepko roko, biti varen po tolikem strahu in toliki nevarnosti.

Res je prišlo mimo par razuzdanih lenuhov, ki so kolovratili domov od pijane pojedine. Ko so zagledali žensko postavo, so se približali, toda obraz in vsa postava njenega spremljevalca jim ni napovedovala nič prijetnega, zato so se rajši izognili kar na drugo stran ulice in deklica se je čutila varno in mirno in je s ponosom zrla na svojega zaščitnika.

Peljala ga je v temno, ozko ulico. Ob njenem koncu se je bleščal Tiber v svitu zvezdnatega neba.

Pred niskimi vratmi se je ustavila, se dotaknila skritega gumba in vrata so se tiho odprla.

Obrnila se je k svojemu spremljevalcu in ga povabila seboj:

»Nisem te še dovolj zahvalila! — Ali nočeš vstopiti v naš roven stan in deliti z nami kruh in čašo vina, preden nadaljuješ svojo pot?«

Eska ni bil ne lačen ne žejen, pa poklonil se je in šel za njo v hišo.

Prvi žarek večne Resnice.

Skozi poltemno vežo ga je peljalo dekle v notranje stanovanje. Lahka, pa obilna svetloba se je razlivala po prostoru. Soba je naredila vtis zanemarjene podrtije, opremljene in izpremenjene za prisilno stanovanje s pomočjo dragocenega pohištva. Stene so bile gole in začrnele, pa od stropa je visela dragocena svetiljka, napolnjena z duhtečim oljem. Kamnita tla so bila razpokana in mokra; krasna perzijska preproga se je v bujnih barvah razgrinjala skoraj po celem prostoru. Bogata azijska pregrinjala so pokrivala polomljene stole in podrti divan. Povsod je opazal Eska isto čudno nasprotje. Žarko libanonsko vino se je hladilo v priprostem lončenem vrču, motna voda iz Tibera je bila nalita v čašo iz brušenega zlata.

Na umazanih stenah je viselo orientalsko kopje, obloženo z biseri in slonovo kostjo, in poleg njega priprost dvorezen meč z oguljenim ročajem.

Ko sta vstopila, je sedel pri mizi častitljiv plešast starec z dolgo sivo brado. Bral je v pergamentnem zavitku in tako zatopljen je bil vanj, da je šele dvignil glavo, ko je dekle pohitelo k njemu in se mu vrglo v naročje.

Ni razumel Britanec, kaj mu je pravila v svojem orientalskem jeziku, pa posnel je iz njenih kretenj, da govori o pravkar doživelem dogodku in tudi o njem.

Nekaj časa je pripovedovala v jeziku, Eski nepoznanem, potem pa je vstala, ga prijela za roko in

potegnila bliže k starcu ter nadaljevala v latinščini in marsikak vzdihljaj je pričal o njeni razburjenosti.

»Poglej mojega rešenika!« je dejala, »mladeniča, ki je planil kot lev nad nje in me rešil njihove hudobnosti! Zahvali ga v imenu mojega očeta in v tvojem in v imenu vsega mojega sorodstva in vsega rodu! Pozdravi ga in povabi k najboljšemu, kar more nuditi naša hiša! Ne zgodi se vsak dan, da bi srečala Judova hči moža takega srca in takih krepkih rok, če pade v pest nevernikom in nasilnežem!«

Prisrčno je podal starec Eski roko in ljubezniv smehljaj je zasijal na njegovem prijaznem, odkritem licu.

»Moj brat se bo vrnil«, je rekel, »in sam te bo zahvalil, da si rešil njegovo hčerko predrzne žalitve ter še hujše nesreče. Med tem pa te Kalha srčno pozdravlja v Eleazarjevem domu. — Mariamna«, se je obrnil k dekletu, »pripravi nam kak grižljaj za večerjo! Ni navada pri našem ljudstvu, da bi odslovili tujca lačnega izpred vrat!«

Mariamna je odšla, da izvrši gostoljubno naročilo. Eska pa je na povabilo starčevo podal kratko poročilo o nočnem dogodku. Skromno je govoril, ni mnogo pripovedoval o sebi in omalovaževal je nevarnost. Kalha je kimal in ga resnobno poslušal.

Ko je skončal, je pokazal starec na pergament, ki je ležal poleg njega na mizi, in rekel slovesno:

»Prišel bo čas, ko bodo besede, ki so tukaj zapisane, na ustih vseh ljudi celega sveta in tistikrat ne bo več prepira, ne krivice, ne trpljenja in ne žalosti. Ljudje se bodo ljubili kakor bratje in bodo živeli v ljubezni in dobri volji. Daleč se še zdi, da je tisti dan in besede donijo revno in nerazumljivo, pa tako je tukaj zapisano in tako bo!«

»Ali misliš, da bo rimski orel razširil svojo oblast dalje in dalje? Da si bo osvojil vse narode, kakor si je osvojil nas —? Da bo v resnici postalo tole mesto, kar se že sedaj ponosno imenuje, »gospodarica sveta«?

»Res, peruti rimskega orla so silne in razsežne. Oster je njegov kljun in kamor je zasadil svoje kremplje, tam ne izpusti nikoli več —!«

Kalha se je nasmehnil in zmajal z glavo.

»Golob bo premagal orla, ker ljubezen je močnejša kot sovraštvo! Ne govorim o Rimu. Njegove legije so sicer dobro izvežbane in pogumne do skrajnosti. A prišli bodo vojščaki, boljši še nego so cezarjevi, vojščaki, ki je njihova služba težja, njihov naspotnik številnejši, ki pa je njihova zmagá gotovejša in slavnejša —!«

Eska ga je gledal in ni ničesar razumel. Misli Britančeve so potovale daleč tja v domovino, mislil je na topot borbe, na žvenket jekla, na belooblečene bojevnike in njihove dolge meče. Tudi on je bil nekdanj bojevnik, eden najpogumnejših in najboljših.

»Teško se je boriti zoper Rim!« je rekel. Lica so mu rdela in oči so se mu bliščale. »Ampak jaz mislim, da če bi ga nikdar ne bili napadli, če bi se bili samo branili, če bi se bili umikali, ga nadlegovali in mu vpadali v hrbet, kadarkoli bi se bila nudila priložnost, — se zanesli bolj na naše goste lesove in nepremostljive reke, kot pa na naše orožje in na našo moč, ukrotili bi bili orla in mu kmalu porezali peruti in ga napodili nazaj čez morje. Toda kaj imam jaz z vsem tem opraviti?« je pridjal in bridka pobitost mu je zagrnila lice, »jaz ubogi barbarski ujetnik, rimski suženj!«

Z bistrimi očmi je ogledoval Kalha Britančev obraz, nato pa je položil roko mlademu možu na ramo in mu dejal:

»Ne enega sivega lasa ni v tvojih gostih kodrih, niti ene gube na tvojem čelu in ti si že žalost okusil?«

»Kdo je še ni okusil?« je odgovoril Eska priprosto. »Ampak nikoli nisem mislil, da bo prišlo tako daleč!«

»Ti si suženj, pa bi rad bil svoboden?« je rekel Kalha počasi in s povdarkom.

»Suženj sem in svoboden bodem! Toda ne pred smrtjo!«

»In po smrti?« je vprašal starec z istim počasnim povdarjajočim glasom.

»Po smrti bom svoboden, kakor so svobodne prvine, ki so me jih učili častiti in mi o njih pravili, da bode v nje razpadlo moje telo. Čemu mi je o tem treba vedeti več nego to, da po smrti ne bo ne veselja in ne bolečin —«

»Ali bi ne bila prebridka taka zamena —? Življenje z vsemi svojimi mnogoličnostmi in prijetnostmi — pa naj se konča z razpadom v — nič?! Ali si zadovoljen s tem, da je tvoje življenje podobno onemu, ki stopa po rahlem pesku, in stopinje za njim se zasujejo in so pozabljene? Ali se moreš sprijazniti z mislijo, da je včerajšnji dan minil in izginil brez sledu za večno? Da te jutri čaka črni, brezkončni, brezčutni — nič? Zares, smrt bi bila nekaj strašnega, če si jo tako predstavljaš!«

»Smrt ni nikdar strašna za pogumnega junaka! Britanca ni treba učiti, kako naj umre z mečem v roki —!«

»Ti si ponosen na svoj pogum!« je rekel Kalha in zamišljeno gledal na mladeniča, ki mu je od zanosa rdelo lice in žarelo oko. »Ah, da si videl umirati moje tovariše, spoznal bi bil, da se še za kaj višjega, ko za pogum, more vneti človeško srce! Kako sodiš o slabotnih ženskah, nežnih, boječih deklicah, utrujenih, lačnih, onemoglih od vročine in žeje, ki jih peljejo pred divje zverine, vlačijo v počasne, grozovite muke — ki pa jim miren, srečen smehljaš sije na licu, kakor bi že gledali svojo domovino, v katero hitijo, kakor bi že uživali zmagoslavje, od katerega jih loči le še par trenutkov? Kako sodiš o možeh, ki so tukaj v Rimu pred cesarjem in vso njegovo močjo branili in zagovarjali čast svojega Gospoda in umrli brez najmanjšega ugovora za Njegovo stvar? Videl sem Petra, rečem ti, Petra Galilejca, ki o njem ljudje govorijo ter

ne bodo nehali govoriti o njem, dokler bo stal svet, videl sem ga, ko ga je Neron, najzlobnejši vseh cesarjev, obsodil na smrt na križu, ker se je drznil, mu očitati njegove hudobije in mu je povedal resnico, in slišal sem ga, ko je prosil, naj ga križajo z glavo navzdol, ker ni vreden, je dejal, da bi trpel kakor njegov Gospod, in v duhu ga gledam, njegovo blede lice, njegovo plemenito glavo, njegove črne in bistre oči, njegovo visoko in krepko postavo, pred vsem pa njegovo trdno, zmagovito zaupanje, ko je stopal neustrašeno v smrt. Bil sem skupaj s Pavlom, plemenitim farizejem, rimskim državljanom, ko je on edini med vsemi potniki in vojaki ostal miren in dobre volje na ladji, sredi viharja in razburkanih valov, in nas tolažil, da bo nas vseh 275, kar nas je bilo na ladji, prišlo varno na suho. Spominjam se, kako zaupljivo smo gledali na njegovo resno in ljubeznjivo lice, njegove prijazne oči, košate obrvi in močno, že nekoliko osivelo brado, in vedeli smo, da njegov veliki duh daje moč in odpornost temu slabotnemu telesu. Celo barbari — Rimljani sami so priznavali njegov vpliv in so ga hoteli častiti po božje. Neron se je pa bal tega mirnega, ponižnega, in zaupanja polnega, pa močnega značaja, in kjer se je Neron bal, je moral svoj strah udušiti v krvi —.

»Ali je moral tudi on umreti?« je vprašal Eska. Pogosto so mu sicer uhajali pogledi proti vratom, koder je odšla Mariamna, pa vkljub temu mu je starčevo pripovedovanje vzbujalo živahno zanimanje.

»Niso ga smeli križati«, je odgovoril Kalha, »ker je bil plemenitega rodu in rojen rimski državljan, toda vzeli so nam ga iz naše sredine ter djali v ječo, dokler ga končno niso obsodili, da bo obglavljen. Ah, strašno je izgledal Rim tiste dni! Mesto požgano in hiše razdjane, mrtva, ožgana trupla so ležala naokrog, osiroteli otroci so blodili po kadečih se razvalinah in iskali svojih staršev, ali pa, kar je še huje zbolelo v srcu, se nedolžno igrali, nezavedajoč se svoje ne-

sreče. — Neronovi privrženci so dolžili kritjane, da so zažgali mesto, in marsikatera nedolžna žrtev je morala trpeti zaradi tega zlobnega in brezvestnega obrékovanja. Kristjani, ah, ti ubogi, preganjani, zaničevani ljudje, ki si niso druga želeli, ko živeti v miru in bratstvu z vsemi, ki je njihova vera mir in dobra volja na zemlji, pa bi ti naj bili zažgali Rim? — Tisto jutro, ko smo spremljali Pavla ven na morišče, na flamininsko cesto, sem jih našel, 20 sem jih naštel, moških, ženskih, otrok, mojih dobrih sosedov, ki sem v prijateljstvu živel z njimi in lomil z njimi kruh — mrtvi in tihi so ležali ob potu, pa mir je bil zapisan na njihovih bledih obrazih in njihove trde, mrzle roke so bile sklenjene v molitvi in četudi so njihova polomljena, izmučena telesa ležala v prahu, njihove duše so bile pri Bogu, ki jih je ustvaril, v večnosti, na onem svetu, ki ga ti še ne poznaš, kamor boš pa tudi ti prišel in ostal tam vekomaj — me razumeš! — ne za leto in ne za stoletja, ampak vekomaj, brez konca!«

»In kje je tisti svet?« je vprašal Eska. Ideja duše in posmrtnega življenja, prirojena vsakemu razumnemu bitju, tudi njemu ni bila popolnoma tuja. »Ali je pod nami, ali je nad nami? Na zvezdah? Svet, ki v njem živim, tega poznam, vidim ga, slišim ga in čutim ga. Toda kje je ‚oni svet‘?«

»Kje —? Kje so najiskrenejše želje tvojega srca, najplemenitejše misli tvojega duha, kje je tvoja ljubezen in tvoj up, tvoje hrepenenje, kje so tvoji sladki spomini? Kje je ves boljši del tvoje narave, žalost nad grehom, plačilo za čednost, kje so vse tvoje misli o bodočnosti, tvoje misli na preteklost? — Tam, kjer je vse to, kamor hitijo in stremijo in hrepenijo vse moči in zmožnosti tvoje duše in tvojega srca — tam je ‚oni svet‘. — Ne vidiš ga, ne slišiš ga, toda ti veš, da mora biti. Ali je kedaj naša sreča popolna? Ali je res nesreča, kadar nas zadene, tako strašna, kot je videti od daleč? In zakaj ne? Ker nam nekaj pravi

na dnu duše, da nas čaka boljše življenje, neskaljena sreča, da je naše bivanje na zemlji le neznaten odlo-mek v krogu našega življenja. In krog je — saj si se tega že gotovo naučil tukaj v Rimu — znamenje brezkončnosti!»

Eska je molčal in premišljeval.

V človeški duši živijo ideje, bivajo prepričanja, ki jih človek nevede nosi seboj, ki se jih šele zave, kadar ga kdo nanje opozori, prav kakor živi človek obdan od zraka, pa se šele tega takrat zave, ko mu ga začne primanjkovati, in kakor nosi kožo na telesu in komaj misli nanjo, dokler ne dobi vanjo rane.

Tudi Eski se je vzbudila misel na večnost, ki prikrita tli v vsaki duši. Obraz se mu je razjasnil in vzkliknil je:

»V tistem svetu bodo pač vsi ljudje svobodni?«

»Vsi ljudje bodo tam enaki«, je odgovoril Kalha. »Svoboden v tvojem zmislju pa ni in ne more biti nihče! Misli si človeka, prostega vsake nujnosti, vsake odgovornosti do bližnjega in do samega sebe — pa bodeš imel bitje, čigar čuvstva bi bila zanj nezno-sno breme, njegove želje nezno-sna muka. Človek je ustvarjen, da nosi jarem, toda Gospod, ki mu jaz služim, me je učil, da je Njegov jarem lahek in sladko njegovo breme. Kako lahek se meni zdi vsak tre-nutek mojega življenja!«

»In vendar si ravnokar pripovedoval, da je smrt in ponižanje delež tistih, ki nosijo orožje v naših vrstah!« je pripomnil Britanec in pozorno gledal starca.

Žarek zmagoslavnega poguma in veselja se je za-svetil na licu starega moža. Za trenotek je gledal Eska to razodetje drzne-ga, pogumne-ga in neustraše-ne-ga starčeve-ga značaja, pa že je sijaj izginil in se umaknil mehki, krotki ponižnosti.

Odgovoril mu je:

»Smrt, dobrodošla, zaželjena! Ponižanje, ki pri-naša najvišjo čast na tem in na onem svetu! Vsaj

tistim, ki so vredni mučeniške slave. — Ej, da bi jaz bil kedaj vreden plemenite družbe mučenikov —! Toda moje delo, ki ga imam izvršiti, mi bo položeno v naročje, in dovolj mi je, da sem najzadnji izmed zadnjih v službi svojega Gospoda.«

»In kdo je ta gospod? Pripoveduj mi o njem!« je vzkliknil Eska.

Zanimanje se mu je vzbudilo, neznano čuvstvo ga je dirnilo, ko je gledal pred seboj moža, čigar vsaka poteza v obrazu je govorila resnico, čigar cela zunanjost je bila prešinjena od resničnosti tega, kar je govoril, ki ni mogel govoriti neresnice, saj je bil tako resnoben, tako dober, tako pošten —.

V neizrekljivi spoštljivosti je nagnil starec glavo, v njegovem obrazu je sijalo iskreno veselje človeka, ki gleda z globoko ljubeznijo in hvaležnostjo v največjo dobo svojega življenja.

»Videl sem Ga«, je rekel, »na obalah genezareškega jezera je bilo — jaz, ki govorim sedaj tule s teboj, jaz sem Ga videl s svojimi lastnimi očmi — otročiči so sedeli pri Njegovih nogah —. Toda govorila bova drugikrat o tem, kajti utrujen in izmučen si! Jed in pijača sta pripravljena! Potrebno je, si okrepiti telo, da je duh krepek in razsoden. Delo dobrega prijatelja si nocoj storil za nas! Odslej boš vsikdar dobrodošel v Eleazarjevi hiši!«

Mariamna je vstopila. Na priprostem krožniku je prinesla prigrizek in iz meha je natočila Eski vina v biserno čašo ter mu jo ponudila z ljubko, boječo kretnjo in plašnim, pa prisrčnim smehljajem na licu.

Ni bila več zagrnjena in Eska si je moral priznati, da ga niso varale njegove slutnje in njegova pričakovanja, ko je na potu k njenem domu poslušal njen sladki, mili glas in opazoval njene mehke, nežne kretnje —.

Dvoje črnih oči ga je plaho gledalo, velike so bile in blesteče, kakor oči srne. Otožen in proseč izraz je ležal v njih, mehko, krotko in razumno so

zrle v svet, pa v njihovem pogledu se je skrival čuječ strah in neprestana pozornost človeka, ki živi vedno v nevarnosti. Dekletova lica so bila bleda, le ko je povesila oči pred občudujočimi Eskinimi pogledi, jih je zalila topla rdečica. Njihove poteze so bile pravilne, pa nekoliko ostre, kar se je zlasti videlo na rahlo upognjenem orlovskem noseku. Očividno je trpela pod neugodnimi razmerami, ki so sicer njenemu obrazu zmanjševale blestečo krasoto, niso mu pa mogle vzeti čarov redke, čiste lepote.

Njena obleka je bila iz priprostega blaga in črna. Krog belega, polnega vratu je nosila ovito težko zlato verižico.

Ko je stopala po sobi in pokrivala za večerjo, ki jo je najbrž sama pripravila, je Eska imel priliko, občudovati ljubo gibčnost njenega telesa in skromno, mirno dostojanstvenost njenih kretenj, ki se je prijetno razločevala od gizdave, smešno-nemirne živahnosti rimskih deklet in ki je posebno dobro dela resnobnemu Britancu.

Kalha je ljubil svojo nečakinjo kakor svojo hčerko, to so pričali pogledi, s katerimi je sledil njenim kretnjam, in ljubeznivo-dobrotljivi izraz na njegovem licu.

Miza je bila pokrita za tri in ob enem izmed treh krožnikov je stala čaša izredne lepote in velike vrednosti.

Mariamna je opazila vprašajoči Eskin pogled in rekla:

»To je za očeta! Danes je nekaj bolj pozen kakor navadno in bojim se —, bojim se—. Oče je tako drzen, tako naglo prime za meč, če ga kdo ujezi. Nocoj je pustil meč doma in ne vem, ali je slabo ali pa dobro zanj, da je tako sam in neoborožen v tem velikem, hudobnem mestu!«

»V božjih rokah je, dete«, je spoštljivo odgovoril Kalha. »Pa ne bal bi se zanj«, je nadaljeval s ponosnim in samozavestnim obrazom, »ne bal bi se zanj in

če bi se ga tudi lotilo 12 takihle potepinov, kakršni se klatijo ob nočnem času po rimskih ulicah in če bi ne imel drugega orožja ko pastirsko palico.«

»Torej je tako pogumen bojevnik?« je vprašal Eska. Možatost in junaštvo sta napravila nanj vedno globok vtis. Radovedno in z rastočim zanimanjem je gledal brata in hčerko nepoznanega junaka.

»Sodil boš sam!« mu je odgovoril Kalha, »ker ne bo dolgo, da se bo vrnil. — Sicer pa človek, ki je planil iznad obzidja obleganega mesta, gol in brez orožja, ki je odlomil s samimi rokami glavo »bojnemu kozlu« rimskemu in ki je zlezal s svojim plenom nazaj na obzidje, odet z ranami in naredivši si pot skozi cel manipel rimskih vojščakov in ki po dovršenem svojem junaštvu ni prosil za druga, ko za kozarec vode in se koj spet odel z oklepom in se postavil v vrste borilcev — tak človek se ne bo izlahka ustrašil peščice pijanih ponočnjakov. — Pa sodil boš sam, kakor sem rekel!«

»Že pride!« je vzkliknila Mariamna.

Zunaj so se zaprla vrata in umerjen krepek korak je zadonel v predveži.

Bleda je bila Mariamna ves večer, pa Eski se je zdelo, da je v tem hipu prebledela še bolj.

Žid.

Polnih šestdeset let je gotovo že štel prišlec, pa v njegovih očeh je še žarel ogenj mladosti, njegova polna brada in gosti lasje so bili le redko posejani z belimi nitmi in njegova visoka, krepka postava je z leti pridobila na moči. Na prvi pogled mu je bilo videti vojščaka, utrjenega, iz jekla ulitega.

Morebiti da je njegov orlovsko zakrivljeni nos nekoliko spominjal na Kalho, sicer pa je bilo težko najti dvoje obrazov, ki bi si bila manj podobna v značaju in izrazu.

Kalhovo lice je bilo prijazno, prikupljivo, ljubeznivo, miroljubno, — na obrazu njegovega brata pa so globoke misli, strasti, vedne nevarnosti in neprestani boji zarisali neizbrisna znamenja. Kalha je bil miren opazovalec, ki sedi na obrežni skali in opazuje kipeče valove pod seboj, z zanimanjem sicer, pa brez nemira in strasti, — njegov brat pa drzen plavač, ki se bori z valovi za življenje, udar za udarom, sunek za sunkom, zavedajoč se nevarnosti, zanašajoč se na svojo moč, in ki ne obupa niti za trenutek nad končnim uspehom.

Eska je opazil nezaupni pogled, ki je z njim Eleazar premeril tujca, opazil, kako so se njegovi prsti močnejše oklenili palice, ki jo je nosil v roki, kako se je vsa njegova mišičasta postava sunkoma vzravnala, kakor v hipu pripravljena na brambo ali pa napad. Take malenkosti so mu globoko razkrile značaj in naravo tega moža.

V kratkih besedah je Kalha hitel razlagati bratu navzočnost tujčeve — Mariamna pa mu je postregla skorajda z večjo skrbljivostjo in brižnostjo, kakor poprej gostu.

Eleazar je zahvalil svojega novega prijatelja za storjeno uslugo s kratkimi prisrčnimi besedami, nato pa je segel po jedi in pijači kakor človek, ki ima zdrav želodec in močen glad.

Ko se je okrepčal in ponudil tudi gostu kupico vina, ga je vprašal Kalha kako je opravil, kar se je za nocoj namenil.

»Slabo!« je odgovoril in presunljivo pogledal Britanca, »slabo in počasi, vendar pa ne tako slabo, da bi ne bil dosegel kake malenkosti in storil novih korakov proti visokemu cilju. Na visokem mestu sem bil danes, videl sem debelušaste požeruhe in pijance, ki so izvrševalci Cezarjeve volje, govoril sem s tistim panterjem, Vespazianovim zaupnikom! Naj se me čuva! Mož misli, da ima prekanjenost panterjevo, pa slabše roke ko moje so že zadavile marsikaterega

panterja! Eleazar Ben Manahem je kos, in več ko kos tribunu Juliju Placidu!»

Eski je šinil pogled k Eleazarju.

»Ti ga poznaš!« mu je rekel in se pomenljivo nasmehnil, da so se mu beli zobje zablščali v gosti, črni bradi. »Torej poznaš najhladnokrvnejšega in najboljšega vojščaka, ki si je kedaj opasal meč —, pa tudi človeka, ki bi brez obotavljanja žrtvoval svojega lastnega očeta za zlato zapono na svoji obleki! — Videl sem ga v boju, videl v senatu. Pogumen in brihten je, pa izdajalec, ako je treba, v boju in senatu. Kedaj si ga videl zadnjikrat?« je vprašal in naročil Mariamni, naj obema natoči vina.

Ta Mariamnin posel je vzel Eskino pozornost čisto popolnoma v zakup. Brezbrižno in raztreseno je pripovedoval, kako se je srečal s tribunom danes zjutraj v Valerijinem portiku in ni niti opazil, s kako vestnostjo si je Eleazar zapisal Valerijino ime na svojo voščeno tablico, — kako tudi, ko pa je segla bela roka Mariamnina preko njegovega ramena in se skoraj dotaknila njegovega lica.

In potrebno je bilo zares za Eleazarja, da si je dobro zapomnil vse tiste, ki so bili v kakršnikoli zvezi z mogočniki Rima. V Rimu mu je bila poverjena naloga, ki je zahtevala od njega v polni meri pogum, previdnost in obzirnost.

Tistikrat je Vespazian oblegal Jeruzalem; mesto je bilo v hudi stiski in judovski sinedrij je poslal Eleazarja s tajnimi poročili v Rim, naj posreduje zoper Vespaziana pri cesarju Viteliju, ki je bil itak skrajno ljubosumen na svojega uspešnega vojskovodjo.

In niso si mogli boljšega moža izbrati za ta težavni posel.

Eleazar je bil vnet, fanatičen žid najstrožje sekte, nadarjen, velikega duha, trdovraten v svojih naziranjih, nedostopen za nasprotna mnenja, vztrajen in drzen. Bil je odličen in pogumen vojak, priljubljen pri bojevitem delu svojega naroda, ki mu je bilo z

njim skupno sovražstvo do Rimljanov in vera v bodočnost judovstva.

Poleg tega je bil farizej najčistejše krvi, ponosno in samozadovoljno se je izogibal nižjega ljudstva in vseh, ki niso bili njegovega naziranja. Z malenkostno strogostjo se je držal obredov in predpisov postave. Zato je bil priljubljen tudi pri velikih duhovnih in pri vseh »gorečnikih«, ki so z brezobzirno vnemo zasledovali najvišje narodne cilje med judovstvom.

In Eleazar je bil brezobziren. Po njegovem mnenju so bila vsa sredstva dovoljena, ako je šlo za pravično stvar. Zaničljiva slabotnost mu je bila, ako se je kdo bal storiti zlo v dosego dobrega. Kakor Jefte, bi bil tudi on brez pomisleka žrtvoval lastno hčerko svojim ciljem.

Prepričan je bil, da pride čas, ko bo Jeruzalem zopet svobodno mesto, ko bodo rimski orli pregnani iz Palestine, ko bode veliki duhoven zopet vladal izvoljeno ljudstvo — in takrat bo on drugi Juda Makabejec, vrhovni poveljnik judovskih armad.

Take so bile njegove sanje o bodočnosti, za njimi je koprnel, zanje je deloval. Priznati se mu pa mora, da ni bila osebna čast njegova glavna gonilna sila, ampak gorečnost za judovstvo.

Težko je bilo, spletkariti pri Viteliju zoper njegovega lastnega vojskovodjo, težko, se boriti z bistroumnim, pa dvoličnim in pretkanim tribunom Placidom — pa Eleazar se je lotil svojega posla z vso odločno vnemo gorečega žida, z vso hladno, prekrižujočo drznostjo svojega značaja.

Žarko in močno libanonsko vino je Eski kmalu še bolj razvozlalo jezik in s premišljenimi vprašanji je Eleazar v brezskrbnem razgovoru zvedel od Britanca vse, kar je temu bilo znano o tribunu, o njegovem značaju in njegovih navadah.

Eska je odkrito in prostodušno odgovarjal, tem rajši, ker tudi njemu ni bilo mnogo do tribuna. Njegove oči so prav pogosto potovale k ljubkim Mariam-

ninim očem in če sta se njuna pogleda srečala, je lepo židovsko dekle vselej do las zardelo v nežni sramežljivosti.

Kalha se je zatopil v svoj pergament, ki ga je njegov brat od časa do časa ošinil z neprikrito prezirnostjo, vkljub temu, da je ljubil svojega brata nad vse na svetu.

Čas je mineval, libanonec tudi in Eska se je dvignil, da se poslovijo od svojih novih prijateljev.

»Redko uslugo si mi storil!« je rekel Eleazar in izvlekel iz žepa dragocen kamen velike vrednosti. »Vzemi tole darilo v spomin na Žida in židovsko dekle, na ljudstvo, ki ne more odpustiti storjene krivice, pa tudi ne pozabiti skazane dobrote!«

Rdečica je oblila Eskino čelo in boleost, skoraj nevolja se mu je pojavila na licu.

»Ničesar nisem storil, kar bi bilo hvale vredno!« je skromno dejal. »To ni taka reč, če sem prevrgel debelega eunuha in branil slabotno žensko nesramne žalitve! — Vzemi nazaj svoj biser, prosim! Vsak drug bi bil isto storil!«

»Pa vsak bi ne bil posegel vmes tako uspešno!« mu je odgovoril Eleazar in z dobrovoljnim prikimovanjem pogledal po mišičastih udih svojega novega prijatelja, biser pa je mirno spet vtaknil v žep, ne da bi pokazal le najmanjšo nevoljo ali pa užaljenost, da ga Eska ni hotel sprejeti. — Drage volje bi mu ga bil daroval, pa če ga Eska ni hotel, ga bo pa kdo drug — saj biseri in dragi kamni so imeli v Rimu vedno svojo veljavo. — »Dovoli mi pa, da te spremim domov. Noč je pozna in težko vest bi imel, če bi se ti kaj zgodilo na potu!«

Eska se je prisrčno nasmejal. Njega bi naj kdo branil pred napadi —? V ponosu svoje mladostne sile je vzravnal svoja široka pleča in rekel:

»Ne želim si boljše zabave ko majhen prepirček s kopo pomehkuženih Rimljanov! Tudi jaz sem bil vzgojen za vojščaka, v deželi, ki o njej še niste čuli,

mного mnogo milj daleč od Rima, v deželi, lepši nego je tale, polni zelenečih dolov, gozdnih gričev, ponosnih rek, v deželi, kjer rastejo visoki hrasti in cveto duhteče cvetlice, kjer je doma moška moč in ženska lepota —! Peš sem sledil divjačino od ranega jutra do trde noči marsikateri poletni čas. Vsiljivemu napadalcu sem se postavil v bran z mečem v roki, še preden je moja roka bila dolga dovolj, da ga potegne iz nožnice —. Tudi ti si vojščak, vidim to na tvojih očeh —! In verjel mi boš, da so mi otrpli udje, in mi je pogum zadremal, ker nimam priložnosti, da bi si ga uril. Zares, zdi se mi, da mi celo pri takem počestnem pretepu kri zavre od radosti v žilah —!»

Z rahlo odprtimi ustnicami in blestečimi se očmi ga je poslušala Mariamna. Kakor opojno pijačo je pila v se njegov slavospev na zelene trate in gozde in duhteče cvetlice in lepe ženske. — Nepremagljivo jo je vleklo k temu junaškemu mlademu tujcu, ki je moral zapustiti dom in deželo. Da je sočutje in hvaležnost njeno nagnjenje, je mislila, in čudila se je, da so ta čuvstva tako močna — —.

Kalha je dvignil glavo izza pergamenta.

»Bog te spremljaj! Ne pozabi nasveta, ki ti ga daje osiveli starec, in ne udari, ako nisi napaden! — Dobro si tudi zapomni, kje je treba zaviti od glavne ulice sem proti Tiberu in izlahka boš spet našel k nam v našo revno bivališče!«

Eska je zvesto obljubil, da še pride, in je tudi imel resno voljo, da bo svojo obljubo držal.

»Še eno čašo vina!« je silil Eleazar! »Niti vroče solnce Italije ne zazori take kapljice!«

Toda rujni libanončan je bil premočen za zdravo grlo in krepko žejo mladega Britanca. Prosil je za kozarec vode in Mariamna mu jo je prinesla in ponudila lastnoročno.

In zopet so se srečale njune oči in Britanec je čutil, da pije iz čaše, ki je bila opojnejša nego vsa vina, kar jih je zazorilo žarko solnce Sirije, iz čaše,

ki je ob njej pozabil na preteklost in bodočnost in čutil tem silneje vso srečo sedanjosti. Pozabil je, da je barbar, pozabil, da je suženj, pozabil na vse — in videl le Mariamno in njene črne, plahe, proseče oči —.

Rimljan —

Čas je že, da razložimo, kako je prišel britanski plemenitaš Eska — kajti plemenitaš in knez je bil v svoji domovini — kot suženj v prestolico sveta in v kakih odnošajih je živel.

Poglejmo v palačo Rimljana — patricija, ob uri, ko se mu pripravlja večerja, opazujmo njegove misli, ko stopa gorindol med stebričjem svoje obednice v hladnem večernem zraku, zagreben v svoje misli in zatopljen v spomine na svojo davno preteklost —.

Ponosna je njegova palača, razsežni so njeni prostori, toda stroga priprostost, plemenit okus vladata v njih. Stebričje portika je izdelano v joničnem slogu, priprosto pa umetniško dovršeno, v predveži, ki vodi k notranjim prostorom, je vložen v marmornata tla mozaik orjaškega psa-čuvaja, nobenih kipov ne vidiš tu, nobenih razkošnih in veselih izdelkov dletarske umetnosti, goli blesteči se marmor, snaga in čistota — to je vsa lepota tega prostora. Vsa vrata so ulita iz bronu, svetlo in gladko likanega, brez srebrnih in zlatih vložkov.

Tudi v veliki dvorani, kjer patricij sprejema svoje prijatelje in kliente in druge obiske, ne kažejo stene nikakih fresk in veselih okraskov, priprosto so obložene s ploščami belega, svetlo brušenega marmorja. Dvorana je visoka in se veličastno dviga proti okrogli odprtini v stropu, odkoder sije modro večerno nebo. Pod odprtino je v tleh marmornat bazen, kjer se zbira dežnica, z vodomatom. Okrog njega stojijo štiri orjaški kipi, ki predstavljajo štiri prvine sveta, zrak,

ogenj, vodo in zemljo. Ob straneh še dolga vrsta doprskih kipov, prednikov plemenitega patricija — to so edini izdelki kiparske umetnosti v teh lepih prostorih.

Razsežna obednica poleg sprejemne dvorane kaže nekaj več živahnosti in obilnosti v svojem lišpu. Freske, predstavljajoče prizore iz vojaškega življenja, vidiš na stenah, na koncu obednice je razstavljena zbirka vsakovrstnega bojnega orožja, trebušasti vrči, kelih iz kovanega zlata, obilo obloženi z biseri in drugimi dragimi kameni, stojijo na predalih stenske omare.

Gostov danes ne bo, to je videti. Ob steni je stranska mizica pokrita za eno samo osebo, bel prt se blesti na njej in krožnik in čaša iz čistega srebra.

Zamišljen stopa gospodar gorindol med stebričjem, njegovo telo biva tukaj v Rimu, njegov duh pa gleda gozdne planote, zeleneče doline, blesteče se reke, in se naslaja ob hladnih svežih vetrovih, duhtečem vonju ter divji, razkošni lepoti daljnje Britanije.

Petindvajset let! — In vendar se mu zdi, kot da je bilo včeraj —.

Čelo je nagubano, lasje so osiveli, moč gineva, podjetnost peša, možgani hočejo poleniti in čuti otopeti — pa srce se ne stara — nikoli —! Delo, častizeljnost, zabava, nevarnost, dolžnost, nesreča in uspehi — vse to polni četrto stoletje in je minilo, kakor sanje minejo — spomin na mehko, belo roko, spomin na ljubljeno obraz, na ljubeče oči pa je preživel tudi to dobo — in Kaj Lucij Licinij, rimski patricij, general, pretor, konzul in prokurator imperija je zopet mladi poveljnik rimske legije, ves svet leži pod njegovimi nogami in ljubljeno dekle mu sloni na prsih.

Stoleten hrast, mehka, gladka in zelena trata, nežna praprot, ki se ziblje in šepeče v poletnem vetriču, drobni beli oblački, ki jadrajo po sinjem nebu — in tamle nežna, vitka postava v snežnobeli

obleki, s plahim, negotovim korakom stopa preko trate, plašni so njeni pogledi, boječe njene kretnje. K sestanku gre — da vzame slovo od svojega ljubega.

Sedaj je v njegovem naročju, sloni na njegovih prsih. Njeni bogati kostanjevi lasje se mu ulijejo po prsnem oklepu in v oči mu zrejo njene sinje-modre oči, topeče se v žaru ljubezni, kakršen sije moškemu le enkrat v življenju.

Zares, ta ponosna, cvetoča ženska lepota je vredna truda, ki ga je plačal za ta plen! Njeno polno, vitko telo, njen plemeniti obraz, blesteča se belina njene kože, njen ponos, njen pogum, njena stanovitnost — vse to priča o potomstvu iz plemenitega britanskega rodu. — Njena last pa je — dražestni čar njene osebnosti, pol zapovedovalen, pol nagajiv.

Zgodi se, da ženska najde pot možu v srce, da ga napolni, ga prešine in nasiti s svojo osebnostjo, svojim vplivom, svojo ljubeznijo, kakor duhteče olje prešine s svojim vonjem posodo, v kateri ga shranjuješ. In če je tudi olje moralo izteči že zdavnaj in do zadnje kaplje — duhteči vonj še ostane v posodi in ostane v njej za — vedno.

In tako se je zgodilo Liciniju —.

Pravzaprav bi se ne smela ljubiti ta dva — hčerka britanskega plemenitaša in kneza ter zmagovalni rimski osvojevalec Britanije. Pa tistikrat je bilo premirje med obema narodoma, premirje, ki je v njem tlela iskra sovraštva, vsak trenutek pripravljena, da se razvname v uničujoč ogenj.

Slučajno sta se videla, slučaj je nanesel, da sta bila večkrat skupaj, iz radovednosti se je vzbudilo zanimanje, iz zanimanja prijaznost, iz prijaznosti ljubezen. — Ni bilo lahko, si priboriti britansko dekle, marsikatero solzo je jokala na skrivnem, hudo se je boril ponos s srcem — toda srce je zmagalo in dala mu ga je, kakor ga more dati le tako dekle — vsega in brez pridržka.

Živela bi bila zanj, umrla zanj in šla z njim do zadnjih mej zemlje —.

In Licinij jo je obožaval, kot mož obožava le eno žensko v življenju, — njo, ki je njegova usoda. Vsakdo okusi enkrat v življenju, prej ali pozneje, to strastno, divjo, blazno, vse používajočo, vse uničujočo — ljubezen — imenujte jo, kakor hočete. Nikdar pa je ne bode več pozabil —. Morebiti se mu nikdar ne razvije v cvetočo rožo popek, ki se veseli njegove nežnosti in duhteče ljubkosti, morebiti ga razje gladni črv, morebiti ga uničijo mrzli vetrovi, ali pa ga utrga druga, tuja roka, da razveseljuje tuje oko, se razcveta na tujih prsih — toda spomin na brsteči majnik mu ostane — po razkošnih vrtovih najlepših cvetlic potuje v otožni osamelosti, — zora spomina mu nikdar ne ugasne in praznota biva v njegovem srcu, ker nje ni več —.

Licinij drži britansko dekle na svojem srcu, o svoji sreči se pogovarjata, o svoji ljubezni sanjata in delata načrte za bodočnost — načrte, ki je v njih drug drugemu vse v vsem — in ne računata, da morebiti ne bo več jutra, ko mine solnčni, srečni danes —. Dekletu se od časa do časa izvije lahen vzdih iz srca, kakor da bi jo sredi njene sreče temna slutnja svarila pred hudo nevihto, toda on je poln upov, dobre volje, živahen, nagajiv v svoji nežnosti, poln radosti v svoji zmagoviti ljubezni —.

Težko sta se ločila tisti večer — težje ko drugokрати. Slonela sta drug ob drugem pod hrastom, vedno in vedno sta si še imela povedati kako ljubeznipolno besedo, vedno nanovo sta se objela v vročem poljubu.

In ko sta se končno ločila in šla vsak na svojo stran, kolikokrat se je obrnil Licinij in koprneče gledal za ljubečo postavo, ki je nosila s seboj vse njegove upe, vso njegovo srečo! Ni si mislil, kako in kje in kedaj bo zopet videl svojo Guenebro —.

Deset dolgih let je minilo —.

Poveljnik legije je postal general. Licinij se je boril v Galiji, v Spaniji, v Siriji. Slaven je bil. Predstojniki so ga čislali, podaniki so ga ljubili.

Toda opazili so na njem globoko izpremembo. Poprej tako lahkoživi patricij je bil otožen in tih. Le takrat se je zbudila v njem njegova prejšnja narava, kadar mu je grozila nevarnost, v bojnem metežu, v vrvenju napada. Sicer pa je bil molčeč, zamišljen, potrpt. — Le slabe volje in siten nikdar ne. Kajti njegovo dobro srce je bilo vsikdar odprto za nesrečo drugih in legionarji so dobro vedeli, da je njihov drzni general prijatelj vseh, ki jih tlači žalost in boli nesreča.

In govorili so o njem pri ognju. Pošteni stari veterani so se čudili, kako more njihov poveljnik, tako drzen v bitki, biti tako zmeren pri čaši vina, zakaj se on, ki si je v toči puščic in kopja zajel v čelado hladne vode iz studenca in jo mirno izpil s — smehljajem na licu in s šalo na ustnicah, zakaj se odteguje veselju ter zabavi taborskega življenja in kaže toliko mržnjo do vsega, kar je bilo zanje največji užitek na svetu —.

Star centurion, ki ga je spremljal na njegovih bojnih pohodih od Temze pa do Eufrata, od panonskih mej pa do stebrov Herkulovih, je pravil, da ga ni nikdar videl tako potrtega in nesrečnega, kakor tisti dan, ko je obhajal svoj zmagoslavni vhod v Rim. Prisegal je stari veteran, da nikdar ne pozabi pobitega in brezupnega izraza na njegovem licu, ki ga je obdajal venec zmage, in ne izmučene brezbržnosti, ki je govorila iz vsake njegove kretnje — in vendar so bile vse oči obrnjene vanj, vse ga je občudovalo, vse mesto mu je vriskalo slavo in ga obožavalo kakor cesarja samega.

Pa kaj je bilo vse to njemu brez Guenebre? Kako bi naj njegove oči mirno in zadovoljno gledale po tisočglavi množici — ko pa nje ni bilo blizu, ko pa

njenega ljubljenega obraza ni mogel gledati, obdanega od gostih, kostanjevih las —.

Tisto noč, ko sta se ločila Licinij in Guenebra, je buknila dolgo pripravljena vstaja v Britaniji. Le hladni pogum mladega poveljnika in železna disciplina legionarjev sta rešila Rimljane. Še pred zoro so vzeli Guenebro njeni sorodniki s seboj daleč v notranjo deželo in britanska vojska se je umaknila v nedostopne trdnjave.

Vsa dežela je bila na mah spet v bojnem ognju.

Licinija in njegovo legijo je poslal vrhovni poveljnik daleč v stran na neko drugo bojno pozorišče in vkljub vsej svoji bistrumnosti, vkljub vsemu trudu in vsemu svojemu vplivu ni mogel Licinij dobiti nobenih novic več o Guenebri.

In tistikrat se je zgodila z njim tako globoka izprememba, ki so o njej govorili njegovi zvesti legionarji.

Deset let je minilo in Licinij se je zopet vrnil v Britanijo.

Pred kratkim se je Neron odel s škrlatom. Takrat še nepokvarjeni in nepomehkuženi cesar je z bistrim očesom opazil zmožnosti Licinijeve in njegovo poznanje britanskih razmer. Poslal ga je v Britanijo.

Hlastno je sprejel Licinij naročilo. Saj noben dan ni mogel pozabiti na svojo ljubljeno Guenebro. Pod žarkim nebom Sirije, ob zledenelih obalah Donave, doma in na potu, v miru in v vojski, vedno je bil njen obraz pred njim, ljub in vdan, kakor ga je videl tisti dan ločitve pod starim hrastom. Kako je hrepenel po njej, da bi jo videl še enkrat!

In videl jo je in takole je bilo:

Rimljani so zatrli vstajo ob Trenti. Njihove predstraže so pobile Britance, v divji zmešnjavi so se morali umakniti in so puščali za seboj svoje tovore, svoje dragocenosti, svoje orožje.

Ko je prispel Licinij na bojišče, ni sicer našel nobenih ujetnikov, ker vse je bežalo, pač pa obilen plen.

Eden njegovih tribunov mu je prinesel zapisnik zaplenjenih reči. General ga je prebral, pa častnik se je obotavljal, kakor bi hotel še nekaj povedati.

Ko ga vpraša Licinij, kaj hoče, mu reče tribun:

»Nekaka kočica še stoji na bojišču. Nisem še naročil, naj jo razderejo, ker leži v njej mrtvo truplo, ki ga je treba pokopati.«

Licinij je štel ugrabljeno orožje.

»Mrtvo truplo —?« je dejal brezбриžno in raztreseno. »Kak častnik?«

»Žensko truplo! Lepa, ponosna ženska. Očividno žena ali pa hči kakega britanskega kneza.«

Zaradi Guenebre je bila Liciniju vsaka ženska, tembolj Britanka, predmet spoštovanja in zanimanja.

»Pelji me k njej! Naročil bom za njen pogreb, ko jo bom videl.« —

Kočica je bila priprosta in v naglici narejena iz desek in vej. Videti je bilo, da je imela le edin namen — dajati zavetje umirajočemu v njegovih zadnjih trenutkih. Žarki poletnega solnca so se sipali skozi razdrto streho in obsevali obraz mrtve žene.

V belo obleko je bila odeta, njeni bogati kostanjevi lasje so bili priprosto razdeljeni nad njenim mehkim nežnim čelom, kakor nekdanj, — Guenebra je ležala pred njim.

Ko se je sklonil nad njo in gledal njen nepozabni obraz, njeno belo čelo, visoko obokane obrvi nad njenimi sedaj za vedno zaprtimi očmi, plemenite, lepe poteze njenega lica, njene sladke ustnice, zaokrožene še v smrti v ljubkem smehljaju — je opazil, da so neprestane misli zarisale svoje črte v ljubljeni obraz, da so bele niti prepredle njene temne lase, — morebiti spomini, kesanje, žalost, koprnenje za njim — —.

In takrat so vroče solze planile v oči jeklenemu, drznemu vojščaku, obilo so tekle in mu olajšale srce

in glavo in njegova dušna bol se je umaknila nemi, brezupni vdanosti, ki je bila skoraj podobna dušnemu miru —.

Bolestno je pritisnil svoje drhteče ustnice na njeno hladno mrtvo čelo, — se obrnil v stran — in odšel — mož, ki se odslej ni ne hudega bal niti si kaj dobrega želel —.

Tako je Licinij tukaj na zemlji še enkrat in zadnjikrat videl svojo ljubo —.

Nove zmage so venčale njegovo orožje v Britaniji, nov, zmagoslaven pohod so mu pripravili v Rimu. Toda uspehi zanj prejkoslej niso pomenili ničesar, vojaški poklic mu je bil vse.

Le njegov nemirni, koprneči, iskajoči pogled se je izpremenil. Licinij je postal miren in hladen, v boju in v zmagi, v uspehih in v neuspehih. Prijazen in dober v srcu je bil na zunaj strog in hladen. Dvorskih spletkarij in zabav se je vzdrževal, vedno pa je bil pripravljen, zagrabiti za meč v službi domovine, in dostikrat je njegova hladnokrvnost in preiščljivenost popravila zmote in nesposobnosti njegovih tovarišev in prednikov.

Sreča se mu je smehljala, on pa je ostal neobčuten za njene darove. Časti in odlikovanja so se sipala na vojščaka, ki se ni brigal zanje, in Kaj Lucij Licinij je bil morebiti bolj spoštovan in manj zavidan ko marsikdo drug v prestolnem Rimu.

Zgodilo se je nekega dne, kratko pred Neronovo smrtjo, da je šel general Licinij na svojem potu iz foruma čez trg, kjer so bili naprodaj sužnji.

Nekdo ga potegne za roko.

Gargilian je bil, znani trgovec s sužnji. Nujno ga je prosil, naj si pogleda »sveže blago«, ki je pred kratkim dospelo iz Britanije.

To ime je koj vzbudilo Licinijevo zanimanje. Stopil je za trgovcem in govoril par prijaznih besed z nesrečnimi barbari v njihovem domačem jeziku.

Kar mu nehote obvisijo oči na lepem mladeniču, krepke, orjaške rasti. Postavljen je bil na vzvišenem mestu in od daleč je bila vidna njegova visoka postava nad množico. Številne in napol zarasle rane in brazgotine so pokrivalo njegovo telo. In kako tudi ne —. Saj bi ne bil med sužnji, na trgu naprodaj, da ni bil ranjen v boju. Plemenitega rodu je bil, to mu je bilo videti, in hudo težko mu je del njegov sramotni, poniževalni položaj.

Licinij je gledal njegov obraz, in njegove velike, sinjemodre oči — in neznano čuvstvo je zatrepetalo v prsih rimskega generala. Z nerazumljivo silo ga je vleklo srce k ujetniku, obstal je pred njim in ga zamišljeno, pozorno opazoval.

Izkušenemu trgovcu ni ušlo generalovo zanimanje za sužnja.

»Pravzaprav ga nisem mislil postaviti semkaj na trg«, je zašepetal z važnim, skrivnostnim licem. »Ravnokar ga je hotel moj pomočnik odpeljati, ko zagledam tebe, prejasni gospod, in rekel sem mu, naj počaka. — Ej, le poglej ga! Vitek, mlad, zdrav je! Čil in močen, močnejši ko katerikoli gladiator v amfiteatru! To so ti iz jekla, ti barbari, prav zares! In tale je pravkar prišel v Rim! Tule, poglej znamenje²⁵ na njegovih nogah.«

»Ampak poln ran je!« je pripomnil Licinij in gledal mladeniča z očmi kupca, kar je trgovec prav dobro opazil.

»Tele rane ne pomenijo prav ničesar!« je vzkliknil Gargilian, »nič ko praske, ki so komaj kožo ranile! Vrhu tega so že čisto zaceljene. Črez teden dni bodo gladke, da jih boš komaj otipal! To ni ničesar nevarnega. Pogrešek v njegovi lepoti! Ti rečem! — Sicer bi najmanj 2000 sestercijev zahteval zanj! Za take vrste ljudi je vsaka cena prenizka!«

²⁵ Nanovo došlim sužnjem, ki še niso bili naprodaj, so naredili na nogo znamenje z apnom.

»1000 sestercijev ti dam zanj!« je dejal Licinij mirno.

»Ni mogoče!« je kriknil trgovec in prsti so mu zadrgetali pohlepne skoposti. »Svoj denar bi izgubil pri taki kupčiji, plemeniti gospod! — Kaj si hočeš! Tudi jaz moram živeti! Cezar bi dal dvakrat toliko zanj, da bi ga poslal v amfiteater v smrt pred leve. Le poglej njegove mišice! Najmanj pet minut borbe s tigrom ali pa z levom bi vzdržal!«

Te besede niso ostale brez vpliva na Licinija. Nekaj časa se je še pogajal s trgovcem, končno pa se je pobotal za 1500 sestercijev in suženj je postal Licinijeva last.

In Eska je dobil najljubeznjivejšega in najdobrotljivejšega gospodarja v Rimu.

Pa vrnimo se k Liciniju, ko stopa zamišljen gorindol med stebričjem svoje obednice v hladnem večernem zraku.

Najtolažljivejša in najusmiljenejša naredba božje Previdnosti je pač ta, da se človek rajši mudi pri minulih srečnih urah, ko pa pri minulih nesrečah. Bridkost, ki je minila, se od časa do časa sicer vrne v spomin, živa in bridka, toda vsak novi spomin nanjo je manj bridek, in končno gledamo nazaj na naše minulo trpljenje z mirnim zatajevanjem in krotko ponižnostjo, ki je prvi korak k vdanosti in dušnemu miru. Toda velika sreča se s tako nerazločljivo silo zveže z našim srcem, da ne časovna in ne krajevna oddaljenost ne more izbrisati spomina na preživele sladke ure. Jeza, bridkost, sovraštvo — vse to mine, kakor sanje minejo — sladki smehljaj pa, ki nam je ob njem zatrepetal srce, ostane naš vsakdanji solnčni žarek, rahli šepet ljubkih usten, ki nam je ugladil resnobno čelo, se dan na dan prikrade nazaj v naše srce s šepetanjem večernega vetriča, nežno in ljubko, kakor nekda j —.

In mi vemo in čutimo, da so nesreča in bridkost in žalost in kesanje le začasne muke za človeštvo —

upanje in ljubezen pa da sta večna dedščina za ubo-
gega trpina zemljana —.

Korak zadoni na marmornatih tleh velike dvo-
rane in zbudi generala iz njegove zamišljenosti — pri-
srčen, resnoben smehlaj se prikrade Liciniju na lice,
ko vstopi njegov ljubljenec — skozi bronasta vrata.

Rimski patricij Licinij kaže na prvi pogled v vsej
svoji zunanosti svojih življenjski poklic — v bojih
osiveli veteran je, južno solnce ga je ožgalo in severni
vetrovi so ga utrdili. Ni še preko višine svojih teles-
nih moči, v njegovem plemenitem obrazu sije resnob-
na, mirna lepota, njegova rahlo osivela brada in osi-
veli lasje mu dajejo značilno možato lepoto, ki ima
kljub poznim letom še dovolj privlačne moči. Valerija,
njegova sorodnica, ni slab sodnik glede moške lepote
in ona pravi, da je in da bo vedno ostal lep moški, le
da sam tega ne ve —. Spoštuje ga, rada ga ima, in
Licinij je edina oseba na svetu, ki je njegovo mnenje
zanjo vsaj deloma merodajno. Niti sama sebi pa noče
priznati, da se nekoliko boji svojega dobrosrčnega,
poštenega in resnobnega sorodnika.

Mož, ki je dosegel zrelo dobo svojega življenja,
pa še ostal samec, — brez rodbinskih vezi, tak mož
je v nekem oziru vedno v mučnem položaju. Nobena,
še tako vsega moža obvladujoča javna služba, noben
še tako zanimiv osebni posel ne more izpolniti tistih
drobnih praznot in razpok v življenju — da tako go-
vorim — ki jih naj po volji Stvarnikovi izpolni nežna
roka ljubljene žene, ki jih naj ugladi rodbinsko živ-
ljenje. Brez stalnega stika z ženo in otroci, brez rod-
binskega življenja postane ciničen značaj polagoma
sebičen in neznosen, nežen in rahločuten človek pa
— zapade melanholiji —.

Licinij čuti praznoto v življenju, in ničesar je
dosedaj še ni moglo izpolniti. Čudi se, kako da je
tuji, barbarski suženj edino bitje v Rimu, ki mu
vzbuja zanimanje in ki zanj čuti ljubezen —.

Ko leži²⁶ na svojem prostoru ob pokriti mizici, mu Eska postreže z jedjo in pijačo. Osameli patricij se ne more ubraniti misli, kako bi bil srečen, če bi imel takega sina, zdravega, močnega, vitkega, s temle resnobnim možatim obrazom, kako bi ga ljubil, kako bi ga poučeval v vseh strokah vojaškega poklica, kako bi mu bistril duha, mu vzgojeval srce in se veselil njegove sreče —.

Prisrčno in neprisiljeno se pogovarjata med skromnim obedom — jajce, košček pečene jagnjetine, grozdje, čaša navadnega sabinskega vina.

Eska pripoveduje svojemu gospodarju o sinočnih dogodkih in o svojih novih prijateljih. Licinij se veselo nasmeji, ko izve o spopadu z Izidinimi častivci in o eunuhovi nesreči.

»Sicer pa upam,« pripomni, »da te ni spoznal. Po vsem, kar si pravil, more biti le Spadon tisti eunuh, ki si ga tako brez poklonov djal ob tla. In Spadon je ravno sedaj cesarjev prvi ljubljeneec. Težko bi te branil, če bi te izvohali, kajti strupi so v njegovih rokah nevarnejše orožje, ko meč in kopje v mojih ali tvojih! Ali te je dobro pogledal, Eska, preden si ga — treščil ob tla?«

»Ne verjamem. Noč je bila temna in zmešnjava velika. Razen tega sem koj bežal z ubogim dekletom, kakor hitro sem se mogel izmuzniti iz gneče.«

»In videl si tiste Žide na njihovem domu?« je prav resnobno vprašal Licinij. »Mnogo sem čul o teh ljudeh in se tudi boril zoper nje v Palestini. — Ali niso potuhnjeni, brezsrčni, krvoločni —? Ljudi koljejo, otroke jedo —? Ali ne uganjajo nečuvenih orgij, pri katerih uživajo človeško meso —? Eden dan v tednu žive v samoti in v molku in kujejo hudobne naklepe zoper nas —? Si prepričan, da si imel opraviti s tem odurnim ljudstvom —?«

---

²⁶ Tistikrat so pri mizi ležali na mehkih divanih, naslanja-joč se na levi komolec.

»Kristjani in Židje so«, je odgovoril Eska. Čul je te besede v pogovoru s Kalho.

»Ali to ni vseeno —?« je vprašal Licinij.

Na to vprašanje pa mu barbar ni vedel odgovoriti —.

V tribunovi hiši.

V portiku ene izmed najrazkošnejših palač Rima sta dva moža trčila drug ob drugega v mračnem svitu zgodnjega jutra.

Nevoljno sta se zarežala — takoj nato pa sta se prisrčno nasmejala in pozdravila, Damasip in Oarses, klienta tribuna Julija Placida, oba namenjena k jutranjemu obisku svojega skupnega patrona.

Tema je še bila, ko sta vstala in odhitela vsak po svoji strani. Vsak je hotel prvi pozdraviti svojega gospoda, ko bo vstal —.

Toda velika sprejemna dvorana je bila že polna hrupne množice prijateljev, klientov, privržencev, lizunov in znancev.

»Celo uro bova čakala, preden prideva do nje-ga!« je dejal Damasip, nizek, plečast človek košatih, nasršenih obrvi in zoprnih, potuhnjenih oči. — »Poglej jo, tole ogabno množico parazitov in prilizunov!« je pristavil in s ponarejeno, zaničljivo nevoljo skremžil lice. »Še v kopel bodo zlezli za njim! Še v postelji bi mu ne dali miru! — Oarses —, dragi prijatelj! V Rimu ni več prostora za poštenega človeka!«

Oarses, bled, miren človek odločnega, premišljenega obnašanja, mu je s krotkim, hinavsko ponižnim glasom odgovoril:

»Muhe se zbirajo krog medu, ker hočejo srkati med, — toda naju, mene in tebe, moj dragi prijatelj, veže, kajne, odkritosrčna hvaležnost in ljubezen na plemenitega tribuna!«

»Prav si dejal!« mu je odgovoril Damasip. »Žalostno je videti, kako malo je klientov, ki bi ne imeli

nizkotnih, sebičnih namenov. Pošteni ljudje so redki postali v Rimu in v Atenah. Ni bilo tako v dnevih republike — v zlati dobi — v tistih dobrih, starih časih —!»

»Ah, da — v tistih dobrih starih časih!« je vzdihnil Oarses s svojim rahlim, krotkim glasom.

»Ah, da — v tistih dobrih starih časih —!» je za njim vzdihnil Damasip in oba postopača sta se prijela pod pazduho, krenila na sprehod gorindol ob koncu dvorane ter delala zaničljive, zlobne opazke o navzočih.

Tribunova palača je stala na samem, ločena od drugih stavb, sredi vrta, obdanega z zidom, in je bila ena najsijajnejših v Rimu. Kar je našel dragocenega in čudovitega po svetu, vse je znosil tribun Placid v to svoje stanovanje, razložil po svojih sobah, in razobesil po stenah. Zavesse, ki so delile njegove zasebne prostore od drugih dvoran, so bile iz škrlatno-rdeče vezane svile in tkane v azijskih delavnicah, kjer jih je bržkone ugrabila močna roka zmagovitega rimskega osvojevalca kot vojni plen. Celo tla so bila iz bogatega, umetniško izdelanega mozaika in vložena z zlatom.

Številna množica se je prerivala tisto jutro po sprejemni dvorani.

Nihče v Rimu ni imel toliko prijateljev, znancev in častivcev, kakor Julij Placid. — V popolnem nasprotju z Licinijem.

Ta plemeniti vojskovodja si je pridobil ves svoj vpliv edinole s svojim poštenim, odkritim, neuklonljivim značajem — tribun Julij Placid pa je uporabil vsako priliko, ako si je mogel kje navezati na sebe takega privrženca in častivca — za vse slučaje, kakor je previdno računal.

In vsako jutro so se zbirali pred njegovo spalnico, pričakujoč in upajoč od svojega patrona kako uslugo, kako darilo, kako vabilo ali vsaj prijazen smehljaj — umetniki, kiparji s svojimi proizvodi

dvomljive vrednosti, zlatarji in trgovci z dragimi kamni, klienti, ki so živeli od ostankov njegove bogate mize, lizuni in hlimbeži, ki so raznašali njegovo slavo po ulicah in gostilnah in pričakovali, da jih povabi na razsipne pojedine in ponočna pijančevanja, trgovci z živili, redkimi ribami itd., ki so upali, da dobijo tisto jutro bogato naročilo za njegovo kuhinjo, sužnji z vabili in pismi od svojih gospodarjev in gospodaric — vsi ti so čakali z očmi uprtimi v zastore tribunovih zasebnih prostorov, kedaj se prikaže njihov plemeniti gospod in patron in prijatelj —.

In sedajle se je razmaknila mnogoglava truma ter naredila prostor trem možem in pogledi občudovanja — in strahu, bi rekel — so jim sledili —.

Ni bilo težko, spoznati gladiatorja Hirpina na njegovih silnih prsah in širokih plečih in na njegovem brezobzirno šaljivem, hrupnem govorjenju.

Njegova tovariša sta spadala, po njuni zunanosti soditi, k istemu bojevitemu rokodelstvu, kakor on — Hipija, borbeni učitelj in Euhenor, rokoborec in pestač.

Vsi trije so se glasno in hrupno smejali. Ni bilo dvoma — že tešč so si privoščili radodarne čaše vina.

»Nikar mi ne govori,« je pravil Hirpin, dvigal svoja mogočna pleča in z zadovoljstvom opazoval pozornost, ki jo je vzbujala njegova silna postava, »nikar mi ne govori! Videl sem jih vse, — Dakijce, Cimbre, Galijce, Etiopce — vse mogoče barbore — ampak pri Herkulu, pritlikavci so v primeri z njim! — Povem ti, orjaški, rumenolasi German, ki nam ga je dal cesar pretečeno poletje za leva, — niti četrte ure bi se mu ne mogel ustavljati —! Morebiti, da je bil nekoliko višji, — toda rast, postava, prijatelj! Mene menda ne boš imenoval kozlička, ki mu še rogovi niso pognali, kaj? In glej, toliko posla mi je dal v borbi s cestusom, da bi se ne hotel še enkrat poskusiti z njim, niti za meh vina ne! — Kaj praviš

k temu, moj malček Grk, he —? Mislím, da ne pre-slabo za začetnika, kaj —?»

Euhenor, lepo vzraščén mlad človek izredne te-lesne moči in pravilnega, pa v celoti odurnega lica, je nekoliko pomislil, nato pa zbadljivo vprašal:

»Ali si bil trezen, ko si se poskusil z njim —? Morebiti si pa že posesal poln meh vina, preden si si nadel tiste svoje debele usnjate rokavice?»

Hirpin je prasníl v smeh.

»Pijan ali pa trezen — ti prav dobro veš, kakega kova sem, prav kakor jaz poznam do pičice tvojo težo in dolgost tvojih rok —, ej, in tudi tvoj pogum, čeravno bi ga ne meril s šestčeveljsko palico! — Poslušaj, bratec, tisti moj Britanec bi pojuzinal člo-veka kakršen si ti, pojuzinal bi ga s kostmi in kožo in z vsem, kakor bi jaz pojuzinal pečeno prepelico in bil koj pripravljen še za eno, pa še ust bi si ne izplaknil —!»

Temna senca zlobe je šinila preko pravilnega Euhenorjevega obraza. Omalovaževanje njegove moči in njegovega poguma ni bilo po njegovem okusu, pa pestač je bil po poklicu in hladnokrvnosti vajen —.

Premačal se je, prezirljivo je pogledal po tova-rišu, ki se je že nekoliko debelil, in rekel:

»Dal bi se denar narediti iz njega, ako bi prišel v dobre roke, in bi ga postavili v areno!»

Mečeborec Hipija se dotedaj ni mešal v pogovor in komaj da je pazil, kaj govorita tovariša, Euhenor-jeve besede pa so vzbudile njegovo pozornost, vzne-vojen in z zapovedovalnim obrazom človeka, ki go-vari s podložnim, je rekel Hirpinu:

»Zakaj pa ga nisi takoj pripeljal k meni? Če ga pustiš, da ti uide iz pustov — slabo se ti bo godilo! Pazi, Hirpin! Že boljši borci kakor si ti, so se zapletli v mreže in velike igre v amfiteatru niso več daleč! Treba mi je le besedico ziniti, pa te pošljejo v areno, kjer boš dobrodošla žrtev rogljatemu trizobu in sple-tenim vrvem!»

Hipija je govoril resnico.

Ni še bilo dolgo, kar mu je Neron po dolgoletni gladiatorski službi, in po mnogih zmagal milostno podaril leseni meč, znamenje, da mu ni treba več služiti v amfiteatru.

Upokojeni gladiator pa ni mogel živeti brez dražila, ki mu ga je nudil njegov usodni poklic, in še vedno je živo hlepel po dvomljivi slavi gladiatorski. Zato si je ustanovil posebno borbena šola za gladiatore in je kmalu bil neoporekljiv strokovnjak v vseh vprašanjih arene in mečeborbe, ljubljenec dveh cesarjev in slaven po svojih sijajnih borbenih prireditvah v amfiteatru.

Kako so bile plemenite Rimljanke zaverovane v možatega gladiatorja, smo že povedali. Njegov smehljaj je gospodoval nad ženstvom; njegova beseda pa je bila postava med gladiatori. Hipijevih groženj so se ti pretepači po poklicu huje bali ko meča in kopja.

In Hirpin je imel eno slabost — bal se je borbe z mrežo —.

Nekoč je nastopil v amfiteatru kot secutor,²⁷ oborožen s samim mečem, — proti retiariju,²⁸ ki je nosil trizob in mrežo — in imel je nesrečo.

Zapletel se je v pogubno mrežo, in bil na milost in nemilost izročen svojemu nasprotniku. Gledalci so mu sicer prizanesli, ponajveč zaradi njegovega imena in njegove spretne obrambe — toda Hirpin ni mogel pozabiti svoje sramote. Pogumni, silni mož se je bal mreže in je pri sami tej besedi že prebledel.

Tudi to pot se je plašno in proseče ozrl na Hipijo, kakor pes na svojega gospodarja, in bil očitvidno prepričan, da bo neizprosni mojster takoj izpolnil svojo grožnjo.

»Potrpi malo!« se je opravičeval, »dobro vem, kje ga je lahko najti, tistega mladeniča. Dobim ga, kadar-

²⁷ Izg. sekutor = zasledovalec.

²⁸ Retiarius = mrežar.

koli ga je treba. — Pripeljem ti ga v šolo! — Čisto hripav sem že bil sinoči, tako sem mu prigovarjal! — Dva meha kislega sabinskega vina sem izpil z njim do zadnje kaplje, samo da bi ga spravil v družino. — Saj vendar ne boš mislil o meni, da sem tako neroden in bi ga bil izpustil, preden da sem zvedel za njegovo stanovanje! — Klient je ali pa suženj pri —.«

»Pst! Molči —!« ga je ustavil Hipija.

Damasip in Oarses sta se primuzala in vlekla na ušesa, da bi kaj novega zvedela. Hipija pa je hotel Hirpinovo novico sam in osebno sporočiti tribunu.

»Takah reči,« ga je pokregal, »ni treba razkričati po mestu. Če bi ti imel tudi možgane tako velike, kakor so tule tvoje mišice, bi že razumel, zakaj ne! — Ne izgubi mi fanta izpred oči in pred vsem — drži jezik za zobmi!«

Orjaški gladiator je mračno pa pokorno pokimal, klienta pa sta se pridružila borcem z globokimi pokloni in z vso spoštljivostjo, kakršno so zaslužili taki odlični možje.

»Pravijo, da bo dvesto gladiatorjev obenem nastopilo v amfiteatru,« je začel Damasip in namigaval na bližnje igre, »in da ne bo niti koščeka jekla dovoljenega v areni razen meča in čelade —. Pa seveda, spoštovani Hipija, ti najboljše veš, koliko je na tem resnice —!«

»In tri nove leve bodo hkrati izpustili v areno,« je pridjal Oarses, »in pastirji pri ognju in ovce, sem čul, da bodo postavili v amfiteater, in travnik da bodo napravili in skale in grmičje in iz njega bodo planili levi —. Tvoj okus, prejasni Hipija, je dovršeno izobražen, pravijo ljudje, in očitvidno so tebe vprašali za svet.«

Hipija se je skrivnostno in nekoliko prezirljivo nasmehnil.

»Enega libijskega leva imajo pripravljenega,« je rekel. »Toliko vama smem razodeti. Sam sem ga videl včeraj, ko so ga krmili.«

»Je velik —? Je močen —? Krvoloččen —?« sta oba v eni sapi popraševala. »Je popolnoma dorastel —. In — saj mu ne bodo dajali mesa pred nastopom? In seveda, pastirji ne smejo biti oboroženi! — Ali bodo za tole vlogo vzeli obsojene hudodelce ali samo plačane gladiatorje? — Ne, da bi bilo to posebno važno, če je le lev močen. Lani, saj veš, smo imeli tigra, štiri etiopske sužnje je raztrgal, četudi so ga vsi obenem napadli!«

»Pa so bili brez orožja!« je pripomnil Euhenor, ki je vedno pobledel med razgovorom. »Dajte mi primereno orožje, pa se ne bojim nobene zverine, kar jih plazi po zemlji!«

»Seveda — brez orožja!« je ponavljal Damasip. »Tudi tiger je bil brez orožja! Nisem vam še videl lepše živali! Se še spominjaš, Oarses, kako je mahal z repom, kako si je gladil lice s svojimi šakami, — kakor maček, preden se začne igrati? In ko je planil, je vrgel prvega črnca v zrak, kakor žogo! Sedel sem v peti vrsti, prijatelji, pa sem čul, tja gori v peto vrsto sem čul, kako so mu pokale kosti!«

»Škoda za tistega tigra!« je dejal Oarses z otožno mehko v glasu. — »Ne bili bi ga smeli spustiti nad slona! Ko sem zagledal njegova silna okla, sem že vedel, kako se bode boj končal in takoj sem stavil proti tigru. Rad bi bil izgubil svoje sestercije —, pa za lepo žival ni bilo rešitve —!«

»To naredi teža, prijatelji, teža, vam rečem!« je razlagal Hirpin. »Najsi bo človek ali žival, teža mora vedno —.«

Škrlatni zastori so se odgrnili in Placid se je prikazal pri vratih, svež in smehljajoč se, pripravljen, da sprejme svoje številne obiske.

Eno dobro lastnost je imel tribun, važno za človeka, ki potrebuje za udejstvovanje svojih načrtov vedno svežo moč in čuječnost — ponočevanje in popivanje mu ni škodovalo.

Četudi se je sinoči večerja izprevrгла v pijančevanje, ki je trajalo do zgodnjih jutranjih ur, četudi je čaša krožila brez presledka in so bili gostje pijani do nerazsodnosti — danes je stal tribun pred svojimi obiskovalci spočit, zdravega lica in blestečih se oči. — In ko je pogledal krog sebe po množici svojih klientov in častivcev in znancev, v snežnobeli, z zlatom pretkani tuniki, v vijolčasto obrobljeni togi, z lasmi, skrbno negovanimi in namazanimi z dišečim oljem — takrat je v množici zašumelo od odkritega priznanja in celo robati gladiatorji se niso mogli vzdržati pohvalnega občudovanja.

»Živeli, prijatelji!« je pozdravil tribun in prijazno pogledal po svojih častivcih.

»Živel naš patron!« mu je odgovoril zbor najrazličnejših glasov, od krotkega, ponižnega Oarsesovega pa do debelih, zapitih in hrapavih gladiatorskih basov.

Placid je stopil med zbrane svoje obiskovalce, z vsakim je govoril, za vsakega je imel prijazen smehljaj, seveda različen po značaju in moči borcev in po vrednosti, za katero ga je ocenil računajoči tribun.

In v neverjetno kratkem času je oskrbel in uredil svoje jutranje zadeve in posle. Slikarja je prijazno odslovil, kiparjevo delo je občudoval, naročil pri trgovcu redke ribe, prebral pisma in povabila in izročil sužnjem odgovore za njihove gospodarice in gospodarje — in končno se je z lahkotno brezbriznostjo obrnil k Hipiji, kakor da bi življenje ne imelo drugih potrebščin ko zabavo, in ga je živahno vprašal po napredku v šoli in po pripravah za bližajoče se igre.

Hipija se je zavedal svoje veljave, govoril je s patricijem kakor s sebi enakim. Hirpin in Euhenor pa sta, ocenjujoč tribunovo bogastvo in njegov vpliv, z globokim spoštovanjem in občudovanjem zrla na Placida.

»Pa tvoji mečeborci so že vse preveč vsakdanji!« je rekel patricij borbenemu učitelju. »Tale stari Hirpin se pokrije s svojim dva čevlja širokim ščitom in

pri tem neprestano meri svojemu nasprotniku v srce! Drugi niso nič manj dolgočasni. Ako naletijo na navadne borce, zmagajo seveda, če pa postaviš drugega proti drugemu in če ljudstvo hoče videti — kri, se morajo boriti z zavezanimi očmi in cela borba je vprašanje slučaja! — Ne, mi potrebujemo nekaj novega, moža, ki ga naučimo čisto novih reči in ga postavimo v areno kot nepoznanega borca za cesarjevo darilo. — Kaj praviš k temu, Hipija? Z njim bi se še edino dala dobiti kaka stava, kaj —?»

»Čul sem o takem človeku,« je odgovoril Hipija. »Upam, da se mi posreči, dobiti v roke nerabljen meč, ki ga bo v par tednih vaja zbrusila v najostrejše orožje, kar sem ga kedaj imel pod prsti. Vsaj tako mi je tule Hirpin poročal. — Ali ne, stari Trojanec? Povej patronu, kako si našel novega moža!«

Na dolgo in široko je razkladal stari veteran med glasnimi, občudovalnimi vzkliki Damasipa in Oarsesa, kako je srečal Esko na forumu in kako je izkusil njegovo moč in izvežbanost v gimnaziju. Že sam ob sebi gostobeseden, če je dobil potrpežljive poslušavce, se je Hirpin naravnost razgrel od navdušenja, ko je pripovedoval o možati lepoti in postavnosti svojega novega prijatelja.

»Močan kakor vol,« je pravil, »in gibčen kakor panter! Roke in noge in oči, vse ubrano in umerjeno, kakor pri kaki plesalki! Skoči vam kot divji maček in stopi kakor srna. In kako prelepo sliko bi nudil v areni, s svojim mladim, lepim obrazom in mogočnim belim tilnikom — kakor polubog! Če bi podlegel, prav gotovo bi vse ženske v amfiteatru glasovale za njegovo življenje. Saj je najlepša in najponosnejša gospa v Rimu dala ustaviti svojo nosilnico v najživahnejši ulici, kjer sva stala, in ga poklicala k sebi in govorila z njim iz same radovednosti. — V resnici, visok in dvakrat tako lep je, ko Liburnijci pod njeno nosilnico!«

Tribun se je prisrčno smejal gladiatorjevi zgovornosti.

Toda Damasip, ki ves čas ni obrnil očesa od tribunovega obraza, je zasodil sam pri sebi, da je bil zlobni nasmeh tribunov za senco zlobnejši, ko je Hirpin omenil Liburnijce, in neodkrito je donel njegov glas, ko je popraševal po mladem Apolonu²⁹ in po gospej, ki je nanjo naredil tolik vtis.

»Poznam po obrazu večino teh plemenitih žensk,« je odgovoril pošteni mečeborec Hirpin. »In zares, ne pozabiš izlahka obrazov, ki so obrnjeni v tebe, ko stojiš v areni in meriš z mečem na vrat premaganemu nasprotniku — in ki te vzpodbujajo, da mu zadaj brez prizanašanja smrtni sunek. — Toda izmed vseh obrazov, ki jih vidim v vrstah gledalcev, ne zre nobeden s tako hladno, mirno lepoto na smrtno borbo, ko obraz plemenite Valerije —.«

»Kakor luna na valove hrumečega Anija!« je pripomnil Damasip.

»Kakor zvezde na viharo morje egejsko!« je dahnil Oarses.

»Kakor more gledati le ona sama,« je nadaljeval Hirpin. Svojo sodbo je imel za neoporekljivo, kadar je šlo za lepoto, moško ali žensko. — »Najlepši obraz in najdovršenejše telo v Rimu! Ne motim se, čeravno sem le za trenutek videl njena bela pleča in njene roke, ko je dvignila zastor ob oknu nosilnice. Kakor —«

Ustavil se je in iskal primere, nato pa nadaljeval z nepopisnim samodopadenjem:

»Kakor bi meč napol potegnil iz nožnice in ga spet zataknil vanjo.«

In spet se je Damasipu zazdelo, da je opazil, kako je tribunov obraz nalahno zadrhtel. — Neprijetno hripavo je donel njegov glas, ko je rekel:

»Ne smemo izpustiti izpred oči tega junaka! Skrbi za to, Hipija! Kdo ve, ali ne bo morebiti kedaj tvoj

---

²⁹ V grško-rimskem bajeslovju bog solnca, mladosti, glasbe itd. Grškim kiparjem priljubljeni predmet za upodabljanje dovršene mladeniške lepote.

vredni naslednik in se bo vzpenjal od stopinje do stopinje vedno više, od zmage do zmage do vrhunca —.«

Hipija se je prešerno nasmejal in obenem pokazal kvišku s svojim desnim palcem.

To je bila kretnja, ki so z njo gledalci v amfiteatru zahtevali smrt premaganelega nasprotnika.³⁰

Ob Tiberu.

Večerno solnce je rdeče obsevalo polomljen marmornat steber razdjane palače. Par korakov v stran je Tiber tiho in krotko šumel proti morju. Mir in počitek sta legala na mesto in ulice so bile prazne.

Eska je sedel na kamenu ob razvalini in zamišljen zrl v vodo. Izgledal je, kot da bi se ne brigal za svojo okolico, — pa vsaka mišica njegovega telesa je izražala napeto pozornost in pripravljenost in četudi mu je klonila glava in so bile njegove roke zamišljeno sklenjene na kolenih, je vendar njegovo bistro uho poslušalo in pazilo na vsak najmanjši glas —.

Eska je čakal —.

Pa nikogar ni bilo, noben šum ni motil tihote, nobena sapica se ni genila.

Nepotrpežljivo je zdaj pa zdaj vstal, stopil par korakov ob razvalini, zopet sedel in metal kamenje v reko —.

Nekdo prihaja —.

Postava, zavita v črno in z gosto zastrtim obrazom, se odloči iz večernega mraka, stopi k reki in pogrezne vanjo svoj vrč, da si ga napolni z vodo —.

Nemogoče je, da bi ga ne bila opazila, ko je šla mimo podrtega stebra — in vendar se je delala kot

³⁰ V borbenih igrah v amfiteatru so imeli gledalci pravico glasovati za usodo premaganelega. Zmagovalec je stopil z eno nogo na svojega v pesku ležečega nasprotnika in pogledal po občinstvu. Ako so gledalci hoteli prizanesti njegovemu življenju, so dvignili desne roke in s palcem kazali navzdol, če pa so hoteli njegovo smrt so s palci kazali kvišku.

da ga ni videla — pa kdo ve, kako ji je bilo srce, kako so ji rdela lica za gostim pajčolanom —.

Pajčolan se je dvignil in dekle je iznenadeno kriknilo, ko se je Eska nagnil črez njo, da bi ji vzel vrč iz roke. Mariamnina lica so še huje prebledela, nego ono noč, ko jo je rešil iz grabežljivih rok Spadona in njegovih bakanalskih tovarišev.

Tudi Eska se je začuden opravičeval, da jo najde tukaj. Ampak koga je prav za prav tako nepotrpežljivo čakal, če ne nje? In tudi Mariamna bi bila prav za prav užaljena, ako bi si bila morala sama zajeti vode iz Tibera —.

Lepa Židinja je mislila nanj mnogo več, nego je hotela, tista dva dni, in mislila mnogo več, nego je sama vedela. Čudno, kako take misli klijejo in rastejo v naših dušah, pa se jih še niti prav ne zavedamo. Skrbno negujemo nekatere rastline in jim zalivamo, in vendar ostanejo vkljub temu pritlikave in bolehave. Druge pa teptamo, jih porežemo, jih izruvamo s koreninami vred — te pa rastejo krepko in razkošno, da pokrijejo naše stene z brstjem in napolnijo naše hiše s svojim vonjem.

Mariamna ni bila ena tistih judovskih hčera, ki bi bil zanjo tujec izvržek človeštva, ker je slučajno pogan. Njeno občevanje s Kalho jo je naučilo plemenitejših resnic, nego so bile tiste, ki jih je prejela od svojih dedov. In poleg plemenskega ponosa in ljubezni do svojega naroda je vsrkala vase tudi ljubezen do bližnjega in pa strpnost, čednosti, ki so bile temelji nove vere, določene, da razlije svojo luč čez vse narode sveta.

Četudi ne popolnoma kakor brata, pa skoraj kakor brata je cenila Mariamna možatega britanskega sužnja.

Vsa srečna sta se pogovarjala. — Prav nič več ni bila Mariamna plaha in boječa.

Eska ji je pravil, s kako nepotrpežljivostjo jo je čakal in kako mu je postajalo dolgčas ob samotni razvalini.

»Kako si vendar mogel vedeti, da pridem semkaj?« ga je vprašala in iz oči ji je sijala vsa dekliška priprostost. Prav za prav bi se bila morala dobro spominjati, da je oni večer v razgovoru s Kalho več kot enkrat opozorila Esko na svoj vsakdanji obisk pri reki.

»Mislil sem si, da boš prišla,« se je nasmehnil. »Lovec sem bil, in naučil sem se, da plahe srne ob solnčnem zapadu gredo k vodi —. Tudi sinoči sem bil tukaj in dve uri sem te zastonj čakal —.«

Bistro ga je pogledala in naglo povescila oči. Kri ji je šinila v blede lice.

»Sinoči si me čakal —?« je vprašala s tresočim glasom, ki je iz njega donelo obžalovanje. »In jaz ves dan nisem stopila iz hiše —. O, da bi bila vedela —!«

Vsa v zadregi je umolknila, kot da bi bila povedala preveč.

Ni opazil njene zadrege. Videti mu je bilo, da ima nekaj na srcu, nekaj, kar si ji ni upal povedati, česar pa mu njegov pošteni značaj ni dovoljeval prikrivati.

S težavo je končno spravil na dan sledeče:

»Ti veš, kaj sem! Moj čas ni moj čas in moji udje so last drugega. Čeravno je res, da je moj gospodar prijazen in dober in obziren —. Pa kaj to pomaga —! Mariamna, jaz sem — suženj!«

»Dobro vem!« je prisrčno odgovorila in ljubeče pomilovanje se ji je zableščalo v temnih očeh. »Moj stric Kalha mi je vse povedal, ko si se oni dan poslovil!«

Globoko je dahnil in prsi so se mu razširile kot da se mu je odvalil kamen.

»In vendar sta si vkljub temu želela, da bi zopet prišel?« je vprašal, in žarek sreče mu je zasijal na licu.

»Zakaj ne?« se mu je prijazno nasmehnila. »Tale pest je sicer pest sužnjeva, pa vendar je pobila na tla — mojega sovražnika z močjo stoterih bojevnikov, in tale roka sužnjeva me je spremljala domov z varno skrbjo ljubeče matere! — Ah, ne govori mi o suženjstvu, — da je le roka močna in srce dobro in pošteno! Najsi je tudi telo vklenjeno v železne verige, da je le duh svoboden! Eska, ali misliš, da slabo sodim o tebi, ker si pogan in suženj?«

Mehek in rahel je bil njen glas, ko je izgovorila njegovo ime. Nikdar še ni noben glas tako sladko donel v njegovem ušesu. Novo, neznano čuvstvo sreče je prešinjalo vse njegovo bitje, — pa nikoli še ni tako bridko in neznosno čutil svojega položaja.

»Nočem, da bi slabo sodila o meni!« je živahno odgovoril. »Na noben način ne! — Poslušaj, Mariamna! — Ujet sem bil v vojski in s stoterimi drugimi ujetniki prepeljan semkaj v Rim. Na trg so nas postavili kakor živino. In kakor živino nas je prodajal trgovec, izkušen v trgovanju s človeškim blagom. Kaj Lucij Licinij me je kupil, kakor bi kupil par volov ali par konj. Kupljen in prodan kakor živina in odpeljan na dom k novemu gospodarju —!«

Pikra, bridka zaničljivost je zvenela iz njegovih besed, tem bridkejša, ker jo je toliko časa zadrževal. Dolgo se je premagoval, dolgo je uduševal svojo nevoljo — in danes je bilo prvič, da je našel sočutno bitje, ki mu je mogel razkriti svojo bridkost in mu potožiti prizadjano krivico. In skušnjava je bila velika, da bi se potožil in si olajšal srce in si izlil iz duše ves gnjev, — pa trdo je bil vzgojen in že v mladih letih so mu vcepili v dušo, da je slabost in mehkužnost, se pritoževati in tarnati. In tudi danes ni pozabil otroških nauk — in miren je ostal.

Iznova ga je tolažila z mehkim in pomirjevalnim glasom.

»Pa dober jo tvoj gospodar,« mu je rekla, »dober in obziren — sam si tako dejal. In ne morem si ga

drugačnega misliti. — Zares, Eska, zelo nesrečna bi bila, če bi vedela da si —.»

Hipoma je umolknila in zagrabila s tako naglico vrč, ki ga je bil napolnil zanjo, da je polovico vode razlila po njegovi in svoji obleki.

»Nekdo naju opazuje! Zdrav bodi!« je brez sape in vsa prestrašena šepnila in zbežala. Enkrat se je še obrnila in pogledala nazaj k njemu — nato pa je tem urneje odhitela —.

Zrl je za njo, dokler mu ni izginila v mračni ulici, in ni videl dvoje drznih črnih oči, ki so ga s hudomušno posmehljivostjo opazovale.

Šele ko se je za njegovim hrbtom oglasil vesel zbadljiv dekliški smeh, se je nevoljen obrnil.

Mirina.

Mirina je po navadi govorila ter se smejala z visokim, prevpitim, nekoliko zahripanim, pa ne neprijetnim glasom, ki se je prav posebno dobro podajal posmehljivi zbadljivosti njenega značaja.

»Torej sem te končno vendar ugnala —? In obilo dela si mi dal! — Seveda — po vodo si prišel semkaj k Tiberu ob solnčnem zapadu —. In čisto slučajno, seveda, si jo srečal — tistole deklino v črni obleki, ki se je izmuznila tamle v temo kakor strašilo —. Ah, kako zijaš! Kakor tele, ko mu devajo venec krog vratu in ga peljejo h klavni daritvi — in uboga ta stvarca še muli in obira zelenje, ki ga venča za klanje —. No, pa dobro! Ti vsaj si odločen za vse boljši daritveni oltar, ko pa da bi izdihnil zadnji vzdihljaj za takole predmestno čarovnico! — Pri Jupitru, kako zijaš in kako si lep, ti veliki, močni barbar!«

Smejala se mu je in tako blizu je prišla s svojim njegovemu licu, da bi ga bila skoraj lahko poljubila.

Najrajši bi bila lahkoživa Mirina na svoj lastni račun nekoliko poljubkovala in se pozabavala z mla-

dim in čilim Britancem in še počakala z naročili, ki jih je imela zanj od svoje gospodarice.

Ta naročila so bila sad dolgih posvetovanj med sužnjo in njeno zapovedovalko.

Valerija je slabo spala tisto noč. Nemirno se je premikala po mehkih blazinah, lica so ji gorela in kri je plala v sencih. Zastonj je ležala dolge ure z odprtimi očmi in opazovala plašne sence, ki jih je ponočna svetiljka slikala na stene, zastonj je siloma tiščala na oči trepalnice in se trudila, da bi zaspala — spanec ni prišel. In mučila se je, da bi mislila na kaj druga — pa zastonj — vedno in vedno je stal pred njo, on, mladi, lepi barbar, kakor polubog med podivjano množico Izidinih razuzdanih častivcev. Krog njega pijani svečeniki Izidini, pohotna lica, grozeče dvignjene roke, krvavordeči svit bakelj — sredi med njimi pa z mladim, v črno oblečenim, ljubkonežnim dekletom on v vsej svoji ponosni, mameči moški lepoti, vitek in visok, vse njegove mišice napete za silni udar —.

Valerija ni razumela svojih čuvstev, — zdelo se ji je, da je začarana. Ni ga bilo veselja, ki bi ga ne bila užila v svojem življenju, ni je bilo čaše radosti, ki bi je ne bila pokusila, — toda kar je čutila sedaj, je bilo čisto nekaj novega —. Takega globokega, strastnega, nepremagljivega koprnenja še ni občutila nikdar poprej.

In ker ga ni mogla premagati, se mu je vdala —.

»Naročilo imam za Licinija,« je rekla tisto jutro, ko ji je Mirina pletla njene polne kostanjeve lase, in stresla je glavo, da so se ji usuli preko lica kakor pajčolan, »naročilo, ki si ga ne upam poslati pismeno, ker bi ga utegnile videti nepoklicane oči. — Povej mi, Mirina, kako bi mu ga najvarneje spravila v roke?«

Sobarica je bila vse preveč nabrisana, da bi bila nasvetovala osebni sestanek z Licinijem — kar bi bilo sicer najenostavnejše —, ali pa da bi bila ponudila samo sebe za posredovanje — saj se je že izkazala

uporabno in zanesljivo v marsikateri dobro izpeljani spletki —. Vsega tega ni storila, kajti dobro je umela, da mora gospodarici olajšati izvršitev njenih naklepov.

Naredila se je torej zamišljeno in kot da bi bila v veliki zadregi, si tipala s kazalcem po čelu in nazadnje tehtno povedala:

»Najbolje bi bilo, gospa, kaj ne, ako bi stvar zaupala kakemu zanesljivemu sužnju —.«

Valeriji je močno udarilo srce in lica so ji prebledela, ko je s ponarejeno brezbriznostjo dejala:

»Mislím, da bi bilo, ako veš za katerega. Ti poznaš njegovo družino, Mirina —. Ali bi se smelo kateremu njegovih sužnjev zaupati —?«

»Barbari so večinoma prav zanesljivi ljudje,« je odgovorila sobarica z zelo nedolžnim licem. »Znano mi je, da ima Licinij britanskega sužnja, kateremu popolnoma zaupa. — Sama si ga videla, gospa!«

»Videla sem ga?« je rekla Valerija in se nemirno premaknila. »Ali bi ga zopet spoznala? Kak pa je?«

Kri ji je planila v glavo in zardela je do las. Mirina je stala za njo in je videla, kako ji je rdečica zalila beli tilnik.

Sužnja je bila Mirina in postrežnica, toda tudi ženska je bila in ni se mogla ustaviti skušnjavi. Hudo mušno je odvrnila:

»Velik, neroden fant je in prav grdo izgleda. Lase ima slamnatorumene in kuštrav je. Neumen je, brez dvoma ter počasnih misli in seveda primerno zanesljiv in pošten —!«

Ni varno, igrati se z levinjo, ako nisi zunaj njene železne kletke —.

Valerija se je nepotrpežljivo zgenila in njena kretnja je posvarila Mirino, da je šla že predaleč.

Ni bila v zadregi. Resnobo je dejala:

»V šestih urah ga lahko pripeljem semkaj!«

Njena zapovedovalka se je zadovoljno nasmehnila.

»Danes zvečer, Mirina!« je rekla. »Težko bom prej gotova. — Da mimogrede omenim, — tele zlate zapestnice me dolgočasijo, odnesi jih, in da jih ne vidim več — —! Nocoj, praviš —? Mislím, da bo najbolje, ako stvar prepustim popolnoma tebi —.«

Obedve, gospa in služkinja, sta vedeli, kaj pomenijo te besede: popolno oblast, ukreniti vse potrebno, in bogato nagrado za trud, — na drugi strani pa tudi zaprte oči in zaupno molčečnost —.

Valerija se je pripravljala, da v brezdelnosti presanja ves dan, omahujoč med upom in dvomom in strahom, Mirina pa se je spravila na delo z vso svojo mlado podjetnostjo in izkušeno navihanostjo.

Najprvo je ugotovila v Licinijevi palači, da Eske ni doma, in da nihče ne ve, kam je odšel.

Težkoče so nastale torej že takoj pri prvem koraku. Toda ženska iznajdljivost raste, če rastejo zapreke.

Mirina je razpolagala z obširním krogom dobrih znancev in med nje se je štel tudi plečati gladiator Hirpin.

Ta spoštovani možakar je imel razlogov dovolj, da se je zadnje dni zelo brigal za Esko in njegovo počenjanje, in opazil je, da se je mladi Britanec preteklo noč mudil dve ali tri ure ob Tiberu.

Toliko je radevolje povedal Mirini, pa tudi priznal, da ne ve, kaj bi bil mladi suženj iskal v tako pozni uri pri Tiberu, kjer ni bilo ne krčem, ne telovadišč v bližini.

Vse drugače je sodila mlada spletkarica.

»Moški ne čaka dve, tri ure na enem mestu,« je poudarjala, »pa da ne bi šlo za žensko. — In ženska, če sploh misli priti, ne bo zamudila toliko časa k sestanku. — Verjetno je torej, da ni prišla, in iz tega sledi, da jo bo drugi večer ob solnčnem zapadu spet čakal na istem mestu.«

Tako je sklepalala in sklenila, da pojde čakati doli k Tiberu kot tretja nepoklicana oseba pri sestanku, najsi bo dobrodošla ali ne.

Imela je še časa dovolj in porabila ga je za različne poskuse s Hirpinom glede njegove občutljivosti in dostopnosti za žensko lepoto, — morebiti zanimiv posel, toda v tem slučaju čisto brezpomemben in brez nevarnosti. Kajti okorni Hirpin je bil že v tisti dobi moških let, ko človek ceni ženske čare po njihovi pravi vrednosti in ko ima zanj vrč dobrega vina in udobno ležišče večjo vabljivo moč nego smejoče se oči in zapeljive ustnice. Pa smehljala se mu je, ga dražila z besedami in pogledi in se vadila za boljše, vrednejše prilike, in ko je prišel njen čas, mu je ušla z dvoumnim smehljajem na ustnicah in praznim izgovorom na jeziku.

Hirpin je gledal za njo, se muzal, zmajal z glavo in s težkim korakom krenil v krčmo, s šegavo dobrovoljnostjo na poštemem, pa nekoliko omejenem obrazu.

Mirina pa se je zavila v svojo veliko ruto in si poiskala pot po ozkih, siromašnih ulicah ob Tiberu, tako izlahka, kakor bi bila v tem delu mesta že prav dobro znana.

Ko je dospela na prostor, ki ga ji je napovedal Hirpin, se je skrila in počakala, dokler se ji ni zdelo potrebno, da se pokaže.

»Kaj želiš od mene?« je vprašal Britanec. Vznevoljilo ga je živahno in hudomušno dekle, in prav nič mu ni ugajala njena zaupljivost in gostobesednost.

»Vem, da sem vaju motila, o tem ne dvomim,« se je smejala Mirina, »a ti moraš z menoj, hočeš ali nočeš! — Me rimska dekleta ne trpimo nobenega ugovora, fant! Me nismo kot vaše visoke, blede, zmrzle ženske hladnega severa —!«

Tako je sodil tudi Eska —. Pa da bi mu kdo kar takole zapovedoval, to mu nikakor ni bilo po godu.

»Nimam časa,« je kratko odgovoril. »Domov moram. Mudi se mi za večerjo pripravljat.«

»Ti si suženj, vem!« mu je rekla z izzivajočo, prezirljivo kretnjo. »Suženj si! Pri vsej svoji moči in vsem svojem pogumu nimaš proste niti ene urice tegale lepega in hladnega večera!«

»Vem, da sem suženj,« je rekel in sklonil glavo, da bi zakril rdečico, ki mu jo je nevolja pognala v lice. »Vem, suženj mora umivati krožnike za svojega zapovednika in polniti njegovo čašo.«

Videla je, da ga je zadela v živo, toda malo se je danes brigala za rane, ki so mu jih zadajale njene besede, vkljub temu, da ga je kaj rada imela —

»In ker si suženj, te vlačijo in vlečejo kakor osla, bijejo in suvajo kako psa. Niti braniti se ne smeš, kakor se nema žival brani s kopiti in zobmi, kadar jo muči gospodar. Ti si mož, četudi si barbar, — pa po tleh se moraš plaziti in cviliti moraš pred svojim gospodarjem in si grizti v ustnice in biti pokoren —!«

Vsaka beseda njenega ostrega jezička ga je zbodla kakor osa, jeza je stresala njegovo telo, pa sram ga je bilo, da bi bil pokazal svoja čuvstva, premagal se je in mirno rekel:

»Kaj hočeš od mene? — Nisi prilezla za menoj, da bi mi to povedala!«

Mirini se je zdelo, da je železo že dovolj mehko za kladivo.

»Prišla sem za teboj,« mu je dejala, »ker te potrebujem, in potrebujem te, ker ti lahko storim veliko uslugo. — Poslušaj, Eska! Z menoj moraš! Ni mnogo moških v Rimu, ki bi potrebovali toliko pri-govarjanja, da gredo z mladim, lepim dekletom!«

Zelo zapeljivo ga je gledala, — pa škoda za ves njen trud! V vse kaj drugega je bil zamišljen mladi Britanec in grdo se je varala, če je mislila, da ga bo na tak način zvabila s seboj.

»Ne morem s teboj! Moja pot me pelje drugam. Sama si rekla, da nisem sam svoj gospodar!«

»To je pravi vzrok,« je veselo zatlesknila z rokami, »zakaj te vabim s seboj! Pokazala ti bom pot k svobodi! Nihče drug ti ne more pomagati ko Mirina, in če njej zaupaš, boš v kratkem svoboden!«

»Pa zakaj hočeš ravno ti in ravno meni storiti toliko uslugo?« je previdno vprašal. Kajti redko se rodi na hladnem severu značaj, ki bi se prenaglil in bi nepremišljeno skočil v zanko. »Jaz sem barbar, tujec, skoro sovražnik Rimljanov. Kaj je nama skupnega?«

»Morebiti sem se zaljubila v tebe,« se je zasmejala, »morebiti mi utegneš ti storiti kako uslugo v povračilo. — Ej, mrzel si, kakor ledena sveča! — Primisli si in hitro pojdi z menoj! Nimam mnogo časa!«

Dasi mu ni nikdar popolnoma zaspalo, je bilo hrepenenje po svobodi zadnja dva, tri dni posebno živo v Eskini duši. Ni si še sicer upal priznati, da ljubi Mariamno, pa zavedal se je, da ga srce z nepremagljivo silo vleče k njej in da brez nje zanj ne življenje ne svoboda nimata nobene vrednosti.

Ta misel mu je huje ko kedaj grenila dušo. Vedel je, da bi bilo nespametno zanj, ki njegovo življenje ni bilo njegova last, ga posvetiti komu drugemu, in suženjske verige, ki mu jih je sicer njegov gospodar lajšal na vse mogoče načine, so se mu hipoma zazdele neznosno težke. Čutil je, da bi ne bil noben trud prevelik, nobena žrtev pretežka, samo da bi bil svoboden, in da bi radevolje tvegäl svoje življenje in ga tudi izgubil, če bi si z njim mogel kupiti svobodo, in če tudi le samo za teden dni —.

»Videl si mojo gospodarico,« je začela, ko sta hitela po temnih ulicah. »Najlepša in najmogočnejša gospa v mestu je in bližnja sorodnica tvojega gospodarja. Ena sama besedica od nje zadostuje, pa naredi iz tebe karkoli hoče. — Toda svojeglavna je, da veš, in gospodovalna in ugovora ne prenese! Malo žensk je, ki bi ga prenesle!«

Eska se je moral šele naučiti in si izkusiti takih ženskih posebnosti. Zato je Mirinino pripovedovanje o njeni gospodarici nezaupno poslušal in hude slutnje so ga obhajale —.

»Ali je izrecno po mene poslala?« je vprašal. »In kako si me našla v takem velikem mestu?«

»Jaz vem mnogo reči,« se je smejala dekle, »toda ne povem vsakomur vsega! — Pa odgovorila bom na tvoje vprašanje, ako ti meni odgovoriš na moje. Valerija ni imenoma po tebe poslala, pa mislim, da ni moškega v Rimu, ki bi ji mogel bolje služiti v nje-ne namene, ko ti. Vedela sem tudi, da te najdem pri Tiberu, ker goski ne moreš ubraniti vode in neum-neža ne njegovi usodi! — Ali boš tudi ti meni sedaj odkritosrčno odgovoril? Ti ljubiš bledolično dekle, ki je s tako naglico pobegnilo, ko sem vaju iznenadila?«

To vprašanje si je tudi že Eska večkrat stavil tekom večera, pa odgovora si ni znal dati. Zato je bilo težko, zadovoljiti Mirino.

Nekoliko je zardel, pomolčal in nato rekel:

»Enako se druží z enakim. Kaj imata skupnega dva tujca, vsak iz drugega najskrajnejšega kota imperija?«

Mirina je tlesknila z rokami.

»Enako se druží z enakim, praviš,« je radostno vzkliknila. »Preden bo minila ura, boš drugače govoril! — Pst! Molči sedaj in tiho stopaj ter tesno za menoj! Tema je tukaj pod drevjem!«

Tako ga je opominjala in odprla ozka vrata v postranski ulici, po kateri sta prišla. Stopala sta med gosto zasajenim grmičjem, mesec je bil še nizko in tema je vladala po vrtu, da je komaj razločeval pred seboj Mirinino belo obleko. Dobro je poznala pot in naglo je hitela naprej. Le težko jo je dohajal.

Prišla sta na mehko trato sredi gruče temnih ceder, mesečni žarki so sijali skozi njihove veje. Mimo belega stebričja in orjaškega marmornatega kipa ga je peljala, odprla zopet vrata in stopila z njim v

dolg, s preprogami obložen hodnik. Svetiljka je brlela na njegovem koncu.

»Počakaj tu, da prinesem luč!« mu je šepnila in smuknila po hodniku. Kmalu se je vrnila in peljala Esko skozi obširno temno dvorano v drug hodnik.

Tam se je ustavila, dvignila zastore in dejala:

»Našel boš vino in jedila v sobi!«

Potisnila ga je skozi zastore in izginila —.

Mehki vali bujne rdečkaste svetlobe so ga zagrnili in mu slepili oči, pa kmalu se je nanje navadil in zavzet je zrl bajno, razkošno lepoto skritega prostorčka, ki ga je vanj zapeljala Mirina.

Kar je zmoglo bogastvo, kar si je mogla poželeti ženska čutnost in si izmisliti ženski okus, vse je bilo zbrano v tej sobici. Dragocene preproge na tleh, dragoceni zastori na vratih in oknih, bujne, v živih barvah slikane freske, predstavljajoče ljubavne in na čutnost delujoče prizore iz bajeslovja — in sredi med vsem tem razkošnim bogastvom, tam, kamor je padala najmehkejša svetloba rdeče zastrtih nočnih svetilk, je visela podoba Valerije v valoviti mehki obleki, ki je bolj razodevala ko skrivala mamljivo lepoto njenega dovršeno lepega telesa.

Sedeti v takem razkošnem prostoru, piti sladkega, močnega falerničana, gledati Valerijino sliko, že to samo ob sebi ni bilo prav —. In sesti na divan, kjer se je na mehkih blazinah videlo, da je še pred par trenutki tam sedela, — saj je še ležalo mehko svilen ogrinjalo pol po blazinah, pol po tleh, kakor bi ga bila ravnokar vrgla raz sebe — vse to je bilo že mamljivo in zapeljivo —.

Pa hujše bi še naj prišlo —.

Eska je postavil na mizico dragoceno čašo, iz katere je ravnokar pil, in njegove oči so z neprikritim občudovanjem visele na sliki Valerijini.

Kar zašušti zastor —.

Eska krene z glavo in plane po koncu —.

Pred njim je stala Valerija.

Preskušnja.

Valerija se je tresla na vseh udih. In vendar bi morala biti mirna, tembolj, ker je dobro vedela, koga bo našla v svoji sobici —.

Ni se podala na opolzlo pot brez mnovega obotavljanja in preišljevanja. Saj navadno človek ne plane vrtoglavo v pregreho. Skoraj nevidne so stopinje, po katerih se ljubezen izpreminja v poželenje, poželenje v neprevidnost, in neprevidnost, ojunačena po slabem zgledu in priložnosti, v greh. Pa kamen, ki se začne valiti po hribu navzdol, se skoraj gotovo privali na dno doline in iz »bi« nastane »hočem« in »hočem« se prej ali slej izpremeni v »moram«.

Valerijina prva želja je bila le ta, da bi še enkrat videla možatega Britanca, ki se ji je tako zelo dopadel. Nato je zasodila, da če je že poslala po sorodnikovega sužnja, pač ne bo nič hudega, če govori z njim —.

In zares, je pomislila, čudno bi bilo, ako bi ne govorila —. Saj ni bilo verjetno, in tudi ne možno, da bi jo opazile njene sužnje —. Niti Mirina ne —. Sicer je bila zanesljiva, pa je imela nedosežno gibčen jeziček in je bila vdana opravljenosti črez vse meje —.

Ni preudarjala, seve, zakaj je naročila mladega Britanca ravno v svojo zasebno sobico, zakaj ga je tam obdala z vsem, kar mami oko in draži živce, zakaj je stopila predenj v vsem žaru svoje lepote, ki jo je še povečevala izbrana obleka, biseri, zlato, razsvetljava, cvetlice, dišave, — vse, kar je imela zapepljivega na razpolago. Če je poslala ponj, si je rekla, je čisto naravno, da ga sprejme obdana s svojim običajnim bleskom in bogastvom —. Ni njena krivda, ako deluje njena okolica na koga mamljivo in zapeljivo. Ako se mu kaj pripeti, naj zvali krivdo na žarkega falerničana, da mu je ta zmešal možgane —. Naj sam

pazi! — Videla ga bo, govorila bo z njim, smehljala se mu morebiti —, in se ravnala po — okolščinah.

Valerija bi bila morala prva reči besedo. Pa ničesar ji ni prišlo na misel —.

V ljubki zadregi si je odpirala in zapirala zlato zapestnico, dobro vedoč, da izgleda njena okrogla, bela roka pri tem poslu prav posebno mikavno.

»Poslala sem po tebe,« je začela z negotovim glasom, »ker so te mi priporočili, da se smem zaneesti na tvojo poštenost in zvestobo. Rekli so mi, da ne poznaš izdajstva. Ali je res —?«

Ni treba povedati, da so dogodki tistega večera Esko že precej zmedli in da ga že ni moglo lahko več kaj iznenaditi. Vkljub temu na laskavo pohvalo svoje poštenosti ni našel drugega odgovora ko globok poklon in par nerazumljivih besed.

Led je bil zlomljen, Valerija je dobila pogum, mirno ji je tekla beseda.

»Važno tajnost moram nekomu sporočiti. Tajnost, ki jo smeš samo ti vedeti. — Čast, poštenje in dobro ime plemenite rodbine zavisi od tvojega poštenja. In vendar hočem to tajnost sporočiti po tebi —! Ali nisem nepremišljena, ali se nisem prenašla, da se tako na milost in nemilost izročam tujcu —? Kaj si boš mislil o meni —? Kako sodiš o meni?«

Rdečica ji je zalila lice in globok pogled se je pogreznil v Eskine oči, — pogled, ki je vse povedal.

Kako bi naj bil Eska odgovoril?

Takole —?

»Sodim, da si najdražestnejša sirena, ki je kedaj zvabila mornarje v vrtinec morskega brezdna —!«

Pa ni rekel tako. Le suho je dejal:

»Nikoli se nisem bal nobenega moškega, nikoli nisem varal nobene ženske. In tudi sedaj ne bom!«

Nekoliko razočarana je bila nad njegovim hladnim odgovorom. Pričakovala je vse kaj drugega —.

Toda njeno za lepoto tako dovzetno oko je z dopadenjem počivalo na ponosni postavi, na resnob-

nem licu mladega moža, ko je izgovoril svoje hladne besede.

Primaknila se je bliže in rekla z rahlim glasom:

»Me ženske smo v nekem oziru vedno zapuščene in brez pomoči, najsi bodi naš položaj ta ali oni, in ah, kako lahko nas kdo prevari in kako vzdihujemo in vijemo roke, če smo prevarane —. Toda tebe poznam —! Na prvi pogled berem značaje —. Ali se spominjaš na oni dan, ko sem te poklicala k nosilnici —?«

Zopet ji je rdečica šinila v lice, zopet ga je zadel sladkogoreč pogled iz njenih nevarnih oči.

Eski se je zavrtelo v glavi in srce mu je bilo v neznani razburjenosti —.

»Ne bo se lahko zgodilo, da bi pozabil —!« je rekel s ponosno ponižnostjo. »Čast je bila zame, ki ne doleti tako lahko katerega iz mojega stanu in položaja —!«

Ljubeznivo se mu je smehljala.

»Iskala sem te,« mu je polglasno govorila, »pa nisem te našla nikjer. Potrebovala sem nekoga, ki bi mi mogla zaupati. Nimam svetovalca, nimam zaščitnika, nimam prijatelja —. Kaj se je zgodilo z njim? Tako sem popraševala. Kdo drug mi bo izpolnil prošnjo in čuval tajnost? — In tedaj mi je povedala Mirina, da prideš nocoj.«

Zdelo se je, kot da bi imela še več povedati. Pričakovaje, naravnost proseče je zrla v Britanca —, pa Eski je bil mlad, odkritosrčen, preprost in nepokvarjen. Zato je molčal in čakal, da ona nadaljuje.

Valeriji je nekoliko upadel pogum. Mirneje je nadaljevala:

»Zavitek, ki ti ga bom dala, moraš ti sam osebno izročiti Liciniju v roke. Nobeno drugo živo bitje ga ne sme videti. Nihče ne sme vedeti, da si ga prejel od mene, nihče tudi ne sme vedeti, da si bil nocoj pri meni. Če treba, moraš tajnost braniti tudi s svojim življenjem! Ali se smem zanesti na tebe?«

Čutil je, da se ne more več zanesti na samega sebe —.

Rdeča svetloba, dišave, razkošna sobica, Valerijina zapeljiva lepota — ljubka in ljubezniva, — vse to je divje delovalo na njegove čute in na njegov razum. In skoraj ni mogel verjeti, da bedi, tako čuden in nemogoč se mu je zdel njegov položaj. — Ponosa je bilo dovolj v njegovem značaju, toda niti sledu o ničemurnosti, in kakor mnoge druge slične mehke in neizkušene duše se je tudi on bal žaliti žensko rahločutnost —.

Premagal se je, se siloma pomiril in prevzel odgovornost za naročilo z neverjetno preprostostjo in hladnokrvnostjo. Kip Merkurjev v marmornatem portiku ni bil hladnejši in nedostopnejši ko on.

Valerije se je lotevala zmedenost. Po vsej ceni ga je morala še držati, ker čutila je, če odide, ga nikdar več ne bo nazaj. — Pa kako, s čim ga zadržati —?

Skušala ga je zaplesti v nov pogovor, — toda izbrala si je najnesrečnejši predmet.

»Še enkrat sem te pozneje videla,« je začela, »pa to je bilo v zmedi in zmešnjavi gneče. Ni bila moja krivda, da so Izidini svečeniki tako odurno žalili ubogo dekle, ki si ga ti rešil. Sama bi ti bila rada pomagala, če bi bilo treba. Toda odnesel si jo, kakor jastreb golobico —. Kaj se je zgodilo s tistim dekletom —?«

Oster, vprašajoč pogled je spremljal njene besede in prisiljen smehljaj užaljenega samoljubja je krožil okrog njenih usten, ko je zapazila Eskino zardrego in njegovo zardelo lice.

Nehote je poklicala Eskinega angela variha s svojim vprašanjem — in Eska je bil zopet hladen marmor za vse ženske celega sveta — izvzemši eno.

»Spravil sem jo v varnost k njenemu očetu,« je odgovoril in s spoštljivo ponižnostjo pridjal: »Ali

smem prositi, da mi daš svoje naročilo in mi dovoliš, da odidem —?»

Valerija še ni doživela, da bi jej bila kedaj kaka nakana izpodletela. Gladko ni mogla verjeti, da bi bile Eskine besede odkritosrčne. Prepričevala se je, da je mladi Britanec ves prevzet od njene nepričakovane ljubeznivosti in da se boji, jo še dalje nadlegovati s svojo navzočnostjo.

Sklenila je, da mu takoj popravi njegovo pomoto.

Naslonila se je na mehki divan, mu gledala ljubko v obraz in mu rekla, naj jej da voščene tablice z bližnje mizice. »Kajti,« je dejala, »nisem še pripravila sporočila za Licinija. — Ti je dolgčas, da si že toliko časa moj ujetnik?«

Ali je bilo slučajno, ali namenoma, da se je dotaknila njegovih prstov, ko mu je vzela tablice iz roke?! Ali je bilo slučajno ali namenoma, da so se ji razpletli lasje in se ji usuli preko ramen in prsi? — Vsekakor je bilo čudno, da je pobledela, ko se je nagnila čez ploščo, da se ji je tresla roka in da niti besedice ni mogla zapisati.

Pomignila mu je bliže, se sklonila k njemu in njeni kostanjevi kodri so se mu ovili krog roke.

»Ne morem pisati,« je dejala s tresočim se glasom. »Nekaj me tišči pri srcu —, slabo mi je —. Komaj dišem —. Mirina ti bo jutri izročila pismo —. Med tem pa si moj suženj, kaj ne —, in tole naj bo tvoja veriga —!«

Snela si je zapestnico in mu jo skušala djati krog zapestja, pa blesteči se obroček je bil veliko premajhen za močno Britančevo roko. Ni se dal zapreti.

Z obema rokama mu ga je stisnila krog zapestja, mu gledala v lice in se smejala —.

En sam pogled —, senca vsaj omahovanja na njegovem marmornatem licu — in vse bi mu povedala —.

Toda pogleda ni bilo —. Obraz je ostal marmornat in hladen —.

Stresel je roko, zapestnica je padla na divan —. V hipu se je streznila Valerija.

»Hotela sem le djati na poskušnjo tvojo poštenost,« je rekla hladno in vstala. »Mož, ki ga nobena skušnjava ne preмага, tudi zlato ne, temu se more zaupati, temu smem zaupati tudi jaz svojo zadevo. — Pojdi zdaj!« je pridjala in mu nalahno pokimala, »jutri, če te bom potrebovala, boš dobil novic od mene po Mirini —!«

Zrla je za njim, ko je izginil za svilenimi zastori, obraz ji je trepetal, prsi so se ji dvigale, v pest je sklenila prste, da so jo roke zbolele, divje se je vzgriznila v ustnice — in zdelo se je, da se ji je spet vrnil njen običajni mir, njena dostojanstvenost.

Pa oko ji je padlo na prezrto zapestnico na divanu —.

Jezno jo je vrgla na tla, stopila z nogo nanjo in zdrobila v prah dragocene bisere na trdih marmornatih tleh.

Cezar.

Kadar je ženska užaljena, je maščevanje za vsako ceno njena prva misel. Neko čudno, moškim nerazumljivo, bolno razpoloženje jo sili v takih slučajih, da si izbere za orožje svoje jeze vedno moža, ki ga sovraži in zaničuje, ki ji je njegova družčina žalitev in so zanjo njegovi nameni sramota. Ponižujoč se tako v svojih lastnih očeh se zaveda, da bo zadala — strupeno rano svojemu žaljivcu.

Ko je zapustil Eska njeno hišo, bi bila skoraj postala žrtev svojih razburjenih čuvstev. Da se je to zgodilo, nikdar bi si ne bila tega odpustila —.

Pa premagala se je in ostala na zunaj mirna in hladna, da se je Mirina zelo čudila, ko je pripravljala spalnico za svojo gospodarico.

Kar razumeti ni mogla Mirina, — zakaj se je sestanek med Valerijo in Esko ponesrečil. Najbrž je njena — Mirinina — lepota mladega Britanca očarala, je ugibala, in Valerija ni imela nobene moči več nanj. Ta zapeljiva misel ji je obetala nad vse zanimive spletke in naklepe in vsa radostna je tisti večer poiskala svoje ležišče.

Valerija pa je legla spat z užaljenim ponosom in globoko ranjenim samoljubjem —.

Toda drugo jutro ji je prineslo odločnosti in jasnosti.

Noč ima svojo moč in ljubezen, sovraštvo, obup in žalost najhuje čutimo v mirnih nočnih urah. Z jutranjo zoro pa se vrne resničnost življenja in nje-gove neuklonljive zahteve. Obžalovanja vreden je človek, ki mu po prečuti noči jutranji svit ni prinesel dobrih sklepov in novih moči in ki si v svojem obupu ne želi druga, ko da bi že kmalu spet prišla noč —.

Valerija ni bila ženska, ki bi bila mirno prenesla udarce in žalitve — in malokatera bi jih! —

Še preden je vstala, so bili njeni načrti gotovi in pripravljena je bila, da udari. Treba je bilo le še izbrati primerno orožje.

Valerija je vedela, da ji je bil tribun Julij Placid vdan in pripravljen za vsakršno uslugo. Sam ji je tako povedal več ko enkrat. — Seveda je bistroumna Valerija dobro čutila, da jo je tribun ljubil le toliko, kolikor je bilo to združljivo z njegovimi drugotnimi, sebičnimi nameni.

Vkljub temu je z njim računala in je bila prepričana, da bo tribun voljno, pokorno orožje v njenih rokah —.

Vstala je in se oblekla, malomarno, hladno in mirno kakor po navadi.

Toda Mirina jo je dobro poznala. Opazila je rdeče lise na njenih licih, in enkrat se je njena gospodarica — stresla, kakor da bi bil hud mraz, čeravno je solnce že toplo sijalo —.

In Julij Placid je prejel tisto jutro pismo, ki ga je navdalo z nepopisnim zadovoljstvom. Jasneje ko kedaj se je lesketal njegov pozlačeni voz v solnčnih žarkih, beli konji so ko blisk dirjali po ulicah, zlati Automedontovi kodri so valovali po zraku in dobrovoljno se je nasmihal tribun na mehkih blazinah. Njegov obraz je izgubil nekoliko svoje zlobnosti, pa njegov pogled je bil še vedno pogled tigra, toda tigra, ki je nasičen in zadovoljen.

In ta pogled ga je spremljal ves dan, na forum k trgovskim poslom, v telovadnico k rokoborbi, v kopališče — in je bil posebno izrazit, ko je prišel čas večerje in je sedel z odličnimi vojskovodji, državniki, senatorji, požeruhi in pijanci k mizi cesarjevi.

Pripraviti pojedino za Vitelija ni bila lahka in priprosta stvar.

Dolge milje in ure na suhem in na morju je bilo treba prehoditi in prebresti, preden je bilo poskrbljeno le samo okrasje za cesarjevo mizo. Trdo je moral delati zagoreli ribič v dolgih nočeh na nemirnem morju, da je ulovil velikansko ribo, ki je na zlatem krožniku krasila bogato obloženo mizo. Valoviti griči, polni bujnega zelenja in hrastovja so odmevali od hrupnega krika in razburjenega lajanja lovskih psov, preden je pustil kak divji merjasec svoje trdo življenje ob močvirju in je bilo njegovo orjaško truplo spravljeno domov, kjer je imelo edini namen, da je razveseljevalo oko razvajenih gostov. Celo v lastnem perju pečeni pav je bil prenavaden užitek za sladkosnedne epikurejce, ki so proučavali proizvode kuharske umetnosti na cesarjevem dvoru. Tisoče in tisoče slavčkov so polovili in pobili za eno samo večerjo, toda le možgani in jezički so prišli na mizo —.

Kaka dvanajstorica gostov je bila zbrana krog slonokoščene mize, ležali so tako, da so bile njihove glave obrnjene proti cesarju.

Cezar sam je slonel na svojem ležišču v vsej svoji slavi. Venec belih rož je obdajal njegov blede, zabuhli obraz in še povečal njegovo nezdravo barvo. Nekdaj je bil ta obraz pravilen in nežen, bistroumnost je kazal in krepko voljo in duhovitost. Toda sedaj so bile njegove oči upadle, otekle, lice zabuhlo, polna čutnosti, brezdušnosti —. Le tedaj se mu je razjasnilo, kadar se je prikazala nova, priljubljena jed, ali pa kadar je prišlo na mizo izbrano, plemenito vino.

Trenutno je bil ves zaposlen s svojo gladno požrešnostjo. Okorno je naslanjal svoje v široko belo obleko odeto telo na levico in si z desnico polnil usta in želodec z ostrimi salatami, slanimi ribami in sličnimi jedili, ki imajo namen, da dražijo želodec in ga vzdramijo k novemu delu. Od časa do časa so potovale njegove oči po blesteči se dvorani, mimo marmornatih stebrov in škrlatnih zaves, po omarah, polnih vrčev in čaš ter srebrnih in zlatih posod, kakor bi se bal, da bo zdajpazdaj kdo planil nanj —.

Toda njegovo nemirno oko se je kmalu spet vrnilo k mizi in se nanovo zatopilo v izbrane kuharske nasladnosti —.

Prvi za cesarjem je slonil gledališki igralec Parid. Njegov dekliški obraz je gorel od vina, temne, smejoče se oči so mu v pijani veselosti zrle od enega gosta do drugega. Pretirano je bil oblečen in biserni ovratnik je nosil, darilo cesaričine, ki bi si bil z njim lahko kupil celo kraljestvo —.

Živahno se je razgovarjal s človekom robotih lic, svojim sosedom, ki mu je godrnjavo odgovarjal, ki pa se je v njegovih mežikajočih očeh skrival cel zaklad bistroumne zbadljivosti in iz čigar debelih, čutnih ustnic je od časa do časa izšla bodeča šala, in drugo jutro so jo gotovo ponavljali po vseh obednicah celega Rima.

Montan mu je bilo ime. Nadarjen državnik je sicer bil in izurjen diplomat, njegovo mnenje je mnogo

zaleglo v senatu, toda stari nasladnež je kmalu spoznal, da pod cezarji niso varni tisti, ki se preveč odlikujejo v senatu — zato je rajši posvetil svojo bistroumnost kuharskim študijam in proizvodnji žar-skih zabavljic, kar mu je pridobilo imperatorjevo naklonjenost in zanesljivo povabilo k vsaki pojedini —.

Poleg njega je imel svoj prostor Licinij. Njegovo možato lice in plemenito obnašanje je bilo v živem nasprotju z vso njegovo okolico, vsi, tudi cezar, so mu v občevanju izkazovali odlično, izbrano spošt-ljivost.

Vkljub temu je bilo staremu vojščaku videti, da se dolgočasi. Sovražil je taka dolga zasedanja, niso se ujemala z njegovim priprostim življenjem in na dnu svojega srca je imel za vso to družbo dobro-voljno, pa odločno preziranje. Sedel je pri pojedini, kakor vojščak vzdrži na težavni in naporni pred-straži, — dolgočasno je bilo, neprijetno, ničesar ni pridobil s takim posedanjem, pa dolžnost mu je to nalagala in biti je moralo.

Ves drugačen v svoji brihtni veselosti, ki si jo je znal tako dobro nadeti, je bil Julij Placid. Ravno-kar je s krepko zasoljeno šalo odgovarjal cezarju na njegovo s polnimi usti stavljen vprašanje, vse se je režalo krog njega, celo Vitelij se je nasmehnil.

Narediti se priljubljenega pri vsem in si pridobiti zaupanje tudi cezarjevo, to je bil tribunov glavni cilj, tega je povsod zasledoval. Pri tem mu je poleg dru-gih njegovih lastnosti veliko pomagala njegova bistro-umnost, in vedno za odgovor pripravljena duhovitost. Brez vsakršnega obotavljanja in ne da bi le najmanj izpremenil lice, je znal ustvarjati najboljše šale in zabavljice. Razen tega se je izvrstno umel na kuhinj-sko umetnost, v pitju je spravil — izvzemši morebiti Montana — vsakogar pod mizo, pa sam ni trpel pri tem ne na možganih, ne na želodcu niti najmanjše škode.

Tudi eunuh Spadon je bil tu med gosti. Dober, nadarjen šaljivec je bil, imel je posebno zmožnost za robate in praktične šale, ki so zabavale Vitelija, kadar je bil njegov duh že preveč omračen od vina, da bi znal ceniti finejše duhovitosti.

Pa danes je bil Spadon izredno slabe volje in molčeč. Slonel je pri mizi z glavo naslonjen na roko in je kolikor mogoče skrival svoje lice, ki mu je bilo na eni strani vse zatečeno in zasinelo. S težavo je jedel in požiral, pa videlo se mu je, da si vkljub temu noče odreči nobenega izmed ponujenih užitkov.

Par drugih manj znanih oseb je še bilo pri mizi, — nekaj senatorjev, poveljnik pretorianske straže s svojim zlatim prsnim oklepom, ki ga tudi pri mizi ni odložil, in trije, štirje nepoznani klienti, »sence« so jih imenovali v Rimu, ker je bilo vse njihovo življenje odvisno od patrona, ki so ga morali povsod spremljati.

Med njimi sta bila dva bleda in plašno gledajoča človeka, suha v obraz in skrbipolna. Njun edini posel je bil, varovati cesarja pred zastrupljenjem, in poskusiti sta morala vsako jed, preden jo je strežnik ponudil cesarju. Mislil bi kdo, da za ta posel zadostuje eden sam, toda neštevilna množica jedil, ki jih je prenesla Vitelijeva požrešnost, bi bila dala enemu samemu želodcu toliko opravka, da bi mu ne bil kos. Zato sta ta dva zvesta privrženca cesarjeva menjaje se ščitila svojega gospodarja s svojim življenjem. Obilnega teka, dobre volje in veselih lic pač ni bilo pričakovati od ljudi, ki so imeli tak posel —.

Prva jed je bila končno mimo. Bogato oblečeni aziatski sužnji so vstopili ob glasovih divje orientalske godbe in odnesli ostanke. Za njimi so pa prišle belo oblečene mlade sužnje, ovenčane s cveticami, in prinesle na zlatih krožnikih nova jedila.

Vmes se je počasi odgrnil zastor in razkril gostom oder v steni sredi dvorane in na njem tri mlade sirske plesalke. Slikovito so slonele na razkošnih

divanih in zasenčene svetiljke so obsevale z rdečkasto svetlobo njihova telesa, prozorne sopare so se dvigale iz bronastih kotličkov ob njihovih nogah in širile duhteče vonjave krog njih.

Hipoma so udarile ob cimbele in poskočile na noge. In začele so ples, sedaj zibajoč se v počasnih, umerjenih, koprnečih gibih, sedaj naraščajoč v divje strastnih bakanalskih kretnjah, pa zopet upadajoč v nežno utrujenost in slikovit počitek. Vroča kri je plamtela v zagorelih obrazih teh hčera južnega solnca, črne oči so se jim bliščale pod dolgimi trepalnicami in njihovi beli zobje so se lesketali kakor biseri med polnimi rdečimi ustnicami.

Ko je bil ples na vrhuncu, so se hipoma ustavile kakor izpremenjene v kamen in se združile v živo sliko redke, fantastične lepote prav ob nogah cesarjevih gostov.

Pohvalno priznanje je zadonelo od vseh strani in Placid je vrgel za eno izmed plesalk dragocen ovratnik iz biserov, ko so odstopale. Tudi Vitelij si je odpel zlato zapestnico in jo zagnal na oder. »Pa to je le migljaj,« je pripomnil, »naj gredo hitro v stran, ker samo motijo in odvrtaajo pozornost od važnejšega, stvarnejšega posla.«

K čemur je tudi Montan z vso dušo pritrdil, željno obračajoč svoje oči na pečenega flaminga, ki mu je spretni strežaj ravnokar zasadil svoj dolgi nož v prsi.

Jed za jedjo so prinesli sužnji in zopet odnesli ostanke.

Divji merjasec, paštete, divja koza, različne ribe, drozgi, zelenjava vseh vrst, perutnina — vse to je izginilo in naredilo prostor fazanom, puranom, kapunom, divjačini, racam, golobom —, vse kar leze in leta in plava in se more bahati z okusnostjo, če je pečeno ali pa kuhano, vse je moralo na cesarjevo mizo, in če je bil želodec poln in ni mogel več, so ga

z ostrimi, žarkimi začimbamí razdražili in mu vzbu-
dili tek — in so iznova zopet jedli —.

Pa najvažnejši posel tistega večera je šele prišel. Brezmejna požrešnost pri takih pojedinah je bila samo sredstvo, ki je pripravljalo goste na glavni namen — na brezmejno pijančevanje, ki pa je seveda le samo spet pripravljalo želodec in ga umilo ter naredilo sposobnega in zmožnega za sprejemanje novih jedil. Rimljan ni bil pijanec kakor barbari, ki so pili le zato, da si omamijo glavo s pijačo. Ne, Rimljan je jedel do sitosti, da je mogel piti z užitkom, in pil je čez mero, da je zopet mogel jesti —.

Nubijski eunuhi so pospravili mizo in prinesli zadnjo jed: sladkarije in sadje.

Za vsakim divanom, pripravljenim za tri goste, je stal točaj, gluh in mutast. Njegova dolžnost je bila, polniti gostom čaše. Te mutce si je cezar z velikimi stroški nabavil iz vseh delov cesarstva. Pa četudi so bili gluhi in mutasti, ti služabniki Bakovi³¹ niso bili slepi za stvari, ki so se dogajale pri takih pojedinah, in govorilo se je, da so mutci v palači cezarjevi čuli več tajnosti in izpovedali več skrivnosti, ko vse stare čenče vsega Rima.

Pojedina je bila pri kraju.

Po zgledu cezarjevem si je vsak gost odpel pas svoje tunike, si popravil venec na glavi, se udobno položil na svoj divan in si dal napolniti čašo —.

Temeljito popivanje se je začelo.

Pri čaši rujnega falerničana.

Cezarjevo zamegleno in upadlo oko se je za hip zasvetilo v plemenitem navdušenju.

»Kapunova jetra,« je dejal, »na mleku pražena, so bila izvrstna misel! Varus, skrbi, da pridejo še ta teden spet na cezarjevo mizo!«

³¹ Bakus je bil Rimljanom bog vina in popivanja.

Varus, oproščeni suženj, si je z negotovo roko zapisal cesarjevo naročilo, Vitelij pa je izpil svojo čašo do dna in pomirjen spet naslonil svojo mastno brado na prsi.

Gostje so se vdali neprisiljenemu razgovarjanju.

Licinij in eden senatorjev sta se zatopila v vojaška vprašanja, v katerih sta bila oba enako dobro podkovana. Placid je z dobro ponarejeno skromnostjo pripovedoval dogodke iz vojske v Judeji in pripuščal tudi mnenja drugih, s čimer se je zelo prikupil svojim poslušavcem. Tupatam je naredil kako navidez slučajno opazko, ki je imela namen, zmanjšati Vespazianove vojaške zmožnosti in povzdigniti cesarjeve, kar je bilo seveda posebno prijetno njemu, pri čigar mizi je sedel.

Montan je z neverjetno naglico praznil čašo za čašo in gledal po gostih, nad kom bi znosil svojo zbadljivost.

Zapazil je pomilovanja vredni obraz Spadona, ki je vkljub dobri jedi in pijači slabe volje in ves potlačen slonel pri mizi. Običajni veseljak in sladkosnednež, izvežban v pitju, vedno dobre volje in poln zabavnih šal, je bil danes molčeč in zamišljen in njegova glavna skrb je bila očividno le ta, kako bi skrnil svoj obraz pred tovariši. Pomehkuženi nasladnež še ni nikdar poprej okusil moške pesti, še nikoli ni stal oko v oko z moško odločnostjo —. Ni mogel pozabiti svoje sramote in jeze in onemoglosti.

Montan se je obrnil k njemu in izpil polno čašo na njegovo zdravje.

»Slabe volje si danes, prijatelj! Ne piješ, ne govoriš! Ali je rujni falerničan izgubil svojo moč? Te je kaka starka začarala s hudobnim pogledom? Prvak si bil v dobri volji, Spadon, vedno žejen kakor libijska kamela in nenasiten kakor pesek v puščavi. Danes pa je tvoje oko mračno, tvoj obraz prepadel in tvoja čaša nedotaknjena, četudi je polna do roba. — Pri Bakovem žezlu, vino tega ni krivo!«

In iznova je izpraznil čašo z obrazom človeka, ki v polni meri ve ceniti rujno kapljico.

Vitelija je njegov priljubljeni predmet za trenutek zdramil iz malomarne lenobe.

»Vino nima nobenega pogrška,« je dejal. »Napolnite!«

Cezarjevemu migljaju se je bilo treba na vsak način pokoriti. S kislim obrazom je Spadon dvignil čašo k ustom ter jo izpil do zadnje kapljice. Pri tem opravku pa je razgalil svoje zasinelo lice pred gosti, ki so že bili na tisti stopinji pivske navdušenosti, ko se razvozla jezik in se omikanost umakne zbadljivi odkritosrčnosti.

In ostre puščice so se usule na debelega eunuha in njegovo zatečeno lice —.

»Preveč si si namazal lice!« je rekel eden izmed klientov, namigavajoč na navado, si barvati lica, ki so jo moški tiste dobe prevzeli od žensk in kaj pogosto uporabljali.

»Snel si si barvo s kožo vred!« je dejal drugi, ki je bil oženjen in je iz lastne skušnje poznal celi posel in njegove posledice.

»V vojski je bil!« —

»V amfiteatru se je boril!«

»Spomin na ljubico je to!« so padale žarke opazke.

»Ne!« se je oglasil Montan. »Naš prijatelj je vse preveč izkušen in hladnokrven za take ljubezenske igrače! — Vroč boj je moral biti in zares prava Amazonka je bila, ki ga je tako ošinila!«

Eunuh je gledal od enega do drugega z zlobnim nasmehom. Dobro je vedel, da bi ga še dosti huje imeli za norca, če bi pokazal jezo in nevoljo, in da najhitreje odlomi ost zbadljivi šali, kdor se ji, četudi na lastno škodo, sam pridruži —.

Ozrl se je na cezarja, napravil dolg požirek falerničana in naredil dobrovoljen, kremžast obraz.

»Ne govorite mi o Amazonkah!«, je dejal in vse se je zasmejalo. »Molčite mi o ljubicah in sploh o ženskah! Kaj je vse to v primeri s čašo tegale rdečega falerničana! Ej, vince je tem boljše, čim dalje ga hraniš, ženska pa izgublja svojo mamljivost od leta do leta —! In če jo imaš predolgo, ti postane nazadnje — kislá kakor jesih! Še celo v prvem žarnjene lepote dvomim, da bi se kdo izmed vas resno hotel za njo pehati. Toda navsezadnje — moški je že tak, da rad pogleda za lepim licem. Vsaj moj obraz tule bi ne bil sicer tako skažen. — Doživel sem lepo dogodnico o tem poglavju — komaj dva dni je temu. Ali dovoli cezar, da jo pripovedujem?«

Cezar je pokimal in zagodrnjal. To je pomenilo, da je zadovoljen.

Spadon je začel:

»Praznik Izidin je bil. Prihajali smo ravnokar od svetih obredov, ki z njimi častimo Izido in ki jih navadni posvetni ljudje ne smejo videti —.«

Pri teh besedah je Montan skremžil obraz tako porogljivo, da se je celo cezar nasmeljal, gostje pa so prasnili v razposajen krohot.

Spadon se ni dal motiti.

»Sprevod se je vračal v mesto,« je nadaljeval, »poln navdušenja za boginjo. Novinci so plesali in skakali ob straneh sprevoda, svečeniki pa so veličastno korakali pred kipom Izidininim. Najplemenitejše gospe iz Rima so bile v sprevodu, — najplemenitejše in najlepše!« je ponavljal Spadon in v samodopadljivi zadovoljnosti gledal po družbi. »Imen ne bom navajal, — pa vi vsi veste, da češčenje Izide ni nizkotno in vsakdanje —!«

Placid se je v neprijetni zadregi premikal na svojem ležišču in skrtil obraz v čaši.

»Rimsko ljudstvo je od nekdanj zelo častilo našo egiptovsko boginjo,« je nadaljeval eunuh, »ne plebejcev in ne patricijev ne manjka v naših vrstah. — Dobro! — Torej sprevod se je premikal po ulici in

vse nam je radevolje naredilo prostor, staro in mlado, moški in ženske. Le neko črnooblečeno dekle, ki je v naglici zavilo okrog ogla, se je zaletelo v nas, hipoma je bilo sredi sprevoda in od strahu ni vedelo ne kod ne kam. Še trenutek — in razsrjena množica bi jo bila pomandrala ob tla, da je nisem zagrabil jaz in je spravil na varen kraj, dokler ni bil sprevod mimo.«

»Menda si le hotel videti, kak obraz se skriva za črnim pajčolanom!«

»Tega pač ne!« je dejal Spadon. Pa zbadljive besede so mu vsekakor dobro dele. »Take reči prepuščam senatorjem in državnikom in vojakom. Moj namen je bil edinole ta, da jo branim. — Pa bolje bi bilo, da sem prijel koprivo z golo roko! Dekle je vpilo in se zvijalo v mojih rokah, kakor bi še nikoli ne bilo pogledalo v moško lice.«

»Ustrašila se je tvoje brade!« je rekel eden klientov in gledal golo, napihnjeno lice eunuhovo.

Spadon je zatrepetal, pa se je naredil, kot da ni čul.

»Preplašenemu dekletu moraš ljubeznivo prigo-varjati,« je nadaljeval, »nevoljnega pa oplašiti! Domišljujem si, da vem, kako jih je treba vzeti v roke. — Dekle bi se bilo res kmalu tudi pomirilo, če bi me ne bil nihče motil. Že me je zaupljiveje gledala — kar pridrvi odnekod orjaški barbar, ostuden velikan, z valovitimi rumenimi lasmi, in mi hoče siloma iztrgati dekleta iz rok. — Močen sem, kakor ste se že morebiti sami prepričali, prijatelji, in strašen, če mi zavre kri. — Zagrabila sva se. Pobil sem ga na tla. Vstal je s podvojeno divjostjo, porabil ugodno priliko, ko, braneč dekleta, nisem imel prostih rok, pa me je udaril po licu, da se še danes pozna. Za trenutek sem bil čisto omamljen. Med tem pa je pograbil dekle in zbežal. Dobro je bilo zanj, da je tako storil. Naj se me izogiblje, ako je moder! Ako se najina

pota zopet križata, bi bilo bolje zanj, če bi prišel Euhenorju v roke! Jaz bi mu nikakor ne prizanesel!«

In Spadon je izpil svojo čašo in dvigal svoja debela ramena kot kak plečat gladiator.

»In kaj se je zgodilo z dekletom?« je vprašal Placid, ki je dosedaj s popolno malomarnostjo poslušal pripovedovanje.

»Barbar jo je odpeljal s seboj,« je odgovoril Spadon. »Ubožica! Bojim se, da je proti svoji volji morala z njim. Pa Britanec jo je naravnost vlekel s seboj!«

»Britanec —?« je vzkliknil Licinij. Iz dna duše je preziral Spadona, zato je molčal med njegovim pripovedovanjem. Sicer pa mu je bila resnica o celi stvari že itak znana iz ust njegovega sužnja.

»Britanec!« je pritrdil eunuh. — »Sicer bi ne bil tako velik in divji. Galijec je višji nego Rimljan, German višji nego Galijec, Britanec mora torej dosledno biti višji nego German, in oni odurni velikan je torej dosledno bil Britanec. — Svojo logiko imam od Grkov!«

»Ampak svoje rokoborbe ne!« je pripomnil Montan. »Euhenor ti bo moral dati par ur pouka, če se hočeš še kedaj spet pomešati med cestne pretepače in se z njimi spestiti za dekleta, ki nosijo pajčolanane —!«

»Ne —! Ne bil bi mi kos,« se je branil Spadon, »da sem imel proste roke! — Sicer pa je bil velik in strašno močen! — To morem priznati!«

»Britanci so najboljši moški, kar jih imamo v cesarstvu!« je rekel Licinij in si mislil pri tem v svojem srcu, da so britanska dekleta najlepša.

»Njihove ostrige so boljše nego naše!« je dejal cezar z licem strokovnjaškega, nepristranskega presojevalca.

»Glede ostrig — naj bo! Nikakor pa ne glede moških!« je rekel Placid, da bi postavil svoj narodni in domovinski ponos v lepšo luč pri poslušavcih.

»Rimljan je po svoji naravi zavojevalec sveta. — Britanci niso kos našim ljudem v areni!«

Vsi gostje so glasno pritrjevali.

Da niso tega storili, težko bi se bil Licinij še nadalje spuščal v razgovor. Njihova hvala pa ga je zbodla, in četudi se je nekoliko sramoval, da se tako razvnama, se je vendar prav živahno lotil predmeta.

»Imam Britanca doma,« je rekel, »ki je močnejši in pogumnejši ko vsakdo drug v Rimu!«

»Ti misliš na tistega dolgonokega mladiča s slamatatorumenimi lasmi?« je vprašal Placid prezirljivo. »Videl sem ga. Fanta bi ga imenoval, ne pa moža!«

Licinija so razdražile te zaničljive besede. Placidova družčina mu je bila vobče zoprna, on in tribun sta bila dve nasprotujoči si naravi in taka dva človeka prej ali pozneje trčita drug ob drugega.

Nevoljno je odgovoril:

»Postavim ga v boj zoper kogarkoli hočeš, v teku, skoku, rokoborbi, metanju diskusa in plavanju —.«

»Otročarije!« je dejal tribun s hladno prezirnostjo. »Jaz pravim, da ti ljudje niso za nič, bodisi da jim manjka poguma ali izurjenosti, ali pa obojega. — Nič si bolj ne želim, ko da bi mogel sam nastopiti zoper njega v areni, — seve, ako cesar dovoli —.«

Dvorljivo se je priklonil svojemu cesarskemu gospodu, ki je brez vsakršnega zanimanja za njun pogovor gledal zdaj enega, zdaj drugega.

Kakor mnogi njegovi plemenitaški sovrstniki v Rimu, je bil tudi tribun Julij Placid izšolan in izvežban v vseh borbah amfiteatra. Večkrat je že tudi nastopil v areni pred občinstvom z vsem mogočim gladiatorskim orožjem.

Najbolj izurjen pa je bil v borbi z mrežo in trizobom.

Ta vrsta dvoboja je bila zelo priljubljena pri rimskem ljudstvu. Retiarij, mrežar, je nosil veliko,

močno mrežo preko ramen, vsak trenutek pripravljen, da jo vrže čez nasprotnika in ga vanjo zamota, v rokah pa je držal našim vilam podoben trikoničast drog, ki je z njim skozi mrežo zabodel premağanega nasprotnika. Drugega orožja ni smel imeti.

Secutor, zasledovalec, je nosil kratek meč, čelado in podolgovat ščit.

Na prvi pogled se je zdelo, da ima secutor mnogo boljše orožje nego njegov nasprotnik. Toda mreža v rokah izurjenega retiarija je bila tako nevarno orožje, da je secutor navadno podlegel. Zamotan v pogubne zanke, si ni mogel več pomagati in gledalci so mu redkokedaj prizanesli.

Veliko gibčnost in brze noge pa je moral imeti retiarij, kajti če je njegova mreža zgrešila svoj cilj, je bil edinole beg njegova rešitev pred secutorjevimi mečem in v brzem teku si je moral pripraviti mrežo za nov napad. Če pa ga je secutor došel, je bil izgubljen —.

Placid je bil izredno gibčen in nagel v svojih kretnjah. Njegovo oko je bilo bistro in mirno in njegova mreža je le redko zgrešila nasprotnika.

To orožje mu je bilo posebno priljubljeno. Morebiti je njegovemu krvoločnemu značaju dajal poseben užitek pogled na premağanega nasprotnika, ležečega v pesku in zamotanega v pogubno mrežo. Stati v areni pred stotisočglavo množico, s skrbno zloženo in nagubano mrežo na ramenu in ostrim trizobom v roki — to je bil za Placida višek zabave in užitka.

In Licinij je slepo šel v nastavljeno past —.

»Celo provincijo bi stavil na Esko,« je rekel, »zoper vsakogar, seve izvzemši izvežbanega gladiatorja, in mislim, da tudi temu bi bil kos — po enem mesecu dobre vaje.«

»Torej sprejmeš mojo ponudbo?« je rekel Placid z navidezno malomarnostjo, ki je pod njo komaj skrival svojo napeto razburjenost.

»Poslušajmo njuna pogajanja pri svežem vrču falerničana!« je dejal cezar, vesel, da je našel novo dražilo za žejo in nov povod za popivanje.

»Jaz ne potrebujem drugega orožja ko trizob in mrežo,« je rekel Placid in gledal Licinija. »Eska, kakor ga imenuješ, naj ima meč in čelado, kakor je navada —.«

»— in ščit,« je pridjal Licinij. Preveč izkušen vojak je bil, da bi bil prezrl kako ugodnost v borbi.

Placid se je delal, kakor da bi premišljal.

»Dobro!« je dejal po kratkem molku. »Mlad borec je še in barbar. Naj ima še tudi ščit.«

Licinij je skorajda že obžaloval svojo nepremišljeno naglico. V duhu je gledal vitko postavno Eskino zamotano v neusmiljene zanke, gledal njegove jasne, sinjemodre oči, pogumne, zveste in mirne tudi v brezupu, gledal je neizprosno, neprizanesljivo roko dvignjeno v sunek, gledal zlate Eskine kodre vse zalite s krvjo —.

Toda spomnil se je izredne moči in gibčnosti Britančeve, njegovega poguma, njegove vojaške vzgoje, jezila ga je izzivajoča zloba, ki se je bliskala v tribunovem očesu in prepričeval je samega sebe, da v tej borbi mora zmagati njegov ljubljenec.

»Bodi —!« je rekel. »Retiarij in secutor! — Z otrokom ne bodeš imel posla, to ti rečem! — Sedaj pa glede pogojev! Človeškega življenja ne bom stavil proti koščeku cunje in proti peščici brušenih kamnov, to povem že kar vnaprej!«

Prezirljivo je ošinil bogato obleko in dragocene bisere, ki so krasili tribuna.

Tribun se je nasmejal.

»Dvanajst sužnjev bi ne zadostovalo, da bi z njimi plačal zaponke na mojih rokavih. Vsaj dvanajst takih Britancev ne, kakršnih lahko na kupe naloviš, kadarkoli se zgane legija. — Poslušaj! Stavim svoja dva bela konja proti sliki Dafne, ki jo imaš doma, ali pa proti kipu Eufrozine, ki stoji v tvoji kopalni sobi.

— Ne, še več ugodnosti ti nudim! Stavim celo priprego in svoj voz proti britanskemu sužnju —!»

Če bi ga bil Licinij natančno opazoval, bi bil videl, s kako napeto in komaj prikrito razburjenostjo je Placid čakal na njegov odgovor —.

Pa zamišljen je bil in nevoljen —. Predaleč je že šel in nazaj ni več mogel —.

Gostje so s pohvalnim mrmranjem ocenjevali tribunovo velikodušno ponudbo.

Kdor enkrat stori neroden korak v javnosti, se navadno pogreza vedno globlje, če poskuša stopiti nazaj —.

Kakor blisk tako naglo se je zasvetila Liciniju misel, da bi tribunova ponudba utegnila Eski rešiti življenje, če bi podlegel, — kar je bilo sicer mogoče, pa zelo malo verjetno. Zato je ponudbo brez velikega obotavljanja sprejel, dasiravno je kmalu nato obžaloval svoj korak.

Naredila sta torej tole pogodbo:

Eska bo nastopil pri bližnjih velikih igrah v amfiteatru oborožen z mečem, ščitom in čelado in se bo boril s Placidom, ki bo nosil le mrežo in trizob. Za slučaj, da podleže Placid, preidejo njegovi štirje beli konji in njegov pozlačeni voz v Licinijevo last, če pa bi Eska podlegel in bi mu gledalci prizanesli, bi naj postal Placidov suženj —.

Kako prijeten bo ta položaj za Esko, to je vedel le tribun sam in še neka druga oseba, ki je imela tisti dan za Placida ljubeznivejše poglede in slajše smehljaje, ko kedaj za katerega svojih zoprnih častivcev —.

In z novo vnemo se je vrgla vsa plemenita družba na popivanje, ki je med zamotanimi pogajanjmi za hip prenehalo.

Placid je praznil svojo čašo z zmagoslavnim obrazom človeka, ki je uspešno dovršil težavno nalogo, Licinij pa kakor tisti, ki utaplja strah in očitke v pijanosti in vinu. Cezar je pil in pil s svojo običajno

požrešnostjo, kar je bilo še gostov, pa so vestno posnemali svojega cesarskega gospodarja.

V gimnaziju.

Težka preskušnja je čakala drugi dan Licinija, preskušnja, ki je bila posebno bridka njegovemu mehjemu srcu.

Ko je zvedel Eska za sklenjeno pogodbo, je nad vse radostno sprejel ponujeni dvoboj.

Saj mu je dajal priložnost, da je zopet mogel prijeti za orožje, ki ga je že od svoje zgodnje bojevite mladosti tako zelo ljubil. Dva taka bi premagal, kakršen je Placid, je dejal, če bi se le nekaj časa uril, in najsi bo orožje kakršnokoli —.

Toda obraz mu je upadel, ko je čul, kaj ga čaka, če bi imel nesrečo, in stresel se je na vsem telesu, ko je pomislil, da bi utegnil izgubiti svojega dosedanjega gospodarja. — Pa ta strah ga je še bolj utrdil v sklepu, da mora zmagati, — in ko mu je Licinij, poln bridkih očitkov, da se je tako prenačlil, obljubil svobodo, če zmagaja, — takrat je iznova zaplalo Eski srce v veselju in upanju in radosti.

Tisoč možnosti mu je šinilo skozi možgane, tisoč prelepih sanjavih načrtov, ki je v njih Mariamna igrala glavno vlogo. Ni še minil teden, da se mu je zdelo življenje dolgočasno in žalostno — in danes mu je na novo zasijalo v rožnati svetlobi, ki z njo mladost — in le mladost — zna obsevati daljni pogled v bodočnost.

Ubogi Licinij! Težka otožnost mu je legala na srce, ko je gledal plameneča lica in v mladostnem upu se lesketajoče oči mladega Eske —, a kocke so padle, ponudba je bila sprejeta in prepozno je bilo, gledati nazaj. Ni mu preostajalo druga, ko napeti vse moči in zagotoviti zmagajo.

Pri vseh telesnih naporih, v vsakem duševnem delu, pri vsem, za čimer človek stremi, je smotrena,

vztrajna vaja bistveni pogoj za uspeh. Palme, pravi Horacij, uspevajo le tam, kjer je mnogo prahu, in kdor hoče doseči zmago, pa najsi bo atlet ali pa duševni delavec, mora uriti svoje naravne zmožnosti s skrajno marljivostjo in s strogim samozatajevanjem, — preden stopi v areno za lavorjev venec.

In čudno je, kako duh in telo pridobita na moči in gibčnosti v vsakdanjem stopnjevanju vaje. Kar je bilo včeraj še nemogoče, je danes le še težavno in bo jutri zgolj zabava —.

Poglejmo za Esko v gimnazij, kjer si naj krepki mišice in vadi izurjenost za smrtnonevarno borbo v areni.

Podolgasta stavba, podobna našim jahalnim šolam, z odprtino v strehi za zrak in svetlobo, tla posipana na debelo s peskom, ki sicer obtežuje delo pri vseh pešborbah, ki pa tudi stori morebitni padec učencu manj nevaren in navadi njegovo nogo na mehka tla arene, kjer se mu bo boriti za življenje in smrt.

Diskusi, ročke, uteži vseh vrst in silni kiji so razmetani po kotih in slonijo ob zidu. Bradlje in skalnice pričajo, da se poleg vseh vaj v telesni moči polaga tukaj na gibčnost velika važnost.

Razen tega miroljubnega in manj nevarnega orodja vidiš na steni viseti cestuse in po stojalih razstavljenno pogubonosno orožje, ki ga rabi gladiator v izvrševanju svojega usodnega poklica. Sulice brez osti, topi meči — vse pripravljeno za vajo, in poleg lesen kip, ves razsekan in razbit, ki se ob njem borbeni učenec vadi v smrtnih sunkih in bliskovitih udarcih.

Ob steni koraka učitelj gorindol in motri s paznim očesom kretnje svojih učencev, popravljajoč tu, opominjajoč in karajoč tam. Od časa do časa pa kakor odsoten zagradi z eno ali drugo leno v kotu ležeče orožje in ga zavihti krog glave z gibčnim, prožnim zamahom, ki razodeva moč in izvežbanost strokovnjaka.

Hipija, umirovljen gladiator, je mož srednje starosti, visoke zapovedujoče postave. Neprestana dolgoletna vaja v vseh strokah telesne izurjenosti, tirana prav do vrhunca možnosti in premišljenosti, je ujeklenila njegovo telo, niti koščeka mesa ni preveč na njem, same kosti in mišice so ga. Vsaka njegova kretnja razodeva tisto gibčnost in prožnost, ki izvira iz izvežbanih, do skrajnosti šolanih mišic, njegov korak je lahek, tih, — kakor panterjev, ko stopa po tleh svoje kletke. Njegova lica so temnozagorela od vročine in dela, pa kri se zdravo pretaka v njih in daje koži toplo, mehko barvo. Njegov suhi obraz kaže vkljub izmučenemu, nemirno drznemu pogledu in vkljub nekoliko osivelim lasem in sivi bradi divjo, možato, bojevito lepoto in v njegovih očeh je ponosen, izzivajoč sijaj, ki priča, da je ta mož podjeten, pogumen in jeklen do kosti.

Rimske plemenite gospe so si v tisti dobi kaj rade izbirale svoje favorite iz vrst gladiatorjev, — znamenje pomehkuženosti in moralične propalosti.

Tudi je bilo tistikrat pri njih v modi, se vaditi v vsakovrstnem orožju, v mečevanju in v rokoborbi. In Hipija je bil zaradi svoje izrazite možate lepote, svoje gladiatorske slave in svojega poguma ljubljenec rimskih matron.

Pa ni si naredil mnogo iz tega in vrč dobrega vina mu je bil ljubši ko lepi pogledi, in svetli meč in usnjati ščit priljubljenjši ko vse lepe ženske.

Vkljub temu je med vsemi svojimi znankami še nazmanj podcenjeval ponosno Valerijo. Njen učitelj je bil v mečeborbi in več se je trudil z njo ko z vsemi drugimi svojimi učenkami, in dalje se je mudil v njeni palači ko v vseh drugih v Rimu. Visoko je cenil njeno telesno moč, njeno odločnost in gibčnost, zlasti pa njeno hladnokrvnost in njen ponos. Da je pri tem znal — po svoje — občudovati tudi njeno lepoto, ni treba posebej povedati.

Zato mu je zanimanje, da, nežnost sijala iz oči, ko se je zdajpazdaj ustavil v svojem sprehodu ob steni borbene šole in bral drobne vrstice, ki mu jih je prinesla pred eno uro Mirina.

Pismo je bilo od Valerije.

Čula je o nevarnosti, ki je pretila Eski. — Sama mu je nakopala nevarnost na glavo in kdo ve, kako hudo je del ta korak njenemu ošabnemu, svojevoljnemu srcu —. Pa vkljub svojemu užaljenemu ponosu niti misliti ni mogla na to, da bi plemeniti Britanec ležal v pesku, premagan, izgubljen in izročen na milost in nemilost svojemu sovražniku —.

Ni sovražila več Eske, žrtve svoje razžaljene ljubezni, njen srd se je obrnil proti onemu, ki si ga je izbrala za orožje svojega maščevanja. — Z boleznim veseljem jo je navdajala misel, da bi Placid padel, ponižan in premagan, smrtnozadet —. Tako se izpreminjajo ženska čuvstva —.

Sedla je torej in napisala par prijaznih vrstic Hipiji. V posebni časti je bil pri njej in čutila je, da mu sme zaupati.

Seveda je kot pristna ženska poiskala verjeten izgovor, zakaj se toliko zanima za Britanca. Pisala je svojemu učitelju, da je silno visoko stavila na Esko in rotila je Hipijo, naj ne štedi s trudom in nasvetom pri pouku in naj jej koj pride poročat o uspehih svojega učenja.

Hipija je dvignil oči od pisma in pogledal svojega novega učenca, ki je z mečem in ščitom v rokah uspešno vadil napad in brambo z gladiatorjem Lutorijem.

Tisto jutro ga je Hirpin pripeljal v šolo in stari veteran je z naravnost ginljivim zanimanjem gledal, kako se je njegov mladi prijatelj lotil priprav — tako je mislil Hirpin — za svoj novi poklic, ki se bo prej ali slej končal v nasilni smrti v areni.

Hipija pa je bil silno vesel svojega novega učenca, njegove visoke postave in njegovih močnih mišic.

Koj ga je postavil pred Lutorija, žilavega Galijca, ki so ga imeli za najboljšega »znanstvenika« mečeborbe v družini. Z zadovoljnim smehljajem je opazoval, kako kmalu je bil mladi Britanec kos svojemu nasprotniku, ki je pričakoval lahko zmago nad novincem.

Gladiatorji so popustili svoje vaje, obstopili zanimiva borca in glasno občudovali gibčnost in izurjenost mladega barbara.

»Najboljši mož, kar smo jih videli zadnjih pet let!« je vzkliknil Rujus, orjak iz Gornje Italije, ponosen na svojo postavo, ponosen na svoj meč in nad vse ponosen, da je bil, če tudi gladiator, rimski državljan. »Tale udarci šinejo kakor blisk in če kedaj zgreši brambo, se umakne v stran, kakor divji ris! Ej, Manlij, da tebe postavijo proti njemu v amfiteatru, — posla bi imel! Stavil bi nanj svoje rimsko državljanstvo, svojo togo in vse kar imam, četudi je barbar. Imel bi te na tleh, prijatelj, in bi te razorožil, še preden bi se dobro zavedel.«

Tudi Manlij je tako sodil, čeravno ni hotel svojih misli glasno povedati. Obrnil je rajši razgovor na drug predmet in se je priduševal, da se Lutorij le samo igra in da barbarja ne vzame resno, sicer bi se ne odrezaval tako slabo temu novincu.

»Kaj —? Da se samo igra —?« je nevoljno vzkliknil Hirpin. »Torej pa le naj kar hitro začne za resnico! Povem ti, tale moj fant ga nima sebi enakega v cesarstvu! Zmagal bode v areni in prvi mečeborec bo v Rimu, še preden bom dobil leseni meč in šel med staro šaro —! In rad pojdem tistikrat, saj bom celega moža pustil na svojem mestu!«

»Izvrstno!« mu je odgovoril Manlij, ki ni bil preveč zadovoljen, da ga je tovariš tako zelo zapostavljal novincu. »Kdor te posluša, bi mislil, da v Rimu ni več ko eden gladiator in da nas bo tale mladi volk vse po vrsti podavil, ker se bori kakor ti, divje in s sirovo silo.«

»Zaleteti se v nasprotnika kot vol in vzeti več nego moreš dati, to ni plemenita borba!« je dejal Euhenor, poslušajoč s prekrižanimi rokami in s skrajno prezirljivostjo na svojem grško pravilnem licu.

»Toda njegovi udarci padajo kakor toča, Lutorij se mu komaj brani,« je presojal borbo Rufus, ki ni imel prav nobene nadarjenosti za ljubosumje in zavidnost. Njegov nevarni poklic mu je bil le sredstvo, ki si je z njim služil vsakdanji kruh, sebi, ženi in otrokom. Seveda je tudi upal, da si bo v daljnji bodočnosti kedaj kupil majhen vinograd gori v Apeninih, če mu bo prizanesla smrt v amfiteatru.

»Premalo pazi na brambo!« je ocenjeval Manlij.

»Močen je, pa njegova borba nima sloga!« je zasodil Euhenor in pogledal krog sebe kakor človek, ki je povedal neoporekljivo resnico in zinil zadnjo besedo v prepiru.

V Hirpinu je vrelo od jeze. Toda njegova zgovornost ni bila v nikakem razmerju z njegovo telesno močjo, in v danem trenutku navadno ni mogel najti besed, da bi si z njimi ohladil svojo jezo in nevoljo. Kajti dobrovoljno besedičenje in zbadanje je bilo edino orožje, ki so se z njimi borili ti ljudje v borbeni šoli, kadar so trčila drugo ob drugo nasprotujoča si mnenja. — Da bi se prepirali ali celo pretepali med seboj, to jim še na misel ni prišlo, to so si prihranili za areno.

Euhenorja Hirpin sploh ni rad videl. Nevoljno mu je dejal:

»Ti govoriš o svoji znanosti in o svoji grški spretnosti, ki proti njej seveda niti naše rimske mišice in pesti ne premorejo mnogo. Toda —, si upaš iti nad tegale barbara s cestusom?«

Euhenor se je prezirljivo izgovarjal.

Kakor pri mnogokaterem drugem uspešnem strokovnjaku in vojščaku je šlo tudi pri njem obilo slave na račun njegove domišljavosti in samohvale. Kaj rad se je pobahal — kadar je imel slabše pred seboj. In

taki ljudje ne stavijo radi svojega imena v nevarnost in se ne spoprimejo s kakršnimsi bodi novincem, ki ničesar ne izgubi v taki borbi, pa more mnogo pridobiti.

Zato se je branil, ker pa mu Hirpin le ni dal miru, se ga je otresel z opazko, da mora Britanec porabiti ves prosti čas in se marljivo vaditi za svoj nastop kot secutor proti retiariju.

Hirpinu je zaprlo besedo —.

Prepričan je bil, da se hoče Eska res posvetiti gladiatorskemu poklicu, in da je zato prišel v gimnazij —.

Ko pa je čul, za kako nevarno igro se pripravlja, je prebledel, strah se mu je zbudil — in skokoma je pohitel k Hipiji ter ga rotil, naj vse stori, da se bo znal mladi Britanec ubraniti pogubni mreži.

»Le vaja in šola ga more rešiti!« je govoril z mило prosečim glasom, ki je bil v smešnem nasprotju z njegovo Herkulovo postavo. »Pogum, moč in gibčnost divje mačke — vse to nič ne pomaga, če se ovijejo tiste proklete zanke človeku krog udov! — Jaz jih poznam! Čutil sem jih! Jaz sem bil pod mrežo! Ako mora mož umreti, naj umre kakor mož, ne pa kakor drozg v zanki! — Učiti se mora, Hipija, — dan na dan, uro na uro se mora vaditi, vsako kretnjo retiarijevo mora študirati! Postavi ga proti Manliju, on je najboljši mrežar v družini! Če se bo njemu znal izogniti, mu ne bo težko, uiti Placidovim zvijačam. Povem ti, ne bom imel miru, dokler ne vidim njegove noge na Placidovem tilniku —!«

»Pomiri se, človek!« mu je odgovoril Hipija. »Ti se bojiš samo ene stvari na svetu, in to je mreža. Mar misliš, da so vsi tebi enaki —? Brigaj se za svoje vaje! Še vse preveč si lahkomiseln za amfiteater! Mlada ga barbara pa prepusti meni!«

Hipija si je varoval veljavo in ugled med svojimi nebrzdanimi učenci deloma s tem, da je malo govoril in se držal bolj zase, deloma s tem, da ni pripuščal

nobenega ugovora zoper svoje odredbe. Topot pa je veliko povedal — znamenje, da se zelo zanima za Britanca, in Hirpin, ki je dobro poznal mojstra, se je z olajšanim srcem nanovo lotil svojih vaj.

Eska pa je v zanosu svojih mladih, zdravih moči, ki so se bolj in bolj razvijale v smotrenem pouku, s podvojeno silo pritiskal na nasprotnika in v polnih požirkih užival zabavo, ki so mu jo nudile borbene vaje.

Kakor da bi prijel dobrega starega prijatelja za roko, tako se mu je zdelo, ko je zagrabil za meč.

Žensko srce —

Cele tri dni že Mariamna ni videla Britanca in pobitost se je je lotevala.

Ni si sicer priznala, da bi ga rada zopet videla, in tudi ne, da so se njene misli dan in noč bavile z njim, odkar ga je poznala.

Toda neprestano je preživljala tiste ure, ko ga je prvokrat spoznala, neznosno slast je čutila pri spominu na divje prizore tistega večera in samo ob sebi je bilo razumljivo, da ni mogla pozabiti, kako pogumno jo je rešil plemeniti suženj.

Spominjala se je vsakega koraka na poti proti domu, vsake besede, ki sta jo govorila, hiteč po temnih ulicah, da, vsak pogled in vsaka kretnja njenega spremljevalca ji je bila še v živem spominu. Vsa srečna je bila, da je naredil njen rešitelj tako ugoden vtis na njenega očeta in na strica, in prsteni vrč, ki mu je iz njega dala piti, je dobil novo in neprecenljivo vrednost v njenih očeh.

In šla je doli k Tiberu, če je le imela pol urice prostega časa, in je posedavala v senci polomljenega stebra s čudno vztrajnostjo in v neznanem pričakovanju, sama ni vedela, česa —

Prvi dan je bilo to sanjarenje zanjo polno sladke prijetnosti. Nato pa je začutila praznoto, zdelo se ji

je, da ji nečesa manjka in, ah, kolika sreča bi bila, če bi mogla to praznoto izpolniti!

In oglasila se ji je želja, koprnenje, da bi se ponovile tiste srečne ure, ki so bile tako sladke in so minile tako naglo —. Včasih se ji je vzbudil strah: »Kaj pa — če ga ne vidim nikdar več —!« — In srce ji je obstalo in lica so ji pobledela pri sami misli, da bi bilo to kedaj možno —.

Toda obupa ji ta bolestna misel ni povzročala. Kajti Mariamna je bila sicer mlada, pa dobro je bila vzgojena. Zgodaj se je naučila plemenitega samozatajevanja in premagovanja.

K temu ji je dajala mnogo priložnosti bridka usoda njenega ljudstva. V Judeji so stale rimske legije in Judom jemale mesto za mestom in z njimi narodno svobodo. Vespazian je oblegal Jeruzalem in kopičil neznano gorje nad Sveto mesto, največji ponos vsakega Juda. Razkropljene po vsem svetu so jih povsod preganjali in izganjali, zaničevali in zatirali. — Zares, potrpljenja, premagovanja in zatajevanja jih je učilo življenje vsak dan in vsako uro.

Tolažbe in moči je dobivala Mariamna v družbi blagega Kalhe.

Nobene prilike ni izpustil plemeniti starec, če je mogel sejati dobro seme in učiti z besedo in z zgledom nauke, ki jih je slišal od apostolov in učencev najvišjega Mojstra in Njega samega. Globoko je vplivala na mehko dušo Mariamnino prisrčna ljubeznivost in krotkost moža, ki mu krščanstvo ni bilo samo vera in stanovitnost do smrti, ampak mu je pomenilo tudi mir in dobro voljo med ljudmi —.

Kalha ni bil brez poguma in drzne vztrajnosti, ki je bila lastna njegovemu rodu. Pa krščanstvo mu je ublažilo in umirilo značaj in izpremenilo njegovo drzno pogumnost v gorečnost za čast božjo.

Ljubil je svojega brata in srce ga je bolelo, ko je videl, kako so Eleazarjeva načela, kako je vse njego-

vo življenje nasprotovalo zapovedim ljubezni, ki jih je oznanjevala nova vera.

Eleazar je bil farizej najčistejše krvi. Postava Mojzesova, njen strogi besedni pomen, je bila zanj zvezda vodnica v zasebnem in javnem življenju. Opravljati daritve, ki jih je Bog zapovedal, strogo in do pičice natančno izpolnjevati postavo, posvečati sobotni dan v dejanju in besedi, zatirati nevernike, kjer in kadarkoli se je nudila priložnost, z mečevo ostrino, — to so bile glavne točke njegove vere in načela njegovega delovanja. Ne čuvstva, ne častiželjnost in ne kaki drugi oziri ga niso mogli omajati v teh nazorih niti za las. Najdrznejši vojščak, najdivjejši barbar, najrazuzdanejši patricij cesarskega dvora bi se bil preje izpreobrnil nego tak mož. Po človeški sodbi se je zdelo nemogoče, da bi se Eleazar kedaj pokristjanil.

Pa Kalha ni obupal. Dobro je vedel, da ima svoj čas setev, da pa pride tudi čas žetve, da seme zasejano še kedaj utegne prinesiti stoteren sad, da je privrel studenec že tudi iz najtrše skale in da nič ni nemogoče pri Bogu. In ljubil je svojega brata in molil zanj in si vzel globoko k srcu skrb in ljubezen do njegove hčerke, kot da bi bila njegov lastni otrok.

Težka preskušnja je bila za Mariamno, za njeno potrpežljivost in zatajevanje, si ohraniti stanovitnost v veri, ki jo je njen oče tako zelo sovražil in preziral.

V tem oziru nam krščanstvo prvih časov nudi prelepe zglede junaštva, ki jih le malo poznamo in malo cenimo. Beremo o preganjanjih, ječah in mukah prvih kristjanov, občudujemo heroje zgodnjega krščanstva, — malo pa pomislimo na tiste tihe mučenike, ki so dnevno trpeli tajne, molčeče muke v družinskem krogu, — nesporazumljenja, neštete žalitve ter zbadanja, hladne poglede od tistih, katere so morebiti na zemlji najbolj ljubili in ki so se jim odtujevali, jim odrekli svojo ljubezen iz sovraštva

do zaničevane nove vere, in katere so izgubili v življenju in imeli malo upanja, da jih kedaj vidiijo v boljši večnosti —.

Heroji niso samo tisti, ki so žrtvovali in žrtvujejo svoje življenje in gredo za vero v smrt. — Marsikdo ima poguma dovolj za eno veliko žrtev, ki traja le kratek čas, in četudi je treba iti na morišče, — toda darovati dan na dan svojo srčno ljubezen do tega, kar nam je najdražje in najbližje, premagovati in zatajevati dan na dan in celo življenje lastno udobnost in srečo, se boriti zoper lastno nagnjenje — to je vse silnejši heroizem in zanj je potrebna pomoč in podpora, ki je človek nima iz samega sebe in ne od tega sveta, ki mu jo daje le milost od zgoraj —.

Zgled dobrega kristjana, ki živi po svoji veri, ni nikoli brez blažilnega vpliva na tiste, ki so s takim človekom v ožjem stiku. Tudi Eleazar je ljubil in spoštoval svojega brata bolj ko vse drugo na svetu, izvzemši svojo vero in svoje cilje, katerim je služil. Zaupljivi in mehki značaj Mariamnin pa je bil še posebno sprejemljiv za resnice in dobre zglede, ki jih ji je Kalha vsajal v srce, potrpežljivo, stopnjema in neopaženo, vsrkavala je vase krščanstvo kakor žejna, rodovitna zemlja blagodejni dež.

Zopet je sedel Kalha pri svojem pergamentu in se uglabljal v sveto pismo.

Mariamna pa se je tisti večer dalje obotavljala in mudila krog njegovega sedeža ko druge dni. Izgledalo je, kot da ima nekaj na srcu —. In ker se le še ni hotel zanimati zanjo, mu je nalahno položila roko na ramo ter mu nežno gladila redke sive lase.

Dvignil je glavo in se ji prijazno nasmehnil.

»Kaj ti je, dete moje?« — tako jo je rad imenoval že izza njenih otroških let. — »Danes se nekako posebno sučeš okrog po sobi! Ali pričakuješ gosta? — Brat nima znancev tukaj v Rimu in tujcev še nismo imeli v hiši razen tistega dobrega barbara, ki si

ga pripeljala s seboj oni večer. Ali morebiti zopet pride nocoj?»

Živa rdečica je šinila preko njenih lic in ko je izginila, je Kalha opazil, da je bila Mariamna bledejša nego ponavadi. Tudi njeno obnašanje, sicer tako ljubko in mirno, je bilo danes nemirno, boječe in negotovo.

»Ne —!« je odgovorila. »Kaj jaz vem, kod hodi! Le slučajno je bilo, da je prišel k nam in če spet ne nanese slučaj, ga menda ne bomo videli nikdar več!«

Obrnila se je v stran in skušala govoriti mirno in malomarno, pa se ji je popolnoma ponesrečilo.

»Ali ne veš, da ni slučaja!« jo je rahlo karal Kalha in ji pozorno gledal v oči.

»Vem!« se je otožno nasmehnila, »in vem tudi, da je dobro za nas, karkoli nas zadene. Ampak tako hudo je, mirno vse prenašati —! Ne da bi se pritoževala, — le za — očeta se bojim v teh nemirnih časih,« je pridjala, boječe se izogibajoč predmeta, ki ji je bil na jeziku.

»V božjih rokah je!« je odgovoril Kalha, »in on ga bo varno peljal skozi vse nevarnosti, četudi se zdi, da ravno sedaj butajo vanj kakor viharni valovi ob razbito ladjo. — Pomiri se, dete! Hudo mi je, če te vidim nemirno in tvoje lice blede!«

»Kako bi tudi ne bilo blede —?« mu je odgovorila, ne ravno preveč odkritosrčno. »Bridko je, biti vojščakova hči —! Skoraj bi si želela, da bi ne bila nikdar zapustila Judeje in prišla v Rim!«

Storil je, kar je mogel in znal, da bi jo pomiril, — kar je znal, kajti ta dobri starec je le malo poznal žensko srce, njegova nemirna čuvstva, njegove divje upe in strahе — —. V svoji preprostosti je verjel, da je dekle res zavoljo očeta nemirno, in jo je miril po svoje, ljubeznivo, dajoč ji upanje.

»Ljubo dete,« ji je pravil, »nemiri, ki razburjajo Italijo, grozote, ki o njih slišimo vsak dan, le povečavajo važnost Eleazarjevega poslanstva in zmanjšu-

jejo njegovo nevarnost, ker cezar je od dne do dne v hujši nevarnosti. Ni lahek posel, ki si ga je naložil Vespazian, težko je, z eno roko brzdati narod, kakršen smo mi, z drugo pa segati po cesarski kroni. Ne bo imel mnogo časa, da bi nas preganjal, in cezar bo v svoji hudi stiski še rad sprejel mirovne pogoje, ki mu jih bo ponudil moj brat. — Povsod odpovedujejo legije Viteliju pokorščino, — včeraj je prišla novica v Rim, da se je brodovje uprlo v Raveni, in danes je že morebiti Cremona padla v roke Antoniju, drznemu legionarju-govorniku, meščanska vojna grozi Italiji, — ali ni ugoden čas, dete, za pomehkužene-ga nasladneža na cesarskem prestolu, da se pogodi za mir z možem, kakršen je tvoj oče? — Vse je v božjih rokah, pravim vedno, pa čutim bolj ko kedaj, da bodo prišli boljši dnevi za Judo, da bodo njegovi sovražniki ponižani, da bo njegovo orožje zmagovito. — Toda, kaj imamo mi opraviti z mečem? Naš meč je križ in naše delo ni od tega sveta, naša zmagaja je v naši ponižnosti, in kdor bo najgloblje ponižan, bo najbolj povišan —.«

Tako je govoril starec, poln navdušenja za judovstvo in obenem za krščanstvo.

In prav je presojal položaj rimskega imperija.

Nadarjeni Vespazian je z veliko hladnokrvnostjo, potrpežljivostjo in drznostjo igral igro, ki ji pomehkuženi možgani Vitelijevi niso bili kos. Legije so oboževale Vespaziana, zmagovit vojskovodja je bil, pogumen vojščak, preprosto in čednostno je živel in se plemenito razlikoval od razkošnega, požrešnega in čutnega Vitelija, ki so ga legije prezirale in zaničevale. — Prav nič ni izgubil Vespazian na svojem vplivu, ker je z veliko zmernostjo in skromnostjo — resnično ali ponarejeno — odklonil škrlat, ki so mu ga vojaki ponudili. Imel je čas čakati, in čakal je, da pride ugoden trenutek in da takrat zažabi priložnost in si jo obrne v svoj prid.

Dasiravno je bil v Judeji, daleč od pozorišča, kjer se je igrala usodna igra za prestol, in na videz ni bil nič druga, ko več ali manj nevoljen opazovalec rastočih nemirov v Italiji, je v resnici vendar on sam vodil s spretno roko spletko in zarote in dajal navodila svojim privržencem in agitatorjem.

Med tem pa je onemogli Vitelij omahoval in se obotavljal, danes je bil za trdno odločen, da se odpove kroni in odide, jutri spet, da se hoče boriti zanjo do smrti, in je uničeval delo svojih najvnetejših pristašev z nezaupljivostjo in vdajajoč se hinavskim nasvetom izdajalcev, ki so se mu vsiljevali.

Rimsko cesarstvo je bilo ob tistem času skoraj v obupnejšem položaju nego pod vlado krutega Neron. Krvoločna pošast je bil Neron, pa je vsaj s krepko roko držal za vajeti in samodržstvo, četudi je nasilno, je boljše nego zmeda in anarhija. Pod Vitelijem pa je začela razpadati in se rušiti mogočna stavba, kateri je Romul položil temeljni kamen in jo je Avgust dozidal do sijajnega vrhunca, stavba sedmih stoletij, ki se je na njej trudilo toliko rodov in jo povečevalo, da je obsegala ves takrat znani svet —.

Legije — in pozabiti ne smemo, da je Rim vladal z mečem — so bile sestavljene iz vojakov, vzetih iz samih podjarmljenih dežel. Sirci in Etiopci so čuvali rimske orle obenem z nemirnimi sinovi Germanije in nezanesljivimi Galijci. — Armade, zbrane iz najoddaljenejših mej imperija pod eno zastavo, pač niso mogle imeti druga skupnega ko drznost in pohlep po plenu in denarju ter po razuzdanem življenju.

Take najemnike je v vseh dobah svetovne zgodovine izlahka kupil, kdor je več ponudil —. Vsaka legija je postala sčasoma enota zase, neodvisna moč, in je služila tistemu, ki je najbolje plačal. Za vse te plačane legionarje pa je bil najvišji ideal življenja ta, da bi smeli kedaj vkorakati v Rim in opleniti mesto, kateremu so morali služiti.

Le mož velikega duha in odločnega značaja, slaven po imenu, rodu in svojih činih, le tak je mogel vladati te nasprotujoče si moči in jih združiti v skupno enoto za dobrobit države. — Pa usoda je hotela, da je sedel ob tistem času na prestolu slabotni, izmozgani, pijani Vitelij in da je hladnokrvni, neuklonljivi in nadarjeni Vespazian s čuječim očesom in z vedno pripravljeno roko čakal, da ugrabi diadem svojemu zmedenemu predniku in ga trdno postavi na svojo lastno glavo —.

Med tem pa, ko je visela usoda sveta v negotovosti in se je borilo judovsko ljudstvo za svoj obstanek in se je zbirala nevihta, da se razlije z vso svojo največjo silo ravno nad cesarskim mestom, — je srce uboge Mariamne tlačila le ena velika skrb, — da je videla tisti dan stopati nekega barbarskega sužnja proti borbeni šoli rimskih gladiatorjev —.

»Je torej res,« je boječe vprašala, »da se Italiji bliža meščanska vojska, kakršno smo videli doma? Da bomo imeli sovražnika v kratkem pred mestnimi vrati?«

»Žal da vse preveč res!« je odgovoril Kalha. »In rimsko ljudstvo se ne zmeni za vse to, pije in kupuje, prodaja in naslaja svoje oči na krvavih igrah v amfiteatru —.«

Mariamna je pobledela in se stresla, ko je čula zadnje besede.

»Ali ne delajo zopet novih priprav za igre —?« je strahoma vprašala. — »Ali ni pravil oče onidan, da zbirajo gladiatorje, in — in celo nekateri plemenitaši so vpisali svoje germanske in — britanske sužnje med gladiatorje in jih pripravljajo za igre —!«

»Utegnilo bi biti,« je odgovoril nato Kalha. »Pa od sužnja je težko pričakovati, da se bo pogumno boril za stvar, ki le še tesneje sklene njegove verige. — Za gladiatorje, te tigre v človeški podobi, zanje pa bi bilo mnogo bolje, da bi padli v vojski, ko pa da se trgajo med seboj na kosce v areni —. Pa tudi

gladiatorji imajo neumrjoče duše —!» je zamišljeno pridjal.

»Seveda jih imajo!« je vzkliknila in oči so se ji zabliščale. »In nihče jim ne pokaže niti žarka prave luči! Ti ljudje gredo v smrt kakor mestjani na svoj posel ali pa v kopel — in kdo je odgovoren za njihovo kri, kdo je odgovoren za njihove neumrjoče duše —?»

Kalhi so se bliskale oči, ko je govorila Mariamna. In dvignil je glavo, kakor vojščak, ko zapoje bojna trobenta.

»Če imam vodnjak na dvorišču in če onemore človek pred mojim domom, kdo je odgovoren? Gotovo da sem jaz odgovoren za kri svojega brata, če mu ne ponudim vrča hladne vode —. Ali naj tile ljudje gredo v smrt in jaz bi naj niti s prstom ne zgenil, jaz bi naj dopustil, da se vekomaj pogubijo —? Mariamna, meni se zdi, — tu je delo zame, ki ga moram storiti —!»

Nikakor ga ni hotela ovirati v njegovem sklepu. Ženska velikodušnost njenega mehkega srca je bila na vso moč vneta za take plemenite žrtve, ki so tako pogosto vzklike na tleh nove vere.

Pa negovala je še tudi bolj sebične nade —. Tisto jutro je namreč videla krepko postavo britanskega sužnja korakati v borbena šolo. Nemir se ji je zbudil. — Če bi šel Kalha med gladiatorje, bi utegnil vsaj novic prinesiti o Eski —.

»Morebiti ga še pregovori, da ne bo stopil v njihovo družbo!« je pomišljala. »Pa — če ima upanje, da si pribori svobodo —!»

Srce ji je močno udarilo, ko je premišljevala, da mu je morebiti radi nje svoboda postala tako ljuba —.

»Morebiti mu je njegov gospodar obljubil, da mu podari svobodo, ako zmağa, in on v ponosu svoje moči in svojega poguma sploh ne misli na nevarnost in na smrt —. Pa, — oh, če bi se mu kaj pripetilo —

zavoljo mene —! Kaj bo iz mene —? Rajši bi tisočkrat umrla, ko pa da bi ranil meč njegovo belo kožo —.«

»Tamle v bližnji ulici se vadijo —,« je pravila Kalhi. »Če grem po vodo, čujem njihove strašne udarce —. Udarci v šali in za vajo so to —; kaj šele, če udarijo za resnico —!«

»Ne gre izgubljati časa!« je dejal Kalha. »Igre v čast Cereri se bodo kmalu začele in Rimljanom so take igre predolgočasne, če ne pade par sto gladiatorjev. Dete, jutri jih obiščem, smejali se mi bodo, pa nazadnje bodo le poslušali —! In če pridobim le enega, in če bi bil tudi najnižji in najbolj zaničevani v celi družbi, bi bilo to zame večje veselje, ko tisoč zmag, in njegovo izpreobrnjenje bi bilo več vredno, ko vsi zakladi Rima!«

»Jutri — bi utegnilo biti prepozno —!« je obotavljaje se dejala in stopila po sobi, da bi skrila svoj obraz. »Danes je šola polna. In — in zdi se mi, da — da sem videla tistega — — barbara, ki je bil pred par dnevi pri nas —. Šel je v gimnazij, nekaj ur bo temu —.«

»Britanec —?« je vzkliknil Kalha in skočil po koncu. »Zakaj mi nisi tega povedala prej —?! — Hitro, dekle, prinesi mi obleko in sandale —. Koj, brez odloga grem k njim!«

Z radostno naglico mu je pomagala. V par trenutkih je bil Kalha pripravljen in je odšel.

Gledala je za njim in ko je zavil krog ogla, je sklenila roke in zahvalila Boga, da se ji je njena zvižaja tako dobro posrečila —.

Starec pa je pogumno stopal proti gimnaziju, zaupajoč na svoj čisti namen in na pomoč od zgoraj. — »To me nič ne briga!« — teh besed prvo krščanstvo ni poznalo. Sveža v njegovem spominu je še bila prilika o usmiljenem samaritanu in Kalha ni hotel biti farizej, ki je šel mimo — —.

Šel je sejat dobro seme —.

Gladiatorji so počivali od napornega dela.

Njihove zaraščene rjave prsi so se mogočno dvigale, globoki glasovi so se smejali, robate šale so vršale na vse strani, mišičaste roke so počivale na mečih in kopjih in nudile prelepo sliko moške moči in sile. Eska in njegov nasprotnik sta si brisala pot z vročega čela in se zamišljena gledala, kot da bi že kar spet nanovo rada začela z udarci —.

Hirpin je odložil težke ročke in si zadovoljno oddahnil. Nobena nevajena roka bi ne bila dvignila teh ogromnih uteži, on pa se je igral z njimi kakor s trstikami. Vkljub temu je bilo tožilo, da se njegovo orjaško truplo debeli in da mora »delovati« s takim težkim in prav nič zanimivim orodjem, ako hoče ostati sposoben za areno.

»Pri Herkulu!« je tarnal, »hotel bi biti takale napol sestradana opica, kakršen si ti, moj dragi Lutorij! Le glej, s kakimi težami se moram pečati, in zahvali bogove, da ti ena ura tiste tvoje otroške igre z mečem in ščitom zadostuje, da ostane tvoje vitko telesce mršavo in suho kakor treska!«

»Kaj —? Otroška igra —?« se je hudoval Lutorij. »Le poskusi! V četrto ure boš pri tej igri brez sape ležal v pesku! Otroških iger ne bo, dokler ne mine Cererin praznik! In šola se bo tudi nekoliko posušila, če se ne motim! Koliko parov je obljubil konzul? Slišal sem razglašalca na ulici kričati, koliko nas bo, pa sem pozabil.«

»Najmanj sto, samo za meč in za ščit. In dvajset jih bo iz naše družine!« je razlagal Euhenor z zlobnim nasmehom. Kot borec s pestmi ni prišel toliko v smrtno nevarnost, pa rad je klical tovarišem v spomin njihov nevarni posel.

Edini Rufus je gledal resnobno. Morebiti je mislil na ženo in otroke, morebiti je zaželjeni vinograd v

Apeninih izginjal vedno dalje v bodočnost —. Drugi gladiatorji so se pri Euhenorjevih besedah kruto smejali in — volčje so se jim bliskale njihove drzne oči —. Le Eski je sijal iz lica pogum, radost in upanje.

»Zlobni prerok!« ga je strogo zavrnil Hipija. »Kaj ti veš o žvenketu jekla? Drži se svojih igračic in ne mešaj se v naš posel, ki pušča kri pri vsakem udarcu! — Mislím, da sem jaz gospodar tukaj —!«

Euhenor bi bil zlovoljno odgovoril, pa v tistem trenutku je nekdo potrkal na vrata.

In vsi so se začudili, in najbolj Eska, ko je stal pred njimi sivolasi starec — Kalha.

»Salve!«³² je pozdravil in pogledal naokrog. Njegova častitljiva glava in njegovo plemenito, mirno vedenje je bilo v živem nasprotju z robato silo in sirovimi obrazi gladiatorjev. — »Salve!« je ponovil in se nasmehnil začudenju, ki ga je vzbudila njegova prikazen.

Hipija tudi sredi sirovih gladiatorjev ni pozabil na oliko.

Vljudno je stopil k prišlecu, ga pozdravil in vprašal, česa želi. »Kajti,« je rekel, »ne izgledaš mi, častitljivi oče, kot da bi imel opravka z menoj ali pa z mojimi učenci, ki je borba njihov posel, kakor vidiš!«

»Tudi jaz sem vojak!« je mirno odgovoril Kalha in gledal začudenemu učitelju borbe prostodušno v obraz.

Kakor poredni šolarji so se zbrali krog njega gladiatorji, vsak hip pripravljeni za zlobno hudomušnost —.

»Vojak —?« je vzkliknil Euhenor. »Torej se ne bojiš jekla —?«

In v hipu je strgal meč raz steno in ga sunil proti starčevim prsim.

³² Pozdrav Latincev = »Zdrav bodi!«

Kalha se ni genil. Njegov obraz je ostal neizpremenjen in niti z očmi ni trenil. Nepremično je zrl v Grka, ki se je očitno le šalil.

Že je meč zadel starčevo obleko, ko ga Rufus udari v stran z roko, a Hipija pa sune napadalca pod rebra, da je opotekajoč se zletel ob steno.

»Kaj je to —?« se je zadrl, kakor bi se kregal nad nepokornim psom. — »Kaj je to —? Ali nisem tu jaz gospodar —?«

Pohvalno so zamrmrali gladiatorji.

Prizor jim je bil po godu. Privoščili so Grku tako kazen in starčeva hladnokrvnost jim je zelo ugajala. Eska pa je stopil k svojemu prijatelju in pogledal po tovariših z očmi, ki niso nič dobrega obljubovale, če bi se še kdo drznil, se lotiti njegovega znanca, bodisi v šali, bodisi za resnico.

»Prehudo si ga udaril,« je rekel Kalha z mirnim glasom, kot da bi se ne bilo prav nič zgodilo, »prehudo si ga udaril —! Saj je mislil le šalo! Zares, Hipija, nisem še videl tako krepkega sunka, kar sem v Rimu! — Tvoja roka je močna in nagla ko blisk in tvoji učenci so tebi podobni — pogumni, silni, izurjeni! — Čul sem o legiji, ki se imenuje ‚Nepremagljiva‘.

Ni dvoma, da sem jo našel tukaj!

Moji ljubi sinovi, ali niste ‚Nepremagljivi‘ —?«

Tako mirno je govoril, da niso vedeli, ali se šali, ali govori resnico. — Mamljivi naslov je prijetno donel za njihova ušesa. Razposajeno vzklikajoč so obkolili prišleca.

»Nepremagljivi —?« so se smejali. »Zares, stavec, mi smo nepremagljivi! Kdo se nam more ustavljati? — Se nam hočeš pridružiti —? Prostora bo dovolj, preden bo mesec mimo!«

»Dajte mu meč v roke!« je vpil Rufus, »da vidimo, kaj premore zoper Lutorija! Stari Galijec ima že itak zadosti! — Loti se ga, sivec, kmalu ga boš djal ob tla!«

»Ne —! Naj se poskusi z leseno sulico!« se je smejal Hirpin. »Mlad je še in nežen! Slabo mu postane, če bo videl teči kri —.«

»Naj se poskusi z mrežo in trizobom!« je zbadal Manlij.

»S cestusom!« je dejal Euhenor zaničljivo. »Jaz sam bi se poskusil v par sunkih z njim, takole za zabavo!«

»Stojte, prijatelji!« jih je ustavil Eska in lica so mu zardela. »V svoji domovini sem se učil, da je treba spoštovati sivo glavo! Če tako zelo hrepenite po cestusu, sulici in meču, tule sem, neizkušen in nešolan, pa pripravljen, se spoprijeti z vsakim izmed vas!«

Razdraženi so ga obstopili gladiatorji. Tako predrzno izzivanje med temi nemirnimi duhovi bi se bilo morebiti končalo z bridko resnico.

Toda Hipija je prekinil prepir s svojim kratkim, rezkim »Mir!«, se obrnil h Kalhi in ga prosil, naj pove, po kaj je prišel.

»Prišel sem,« je začel ter jih pomilovalno in občudovaje gledal, »prišel sem, da vidim s svojimi lastnimi očmi ‚Nepremagljive‘. — Povedal sem vam, da sem tudi jaz vojak, ki je njegova dolžnost, da gre v smrt, — in dnevno v smrt, če je treba!«

Njegove besede so bile tako mirne in resnobne, tako brez vse samohvale, tako odkritosrčne in preproste, da si njegovi robati, drzoviti poslušavci niso mogli kaj, da ga ne bi bili poslušali.

Zanimal jih je človek, ki je bil po vsej svoji zunanosti, po vsem svojem obnašanju tako ves različen od njih, ki se je tako brez strahu zanašal na njihovo potrpežljivost in tako trdno zaupal na to, kar je bilo višjega in plemenitejšega v njihovi naravi.

Celo Hipija se je uklonil vplivu tega moža ter prijazno rekel:

»Če si vojak, mi ni treba razkladati, da si v borbeni šoli. Vse lepše in boljše jih boš videl, ko prikorakajo pred cezarja v Cererinih igrah!«

Kalha jih je vprašaje pogledal.

»In pesem, ki jo bode te tistikrat peli, — ali jo dobro poznate? Ali ste jo dobro vadili pri vaših mečih in rokoborbah?«

Zanimanje se jim je zbudilo. Smejoč se njegovi vsiljivosti so se spogledali in njihovi glasovi so se združili v divji, pretresujoči zbor gladiatorske pogrebne pesmi:

»Ave, Cezar! Morituri te salutant!«

Molk je zavladal po dvorani, ko so zadnji zvoki zamrli med oboki gimnazija. In tudi najdrznejšemu in najsirovejšemu se je prikradla v srce misel: »To bo morebiti zadnja pesem, ki jo boš čul v življenju —.«

Kalha se je obrnil k Hipiji.

»In kako plačilo vam daje cezar? — Prav visoko mora biti, če vas kupi, — z dušo in telesom! Koliko tisoč sestercijev plača vsakemu izmed vas —?«

Krut smeh je zaoril med poslušavci —.

»Sestercijev —?« je dejal Hipija. »Ne, cezar velikodušno poskrbi za pouk in za hrano svojim gladiatorjem.«

»Tako je!« je pridjal Rufus. »Za jed in pijačo nam skrbi, pa za pogreb —!«

»Ne več —?« se je čudil Kalha. »In pravili so mi, da ima v Rimu vsaka reč svojo ceno! Zares —, nisem mislil, da bi se takile ljudje, kakršni ste vi, — pa dali kupiti za manj denarja ko kaka sirska plesalka ali pa par belih konj. Vi se torej mučite dan za dnem, huje nego kmet za svojim plugom, živite preprosto, zmerno, — da, čednostno, — in potem bijete drug drugega —! In vse to za plačo, ki jo daje Rimljan tudi svojemu najnižjemu sužnju, — za košček mesa in požirek vina! In če zmagate, dobite morebiti še pest srebra in palmovo vejico in mislite, da ste plačani kdove kako dobro. — Zares, star sem in slab,

moje roke niso več za boj, ampak nezadovoljen bi bil, če bi moral prodati svoje izmučeno življenje za tako nizko ceno —!»

»Rekel si, da si vojak!« je dejal Rufus. Besede o prenizki plači so naredile globok vtis nanj.

»Vojak sem!« je odgovoril Kalha. »Pa ne za tako nizko plačo kakor vi! — Moje dolžnosti niso težke. Ni mi treba, da bi se mučil ves dan in čul vso noč. Glava me ne boli od pretežke čelade in jekleni oklepi ne tlačijo mojega telesa. Tudi ne čuvam orlov in ne kopljem jarkov in nasipov. Ni se mi treba boriti zoper prijatelja in mu nastaviti meč na prsi in ga umoriti, njega, ki je bil moj brat. — Toda, četudi je moje delo lahko in moja služba prijetna, vendar ne more vse srebro in zlato, ki ste ga kedaj videli, ne morejo vsi zakladi cesarjevi in ves njegov Rim plačati zasluženja, ki ga pričakujem —!»

Začuden in radovedni so se spogledali gladiatorji. To je bil predmet, ki jih je zanimal in jim vzbujal radovednost.

»Ali je še kaj prostora v vaših vrstah, prijatelj?« je vprašal Hirpin v privajenih izrazih svojega vojaškega poklica. »Ali bi sprejeli človeka mojih mišic, človeka, ki je vse svoje življenje iskal službo, kjer bi bilo malo dela in mnogo zaslužka? Dam ti svojo besedo, na novince ne boš dolgo čakal!«

»Prostora dovolj za vse in še preveč!« je vzkliknil Kalha in njegov glas je donel do zadnjega kota velike stavbe. »Naš poveljnik vas sprejme z veseljem in brez pridržka! Le samo pridite in se postavite pod njegovo zastavo in mu bodite zvesti za nekaj kratkih dni in tednov in mesecev, morebiti za eno ali dve leti, in on vam bo ostal zvest, ko se bodo cesar in njegove legije razpršile v vse vetrove — in še dolgo potem na veke in veke, brez konca in kraja! Ali hočete vstopiti, junaki moji? Pravico imam in moč, da vas sprejmem!«

»Kje je torej poveljnik?« je vprašal Hirpin. »Številne morajo biti njegove čete! Ali ga morem videti, preden mu zaprisežem in stopim pod njegovo zastavo? — Tovariši,« — je pogledal naokrog — »starec govori, kot da bi menil resno! Ne drznil bi se, se nam smejati pod nos!«

»Lahko bi ga bil videl!« je dejal Kalha svečano. »Pred štiridesetimi leti, kakor sem ga videl jaz, — na solnčnih planotah Palestine je bilo —. In videli ga bodete, ko bodo peščico prahu potrosili na vaše čelo in vam djali obulus³³ v usta. In ko bodete prebredli reko smrti, vas bo čakal na bregu!«

»Kaj govori —? Kaj misli —? Ali je znorel? Ali je augur? Ali je čarovnik —?«

Tako so začudeni popraševali.

Rufus je stezal svojo glavo visoko nad gnečo.

»Ali hočeš, da verujemo, česar ne vidimo?« je vprašal stvarni mečeborec.

Ožje se je zavil starec v svojo togo, kakor človek, ki se pripravlja na odgovor. Da ga poslušajo, to je bilo vse, česar si je želel.

»Kaj je plemenitejše,« je vprašal, »telesna moč ali pogumno srce? Dostikrat ste se že borili v areni. Odgovorite mi odkrito, kdo zmaguje, plemeniti pogum ali sirova telesna moč —?«

»Pogum!« so enoglasno vzkliknili vsi razen Euhenorja, ki je nekaj mrmral o slučaju in sreči —.

»In vendar ga ne vidite!« je povzel Kalha. »Ali bodete torej skleпали, da ga ni? — Ali ne čuti vsakteri izmed vas, da mu nečesa manjka v vsakdanjem življenju? Zakaj hrepeni po ženskem smehljaju in po čaši vina? Zakaj niste srečni, kadar je minil napor dneva? Zakaj ste vedno nemirni, nezadovoljni? — Zato, ker človek obstoja iz dveh delov, iz telesa in iz duše, zato ker ima človeško življenje dve plati,

³³ Svojim mrtvim so dajali Rimljani bakren denar, obulus, v usta, da so z njim plačali Haronu — prevoznino čez Stiks.

sedanjost in bodočnost! — Vaše telo je last cezarjeva — naj stori z njim, kar hoče, danes, jutri, pri igrah Cererinih, kadar hoče! — Toda vaša duša vam še ostane, duša, ki je ne doseže ostro kopje, duša, ki ne umre, ko vam pesek arene šine v obraz, ko tisočeri obrazi gledalcev zaplešejo okrog vas, hitreje in hitreje, dokler vam ne zatemnijo v umirajočih očeh. — Duša je vaš boljši del, duša bo živela vekomaj! — Ali ne bodete poskrbeli tudi zanjo? — Kaj je vaša sedanjost? Trpljenje in muka in delo. — Kos železa v roki, — sunek proti tovariševemu grlu, — in padec pesku, — in bodočnost onstran smrti se začne. Ali mislite, da ni nič boljšega v posmrtnem življenju ko Haronov čoln in megleno bregovje Stiksa? — Jaz vem za deželo, ki solnčneje in lepše sije, ko najboljši bajni otoki zapada. Visok zid je krog nje in vrata so nizka in ozka, toda ključ tiči v ključavnici in ni vam treba obulusa za vstopnino! Pridite k tem vratom v beraških cunjah, upanje naj bo vse, kar vzemite s seboj — in odprla se vam bodo, še preden bodete potrkali!«

Vsakomur izmed poslušavcev je pravil tajni glas v srcu, da če bi le mogel verjeti, kar je čul, bi bila njegova vera več vredna, ko vsi zakladi rimskega imperija. Za te ljudi, ki so stali takorekoč vsak dan smrti v žrelu, je bila neizrekljivo tolažilna in vzvišena misel, da so zadnji njihovi trenutki le prehod k boljšemu življenju. Besede, ki vanje veruješ sam, imajo za tvoje poslušavce veliko, prepričevalno moč. — Ko je Kalha končal, so zrlí vanj gladiatorji z negotovimi očmi in v njih se je zrcalila neverjetnost in občudovanje in zamišljeno upanje —.

Hipija je bil po svojem značaju in nagnjenju materialist in ni verjel na druga, ko na ostrino svojega meča. Najrajši bi bil razgovor prekinil, toda radovednost njegovih učencev in posebno Eske ga je zadrževala, prekrižal je roke na prsih in poslušal s prezirnim smehljajem na licu.

»In poveljnik, ki nas vodi?« je vprašal Galijec. »Kaj je z njim? — Tvoje obljube so lepe, to ti priznam, ampak rad bi vedel, komu bom služil?«

»Poveljnik je šel v smrt s potrpežljivim, mirnim in vdanim licem za tebe — in za tebe — in za tebe in za mene, — za tiste, ki ga nikdar niso videli, za tiste, ki mu niso zaupali, za tiste, ki so ga zgrešili in ki so se obrnili proč od njega —. Še več, tudi za tiste, ki so ga trpinčili in umorili, in on nam je odpustil z odpuščanjem, kakršnega je zmožen le Bog, — da, Bog! Kateri izmed vaših bogov je kedaj toliko storil za vas? Kedaj je kateri izmed njih zapustil Olimp,³⁴ izvzemši, če se je šel potepat ali pa zagrešit kako hudobijo. Kateri človeški kralj bi pustil svoje zemeljsko kraljestvo in šel v sramotno smrt za svoje ljudstvo? — Možje ste, prijatelji, pošteni, odločni, srčni možje. Kakih lastnosti si želite na tistem, ki mu služite? Poguma, potrpežljivosti, usmiljenosti, dobrotljivosti do vseh! — Kaj pa si mislite o njem, ki je pustil vlado celega sveta in je šel radovoljno v smrt, da bi vas kupil s svojo krvjo in da bi bili njegovi tukaj in v večnosti? — Pridite in stopite pod njegovo zastavo! Pripovedoval vam bom o njem dan na dan. Zavisti ni med njegovimi vojščaki. Služba je lahka, tako nam je sam povedal. In ne moj ne kateri drugi človeški jezik ne more popisati plačila, ki nas čaka —!«

»Dovolj o tem!« mu je segel v besedo Hipija, ko je videl podjetne poglede in živahne kretnje svojih mečeborcev. Razlagal si je Kalhove nauke dobesedno in se je bal, da bi utegnil izgubiti svojo drzno četo, od katere je živel. — »Dovolj o tem, starec! Potrpežljivo smo te poslušali, sedaj je pa dovolj! — Moji gladiatorji so v službi cesarjevi in ne bodo zapustili svoje zastave, za nobeno ponudbo ne! Ne vem, kako da sem te toliko časa mirno poslušal,

³⁴ Gora na Grškem, kjer so stanovali bogovi.

ampak nikar ne greši na mojo potrpežljivost! Tale stavba ni govorniška šola atenska. — Edini dokazi, ki jih pripoznava Hipija, so tisti, ki se jim da nasprotovati z mečevo ostrino. — Pojdi torej v miru, stari mož, in bogovi naj bodo s teboj —!»

In tako je zapustil Kalha drzno in nemirno družbo gladiatorjev. Nič se mu ni zgodilo in zadovoljen je bil. Zasejal je peščico dobrega semena in prepričan je bil, da bo ob svojem času obrodilo dober sad.

Več ko eden gladiatorjev je začel razmišljati o njegovih besedah in mladi Britanec, po svoji naravi vnet za vse dobro, mehkega srca in že vsled svojega nagnjenja do Mariamne razpoložen za besede njene- ga sorodnika, je sklenil, da bo v prvi priliki skušal še zvedeti več o tem novem nauku, ki je že zasijal v njegovi duši kakor luč iz drugega sveta —.

V arení.

Stotisočero šepetanje in mrmranje se dviga v vročo solnčno ozračje kakor brenčanje čebelnega panja. Ves Rim se zbira v ogromnem amfiteatru, se suva in peha za najboljše prostore. —

In trud je zares upravičen.

Orjaški nosorožec in silovit tiger si bodeta stala drug drugemu nasproti, več parov gladiatorjev se bo borilo do smrti, živi bodo ostali le tisti, ki jim bo hotelo občinstvo prizanesti. In končno, tako si šepetajo ljudje, bo nastopil tudi znan patricij in bo razkazoval svojo izurjenost v arení.

Zato ni čuda, da je razsežni amfiteater danes poln do zadnjega sedeža in kotička. Občinstvo čaka in si ubija čas, je in pije, se šali, zbada in dela opazke o mimoidočih.

Malo pred poldnevom je.

Južno italsko solnce, ki njegove žarke le deloma zastira orjaška platnena streha nad amfiteatom, se blesti v črnih laseh rimske matrone, odseva na

zlatih naramnih zaponah plemenitašev in patricijev, se beli na ravni, s peskom posuti areni, ki bo prav kmalu nosila krvave sledove smrtnega boja, in žari v škrlatnem plašču cezarjevem ter razliva zasinelo, mrtvaško barvo črez bledo, zabuhlo njegovo lice, ki niti v amfiteatru ne kaže zanimanja, življenja, veselja —.

Vitelij čaka na krvave igre z isto mrtvo nepremičnostjo, ki je zanj značilna v vseh odnošajih življenja. Ista malomarnost, ista utrujena praznota na njegovem licu — v amfiteatru, v senatu, pri posvetovanju —. Njegovo oko se le zablišči, kadar zagleda kako priljubljeno jed, in vladar sveta oživi le enkrat v štiriindvajsetih urah, — kadar sedi pri mizi —.

Tudi Valerija je prišla, topot v spremstvu Licinijevem. Sicer tako mirna in hladna je danes čudno nemirna, nenavadno se ji bliščijo njene sive oči, ustnice se ji tresejo in rdečkaste lise ji gorijo na licih ter povečavajo njeno lepoto —.

Pa reče Damasip Oarsesu — kajti ta dva stopača je bilo srečati vedno in povsod ramo ob rami:

»Ne bi želel, da bi jo patron videl v temle trenutku! Nikdar še ni bila tako lepa ko danes. Kje je neki dobila lek za povečanje svoje lepote?«

»O ti nedolžni otrok ti! Ali ne veš, da se bo danes boril patron —? Ali ne vidiš njene nemirne roke, njenega nepremičnega smehljaja, ki izgleda kakor krinka grškega igralca. Ljubi ga, verjemi mi —!«

In lotila sta se južine, ki sta si jo prinesla s seboj, in sta se bahala drug drugemu, da do pičice razumeta žensko srce —.

Valerija pa se je oklepala Licinija, kot da bi njen sorodnik imel moč in znal umiriti žensko srce, ki je ona sama njegovo omahljivost in neukrotljivost šele danes začela spoznavati.

Več ko dvajsetkrat ga je vprašala:

»Ali je pripravljen za vse slučaje? Ali pozna vsako zvijačo pogubne igre? Ali je zdrav in čil? In oh, moj ljubi sorodnik, ali ima zaupanje v samega sebe? Ali je trdno prepričan, da bo zmagal —?«

Licinij se je čudil, da se njegova sorodnica toliko zanima za nepoznanega sužnja. Pa pomirljivo ji je odgovoril:

»Vse se je storilo, kar premore veda in vaja in Hipija. Pred svojim tekmečem ima to prednost, da je močnejši, naglejši in višji. Pred vsem pa — tisto vrsto poguma ima, ki zlasti diči njegov narod. Čim drznejši so, tem hladnejši, in nikdar niso nevarnejši, ko kadar človek misli, da so premagani. Ne mogel bi sedeti tukaj, če bi se bal, da se mu ponesreči!«

In Valerija se je za nekaj časa potolažila. Pa kmalu se je spet nemirno premikala na sedežu:

»Ah, da bi le že kmalu začeli!« je pravila. Pa vendar se ji je zdelo, da je vsak trenutek odlašanja neizmerne vrednosti, ker morebiti podaljša življenje mlademu Britancu, — četudi je vsak tak trenutek prinesel nove bolečine njeni duši.

Marsikatero srce je v tej neštevilni množici nemirno bilo v ljubezni, v upu, strahu —.

Pa nikomur morebiti ni bilo tako divje in boječe, ko dvema ženskama, ki sta bili le par korakov oddaljeni druga od druge in ki so se njune oči z nepremagljivo privlačno silo vedno in vedno srečavale —.

Kakor mnoge druge plemenitašnje si je tudi Valerija osvojila prostore, ki so bili izpočetka odločeni za vestalske device, in si je kot stalna obiskovalka amfiteatra priborila pravico do njih za sebe in za svoje prijatelje. Ženske nižjih slojev pa so morale stati na galeriji, ki jim je bila odločena, ali pa se prerivati spodaj na stojiščih.

In tam je stala Mariamna v Kalhinem spremstvu.

Na vseh udih se je tresla od strahu in razburjenosti, pa njene temne, velike oči so neprenehoma potovale k Valeriji, polne radovednosti in zanimanja in nerazumljive slutnje, da imata obe isto skrb, isti strah.

Pa tudi Valeriji so oči venomer uhajale k židovskemu dekletu; ponosno in radovedno jo je gledala, pa se spet obrnila vstran prezirno, nikoli pa ni izpustila iz oči dekleta in njenega častitljivega spremljevalca.

Mariamna sama ni vedela, kako je pravzaprav prišla v to tujo, prerivajočo se gnečo. S težavo je pregovorila Kalho, naj jo spremlja, in le veliko zanimanje za Esko in upanje, da bi morebiti utegnil tudi tukaj storiti kaj dobrega, je napotilo starca, da je šel v amfiteater, ki je vsemu njegovemu značaju in mišljenju tako zelo nasprotoval.

S plamenečimi lici in utripajočim srcem si je priznala Mariamna, da bi se ji zmešalo od strahu in negotovosti, če bi ne videla, kako se godi v strašni borbi njemu, ki ga je tako zelo ljubila, — in v divji odločnosti je sklenila, da bo obupala, če se mu zgodi nesreča. — Zdelo se ji je, kakor da je v sanjah, morje obrazov, šum in hrup, doslej nepoznani prizori, ki jih je gledala krog sebe, vse to je vplivalo nanjo, da je bila čisto zmešana in utrujena.

Valerijine oči so se ji zdele kot da bi napovedovale hudo nesrečo, in če se je siloma spet zdramila iz svojih bolestnih misli in skrbi, se je čutila tako zapuščeno, tako nesrečno, da bi bila najrajši ušla —.

Kar zadonijo trobente, cimbale zažvenketajo, divja, bojevita godba preglasi šumenje in vrvenje neštevilne množice.

Pod razsežnim obokom, podprtim z marmornatimi stebri, se odpro široka vrata, — in dva po dva, počasi in dostojanstveno, prikorakajo v areno gladiatorji s svojim orožjem v roki.

Štiristo jih je, sami ponosni, krepki možje, umerjenih udov, izšolani, izvežbani. Z dvignjeno glavo, ponosito korakajo enkrat po celi areni, kot bi hoteli dati gledalcem priložnost, da si jih natančno ogledajo. Nato pa se ustavijo z vojaško točnostjo in se uredijo v vrste pred cesarjevim tronom.

Za trenutek zavlada molk in pričakovanje v množicah, nepremično kakor kipi stoje borci v opoldanskem solncu —.

Hipoma pa se zganejo, zavihtijo blesteče se orožje nad glavami, in vedno više, drznejše in polnejše se dviga pretresujoča pesem, ki se zdi da združuje v sebi klic zmagoslavja in tožbo bolesti, — dolgo in brezupno slovo od sveta:

»Ave, Caesar! Morituri te salutant!« —

In zasučejo se na peti ter se postavijo ob zidu arene. Le izbrana četa zavzame častno mesto sredi borišča. — Izmed njih je najmanj vsak drugi obsojen v smrt —.

Ti so najboljši Hipijevi učenci, bistrih oči, urnih rok, orjaški, silni, borili se bodo paroma in do smrti — in razume se, da ljudstvo ne bo prizaneslo tistemu, ki bo padel —.

Hitreje so se Valeriji in Mariamni dvignile prsi in ostreje se zabistrile oči, ko sta pregledovali gladiatorske vrste in iskali dobro znano postavo — in obe sta čutili dvomljivo olajšavo, ko ga nista našli med borci. — Pa rimska gospa je trgala rob svoje vrhnje obleke in Mariamna je šepetala pretrgane molitve — sama ni vedela zakaj —.

Eska še ne bo prišel kmalu na vrsto, zato čaka v ozadju in se skrbno pripravlja za nastop.

Igre bi naj otvorila borba med orjaškim nosorožcem, šele pred kratkim pripeljanim v Rim, in libijskim tigrom, ki je bil občinstvu že znan, odkar je raztrgal nekaj kristjanov in zamorskega sužnja. Le za slučaj, da bi se živali ne hotele spopasti ali

da bi bile nevarne gledalcem, bi Hipija poklical svoje gladiatorje nad nje.

Med tem pa mirno čakajo na svojih prostorih, odkoder lepo vidiijo po celi areni, — četudi bi bilo morebiti zanje prijetneje in varneje, sedeti med občinstvom onstran pregraje. —

Leno pokima Vitelij. —

Znamenje je dano, igre se začnejo.

V areno privlečejo veliko leseno uto na kolesih. Radovedno jo gleda občinstvo in sužnji jo razbijejo s kladvi na kosce. V strahu za svoje življenje urno poberejo razmetane deske in z naglimi koraki zbežijo v varnost.

Pred vzradoščenimi očmi radovednega rimskega občinstva pa stoji ogromna okorna žival, — nosorožec, ki je bil že ves teden predmet živahnih razprav po celem Rimu.

Gledalci so izpočetka precej razočarani. Mirno, malomarno ostane orjaška žival na svojem mestu. Ne brigajoč se za krike in vike, ki ga pozdravljajo, zarije silni potomec Nila svoj rogati gobec v pesek, kot da bi iskal hrane. Pri vsaki kretnji se premaknejo trde, kožnate plošče na njegovem mogočnem telesu. Vsa pozornost gledalcev je obrnjena na redkega velikana in ničesar drugega ne vidiijo v areni —.

Sedajle se nosorožec zgane. Nemirno koplje s svojimi debelimi nogami, njegov kratki rep se naglo suče in gladiatorji, ki stojijo blizu njega, opazijo, da se mu njegove male oči svetijo kakor živo oglje —.

Podolgasta, nizka, temna stvar leži sključena ob pregraji arene, kot da išče zavetja.

Kakor vsa množica zre tudi Valerija z divjo razburjeno radovednostjo v areno, kaj bi bil vzrok orjakevega nemira. — Šele po daljšem iskanju spozna kratko glavo, žareče oči in prižasto, mačje gibčno truplo libijskega tigra.

Zaman čaka občinstvo, da bo napadel nosorožca. Gladen je dovolj, saj mu že več ko en dan

niso dali jesti, — toda v njegovem značaju ni, da bi koga odkrito napadel.

Damasip in Oarses ga glasno zasramujeta izza svojih varnih sedežev, ko se potuhnjeno plazi mimo ob pregraji, in Kalha se ne more premagati, da ne bi šepnil Mariamni:

»Prokletstvo je na živali, odkar je raztrgal naše brate kos za kosom, — prav na temle mestu, za čast naše sv. vere —!«

Nosorožec pa se zdi, da hoče začeti. S kratkimi trudapolnimi koraki in s sklonjeno glavo jo mahne preko arene proti tigru, globoko se mu zadira stopinja v mehki pesek, pričajoč o silni teži njegovega trupla.

Kakor pravi ogenj se zasvetijo tigru oči, ki so dosedaj le samo žarele v mračni pozornosti, njegov rep briše po pesku, še bolj se sključi v klopčič, globoko, polglasno rjojenje se čuje —. Niti sedaj noče napasti, razen če bi se mu ponudila ugodna prilika —.

Stotisoč parov oči je napeto zrlo na oba borilca — in vendar vsi ti napeto pozorni gledalci niso zapazili, kedaj je tiger pravzaprav planil na svojega nasprotnika. — Druga ne vidiyo ko s kožnatim oklepom obloženi hrbet nosorožca, ki kleči na tigru, in škrtanje tigrovih krempljev ob neprodinri koži silne živali se čuje v zadnji kot galerije, ki obdaja amfiteater.

Tiger je planil, ko je nosorožec za trenutek svojo stran obrnil proti njemu. Z bliskovito naglico, ki je bila nerazumljiva v takem ogromnem, okornem trupu, je nosorožec še ob pravem času krenil z glavo in sprejel napadalca na svoj enoroč, mu ga porinil z vso silo skozi telo in končal svoj posel s tem, da je nanj pokleknil in mu s svojo orjaško težo naravnost iztisnil življenje iz telesa.

Nato pa se je spet postavil na noge, ne da bi bil le najmanj ranjen, je puhnil pesek iz nosnic in šel,

kakor se je videlo, zelo nerad za Etiopci, ki so ga s šopom zelene trave vabili iz arene, in še parkrat in parkrat se je zopet in zopet obrnil nazaj k polomljenemu, okrvavelemu truplu svojega napadalca, kot bi mu bilo žal, da se ga ne sme lotiti.

Občinstvo je kričalo in ploskalo. Kri je tekla in poželenje po klanju in moritvi se jim je zbudilo. S poželjivim, krutim zadovoljstvom so preštevali pare gladiatorjev in čakali na svežo zabavo.

Iznova zapojejo trobente in mečeborci se postavijo v dve vojski, vsi enako oboroženi z globoko vbočenim ščitom in s kratkim dvoreznim rimskim mečem. Razločujejo se po barvi pasov.

Gledalci stavijo velike vsote, eni na zelene, drugi na rdeče. — Pa tako premišljeno je izkušeni Hippija izbral borce in sestavil obe črti, da tudi najstarejši in najbolj izvedeni obiskovalci borbenih iger ne vedo, katera stranka bo močnejša in na katero bi stavili.

Tri vrste globoko se čete pomikajo druga proti drugi, kakor prava in redna vojska.

Ko prvič butne ščit ob ščit in zazvenkeče jeklo, ko padejo prvi udarci in se ščiti dvignejo v brambo, zapolje navdušenje med gledalci. —

Toda glasovi zamrejo in vse pridržuje sapo, ko se razvname bitka in zavalovi po areni, ko se vrste razmaknejo in razcepijo, ko kri pordeči orjaške ude in ko se zruši ta in oni in obleži nepremično, kjer je padel —.

Zeleni se umikajo. Pa njihova tretja vrsta je še nedotaknjena, njeni borci so še sveži in neporabljeni. Pomaknejo se naprej in napolnijo vrzeli, ki so nastale med tovariši, in usoda dneva se zdi da je zopet izenačena.

Pogumno umirajo ti možje, saj je morenje njihov poklic. Toda smrtne težave izsilijo marsikateremu bolesten stok in žalostno je videti tupatam orjaka, kako se s težavo opira na roko, s sklonjeno glavo

in steklenimi očmi, uprtimi ob tla, in kri mu lije iz prsi v žejni pesek — —.

Bridka resnica je ta bojna igra in v vsem podobna krvavemu bojnemu polju, le da ujetnikov ni nobenih in da padli redkokedaj najdejo usmiljenje. Včasih morebiti naredi kak junak, ki se odlikuje po posebni lepoti in je kazal izredno izurjenost in pogumnost, prav dober vtis na gledalce in tedaj se zgodi, da mu prizanesejo. In roke se dvignejo, palci kažejo navzdol in zmagovalec vtakne meč v nožnico in se odstrani s svojim premaganim nasprotnikom iz bitke.

Toda večinoma prezrejo gledalci padlega junaka prošnjo za usmiljenje, še preden je krik »Suni ga!« zamrl v njegovem ušesu, vidijo njegove obupajoče oči navzgor obrnjene palce njegovih sodnikov in z mirnim pogumom, vrednim boljše stvari, se pripravi, da »pozdravi morilno jeklo« —.

Zeleni in rdeči so se borili s skoraj enakim uspehom. Ko zapoje trobenta »Stoj!« in ko odvedejo mrtve s pozorišča, preštejejo preostale borce, in pokaže se, da so zmagali rdeči z enim več.

Hipija nastopi v svojem blestečem se oklepu in javi izid borbe. Vse ga glasno pozdravlja. Vkljub svoji moreči skrbi za Esko si Valerija ne more odreči priznalnega pogleda na možatega borbenega učitelja in Mariamna, ki čuti, da zavisi Eskino življenje od izkušnosti in poštenosti tega moža, gleda nanj s spoštovanjem in strahom, kakor na bitje iz drugega sveta —.

Toda ljudstvo ne kaže preveč zanimanja za Hipijo in za preštevanje padlih in preostalih. Že delajo nove stave za prihodnjo borbo, v vsej tej neštevilni množici pa prevladuje bolna razdraženost in krvoželjnost —.

Dvajset izbranih, najboljših gladiatorjev nastopi. Paroma se bodo borili in eden izmed obeh borcev mora obležati mrtev —.

Neokusno in utrudljivo delo bi bilo, če bi opisovali vse te krvave prizore, se mudili pri činih drznega poguma, nevrednega take stvari, in pri sirovem nepotrebnem klanju, ki so ga uprizarjale te rimske klavnice —.

Toda najsi so bili prizori še tako ogabni, ljudstvo je bilo zaverovano vanje in tako prežeto s poželjivo pohlepnostjo za temi grozotami in brezbržno in malomarno za številne žrtve, da se je malokatero oko obrnilo v stran, da je malokatero lice prebledelo, kadar je padel kak smrtni udarec ali pa se pogreznil usodni sunek v nasprotnika, in matere z deteti v naročju so kazale svojim nežnim otrokom blede, stroga lica padlih gladiatorjev, trepetajoča v smrtni muki —.

Licinij je že gledal mnogotero bojno klanje, toda danes se je mračna nevolja zrcalila na njegovem resnobnem licu. Opazil je poželjivi, krvoločni izraz na Valerijinem bledem licu in nevoljno je krenil z glavo v stran.

Pa Valerija je bila preveč zaposlena s prizorom, ki se je odigraval le par korakov oddaljen od nje, da bi se bila brigala za kaj drugega, le temna, nejasna slutnja brižajoče se nesreče ji je vznemirjala srce in krvavi prizori so se ji celo zdeli trenutna olajšava v njenih strahih.

Rufus in Manlij sta stala drug proti drugemu. Rufus je bil močnejši in višje postave, Manlij pa bolj izurjen, tako da sta si bila oba borca precej enaka. Radodarno so jima delili senatorji in vitezi dragocene ovratnike in zaponke.

Borila sta se blizu pregraje tesno pod Valerijinem sedežem. Razločno je čula njuno težko sapo in brala na njunih licih trdi, strogi in neizprosni izraz tistih, ki zanje nepazljivost pomenja neizogibno smrt. Ni čuda, da je sedela tiho kakor začarana, s polodprtimi bledimi ustnicami in krčevito sklenjenimi mrzlimi rokami.

Kri je curljala iz več ko ene rane po golem telesu Rufovem. Toda orjak ni izgubil še nič od svoje moči in hladnokrvnosti. Udar na udar je zadajal svojemu nasprotniku in ga je porival pred seboj in je tiščal za njim, da ga je končno skorajda pritisnil ob zid arene. Videti je bilo, da bo Manlij opešal in podlegel, četudi še ni bil ranjen —.

Hipoma se zablišči meč.

Valerija bolestno hlastne po sapi —. Zdelo se ji je, kot da bi bila sama vztrepetala pod udarom, ki ga je tako hladno in mirno sprejel Manlij, ko se mu je zagrebel v telo —.

Rufus je sam komaj verjel, da se mu je posrečilo prevariti nasprotnikovo pazljivost in ga smrtno zadeti, tako nepremičen je ostal obraz njegovega prijatelja, ki je gledal vanj preko ščita, tako nagel in gibčen je bil protiudar, ki je mahoma sledil njegovemu napadu.

Toda pri vsakem udarcu srca je Manlijev obraz bolj in bolj bledeel —. Divje z napetimi očmi je gledala Valerija, kako mu je legal na lice otožen, čuden smehljaj — in Manlij je omahnil in padel na mestu, kjer je stal, in meč se je zlomil pod njim pri padcu in se je zabodel v pesek pod njegovim truplom —.

Rufus je stopil na premaganelega tovariša, da bi mu zadal smrt —.

Nehote je junak dvignil roko v samoobrambni kretnji, ki so z njo padli gladiatorji prosili za usmiljenje pri gledalcih —.

Pa premislil si je, ponosno je spustil roko nazaj na tla —.

In s prisrčnim pogledom se je ozrl v svojega zmagovalca.

»Skozi srce, tovariš —!« mu je mirno rekel. »Iz ljubezni do najinega prijateljstva —!«

In ni trenil z očesom in se ni genil, ko mu je orjak zabodel smrtni sunek z vso močjo, ki jo je imel v svojih rokah —.

Leta in leta sta jedla pri isti mizi, pila iz iste čaše — in nagel smrtni sunek je bilo vse, kar je zamogel gladiator še dobrega skazati svojemu prijatelju —.

In ljudstvo je ploskalo —.

Valeriji pa so solze zalile oči, ko je čula zadnje besede padlega junaka. In Mariamna, ki je dvignila glavo, da bi videla nesrečni prizor, si jo je iznova zagrebla Kalhi v površnik, trepetajoč in medleč od pomilovanja in grozote in strahu —.

Trizob in mreža.

Krik je zaoril po amfiteatru in židovsko dekle se je zdramilo iz svoje nezavednosti.

V daljnem kotu gledališča se je rodil v polglasnem mrmranju, od gledalca do gledalca je hitel in narastel v divje, oglušujoče vpitje.

»Patricij, patricij!« so kričale množice. Strastno žejne po novem razburjenju in site sirovega klanja so zakoprnele po modri krvi plemenitega potomca plemenite hiše.

Krik je bil tako divji in glasen, da je celo zdramil pozornost lenega Vitelija.

Poklical je Hipijo k sebi in mu zašepetal par besed na uho.

To je nekoliko pomirilo razburjeno ljudstvo. — Hipija je zapovedal pripravljenim sužnjem, da so odnesli mrtve in ranjene, ki so polnili areno, in splošno premikanje na sedežih je zavalovilo po amfiteatru. Gledalci so si iskali prostore, odkoder so bolje videli, vsak se je udobno usedel ali pa postavil, kakor je navada v množici, kadar se kaj posebnega pripravlja v gledališču.

Damasip in Oarses sta se oglasila z vztrajnim ploskanjem. Tisoči in tisoči so ju posnemali, roke so tleskale, noge ropotale, »živijo!« in drugi klici so

iznova zaorili s podvojeno močjo — in Julij Placid je gibčno stopil v sredino arene in se s svojo običajno uglajenostjo in lahno, prezirno vljudnostjo klanjal množici.

Njegov nastop je bil dobro preračunan. Vzbudil bi naj bil občudovanje pri gledalcih, ki so bili izkušeni presojevalci telesne moči in lepote, vajeni, jo gledati in kritikovati v njenih najpopolnejših oblikah.

Njegovo vitko telo je bilo golo in brez orožja, le kratka tunika iz belega platna ga je pokrivala do kolen. Ob gležnjih je nosil zlate obročke, sicer pa so bile njegove noge bose, da so mogle neovirane razviti vso potrebno naglico in gibčnost, ki jo je zahteval način njegove borbe. Njegovi dolgi temni kodri so bili za ta dan skrbno pomaziljeni in so mu prosto padali v zatilnik, le nad čelom jih je vezal z zlatom pretkan trak.

Na levem ramenu je nosil okusno nagubano svojo mrežo, obteženo z drobnimi svinčenimi kroglicami in tako zloženo, da jo je v hipu in ne da bi se mu zmešala, mogel vreči na nasprotnika. Njegova desnica je držala trizob, trikoničasto sulico, kakih sedem čevljev dolgo nevarno orožje, ki je zadjalo pogubne, smrtne rane. Z gibčnimi, lahnimi kretnjami jo je sukaj krogi glave in razkazoval svojo vajeno roko in popolno poznanje tega napadalnega orožja.

Klicem: »Placid! Placid! Živijo tribun! Izvrstno, tribun!« in drugim sličnim pozdravom je odgovarjal s ponovnimi pokloni, posebno na tisto stran amfiteatra, kjer je sedela Valerija.

Vkljub vsej svoji bistrournosti pa tribun ni slutil, kako ga je v tem trenutku sovražila ženska, ki ga je pravzaprav poslala danes v smrtni boj. — Niti sanjalo se mu ni, kako resno in iskreno je želela njegovo ponižanje in njegov pogin. Rdeče lise so ji gorele na licih in poglobile njihovo barvo — njen obraz je bil nepremičen kakor iz marmorja in nič si ni bolj želela, ko planiti doli v areno, zagrabiti meč

in ščit, ki ju je znala prav dobro rabiti, in se boriti z njim do smrti —.

Ponosno je stopal tribun naokrog po areni in prijazno pokimaval svojim številnim prijateljem, Damasip in Oarses pa in drugi njegovi klienti in znanci so ga burno pozdravljali.

Pred cesarjevim sedežem se je ustavil in pozdravil Vitelija z izbrano spoštljivostjo. Nato pa je spet stopil v sredo arene in čakal svojega nasprotnika.

In ni mu bilo treba dolgo čakati.

Tribunove oči so bile uprte v Valerijo in opazil je, kako ji je hipoma rdečica zalila lica in vrat — pa se koj umaknila marmornati bledobi.

Obrnil se je — in zagledal je svojega sovražnika —. Hipija in Hirpin sta ga spremljala v areno.

Klici, ki so pozdravljali novodošleca, niso bili tako dolgotrajni, kakor oni za tribuna. Pa če bi bil kdo bolj po iskrenosti ko po številu privržencev meril navdušenje in zanimanje, ki je vladalo za tega ali onega, bi bil opazil, da suženj daleč nadkriljuje tribuna.

Vsa duša je Mariamni žarela iz oči, ko je vrnila Eski pozdravni pogled, ki ga je poslal izključno njej. Valerija ju je opazila in ostra bol jo je prešinila do mozga —.

Spoznala je svojo nasprotnico —.

Divja čuvstva so zaplala v njenem srcu celo v tem trenutku strašnega pričakovanja. Užaljeni ponos, zametana ljubezen, dvom, strah, negotovost in kesanje se je podilo v njeni duši —.

Priprosto in pošteno srce Mariamnino je imelo le eden velik smrten strah, — da bi Eska podlegel. Valerijo pa je vznemirjalo tisoč hudih slutenj in strahov, tisoč nasprotujočih si želj, in zavest jo je morila, da je ne more zadovoljiti, česar si je najbolje želela, oziroma česar se je najbolj bala —.

Stvarni in brez predsodkov računajoči gledalci so bili o izidu borbe le enega mnenja. — Ako je katera stvar povečala navdušenje za Placida, mu ga je povečalo dejstvo, da si je izbral zares nevarnega nasprotnika.

V ponosu svojega silnega mišičastega telesa, v cvetu svoje mladosti in lepote, oborožen s čelado, ščitom in mečem, ki ga je nosil s prirojeno in privajeno lahkoto, je Eska v resnici naredil vtis nepremagljivega nasprotnika, kakoršnega ni bilo več mogoče najti v vsem rimskem imperiju.

Celo Hirpin, mož, ki je iz izkušnje vedel kako negotov je izid takih borb, in ki je bil previden, če že ne v izražanju, pa vsaj v dokazovanju svojega mnenja, celo on je šepnil Hipiji, da izgleda patricij ob strani njunega učenca kakor otrok, in je koj ponudil vrč najboljšega falerničana za stavo, »da ga bodo nesli z nogami naprej iz arene, ko prvič nesrečno vrže svojo mrežo —.«

Zvest svoji redkobesednosti in gospodovalnosti v občevanju z učenci mu je Hipija odgovoril, le s prezirljivim nasmehom —.

Z izredno previdnostjo sta si nasprotnika izbrala vsak svoje mesto. — Niti najmanjša prednost ni bila dovoljena, ne glede solnca, ne glede vetra. V razdalji deset metrov ju je postavil Hipija v sredino arene in za nekaj trenutkov se ni nobeden genil, nepremično sta stala in se pazljivo gledala. Na Eskinem odkritem obrazu je bila brati mirna, odločna pozornost, na tribunovem licu pa je igral hudoben, zloben smehljaj. — Eden se je zdel da predstavlja utelešen pogum in moč, drugi pa sovraštvo in spretnost.

»Njegovo čelo je čelo zmagovalca!« je šepnil Licinij sorodnici in gledal svojega sužnja z boječim priznanjem. »Zaupaj, Valerija, dan je naš! — Eska si pribori svobodo. Pozlačeni voz in beli konji bodo pripeljali jutri zjutraj njega in mene k tvojim vra-

tom in tale ošabni tribun bo dobil nauk, ki mu ga privoščim iz srca!«

Srečen smehljaj je razjasnil Valerijino lice —.

Toda njen pogled je obstal na črnolasem dekletu spodaj v množici —.

In obraz ji je zatemnel in bil preteč in grozeč kakor tribunov —.

»Ni mi mar, kdo bo zmagal, Licinij!« je dejala, »odkar stojita oba v areni. Da ti povem resnico — bala sem se, če bi tistemu tvojemu titanu upadel pogum v zadnjem trenutku, še preden bo stopil na bojišče, in da bi borbe sploh ne bile. Hipija mi je pravil, da je tribun najboljši borec z mrežo, kar jih je kedaj videl.«

Zavzet jo je pogledal —. Ko pa je sledil njenim očem, je opazil črnooblečeno dekle, ki se je stresalo v bolestni razburjenosti —.

Ko je Mariamna videla Britanca v areni oko v oko z nasprotnikom, jo je zapustila zadnja njena odpornost — naslonila se je na Kalho, si zakrila lice in plakala kot bi ji hotelo srce počiti —.

Blizu nje je stala Mirina —.

Kakor njena gospa tudi ona ni mogla vzdržati doma, z nekaterimi Valerijinimi sužnjami-ljubljenkami se je prerila skozi množico in se je postavila blizu sedeža svoje gospodarice, kjer je stala tudi Mariamna.

Vse zatvornice svoje živahne gostobesednosti je odprla zgovorna sobarica, na ves glas je ocenjevala borce, ko sta stopila v areno, in njene brezsrčne šale so zadevale Mariamno v živo.

Srce jo je bolelo, ko je čula, kako je gibčni jeziček Mirinin presejeval njenega Britanca in njegove lastnosti kot bi bil kos lepe živine, postavljene na trg, in kako je s kruto malomarnostjo ugibala, ali bo ostal živ, ali pa bo padel.

Toda še vse ostrejšje puščice je imela zanjo pripravljene hudomušna Mirina.

»Vsekakor,« je pravila, zavedajoč se, da ima pazljive poslušavce, »naj bo izid tak li drugačen, ne vem, kaj bo storila moja gospa. Kar se tribuna tiče, je toliko gotovo, da bo nekega lepega dne zletel iz svojega voza na goli kamen, — in če le samo prasko naredi na koži tegale lepega mladiča, naj le nikar več ne pride pred naša vrata —! Saj sem ga cele dneve in ure lovila po mestu, tegale fanta, da sem ga ujela in pripeljala k nam! — In ne pomeni malenkost za sužnja in barbara, če si pridobi naklonjenost najponosnejše gospe v Rimu! Poglejte, kako gleda sem gori k njej, preden začne!«

Globoko so ranile lahkomiselnne besede Mariamno. Dvignila je glavo in njen pogled je iskal Britančeve oči, napol vprašajoč, napol ugovarjajoč zlobnemu obrekovanju.

Toda kar je sedajle videla, je udušilo vsako drugo čuvstvo v njenem ljubečem srcu in pustilo le strah, grozoto in pričakovanje —.

Z očmi ostro uprtimi v svojega nasprotnika se mu je Eska bližal, — počasi komaj vidno, kakor tiger, ki se pripravlja na skok. Zakrivajoč si spodnji del lica in večji del telesa s svojim ščitom in držeč z upognjenim laktom svoj kratki dvorezni meč — se je sključil skoraj za čevelj niže od svoje naravne višine, vsaka mišica in kita kakor iz jekla in napeto pripravljena, da kakor strela šine naprej, če bi se ponudila priložnost.

Ena napačna kretnja, to je dobro vedel, utegne biti usodna —. Najtežavneje je bilo, se približati nasprotniku za mečevo dolžino, kajti v trenutku, ko mu je bil dovolj blizu, je moral mrežar vreči svojo mrežo —.

Placid se ni genil s svojega mesta. Njegove oči so zrle nenavadno ostro in vedel je, da se sme zagnesti na svojo izurjeno roko in da bo vrgel mrežo v trenutku, ko bo njen zlet neizogibno poguben.

Zato je ostal nepremičen na svojem prostoru, s trizobom v levici, z desno nogo nekoliko naprej in z desno roko držeč skrbno nabrane gube svoje mreže, ki mu je visela od leve rame in mu zakrivala celo levo stran telesa. Enkrat je poskusil z zaničljivo šalo in prezirnim nasmehom zamotiti pozornost svojega nasprotnika, pa se mu ni posrečilo. Toda tudi ko je Eska poskusil isto, se Placid ni genil, in kakor kača se je plazil naprej, s podvojeno pazljivostjo in pozornostjo.

Za pedenj pred usodno razdaljo se je Eska ustavil.

Za nekaj trenutkov sta stala nasprotnika v napeti nepremičnosti in stotisočeri gledalci razsežnega amfiteatra so pridrževali sapo in zrlí na nju kakor eden mož.

Končno poskusi Britanec zvijačen napad, pa pripravljen, da mahoma skoči nazaj in se izogne mreži —.

Toda prekanjeni tribun se ni dal premotiti in edini uspeh napada je bil, da se je tribun za lakot pomaknil bliže Eski.

In takrat plane Britanec — topot pa za resnico. — Noga, roka, oko, vse hkrati in s tako strelovito naglico, da je tribunova mreža brez vsakršne škode zletela preko glave napadalčeve in da je Placida le njegova mačja gibčnost rešila smrtnega sunka —.

Zasukal se je in je stekel po areni za življenje in smrt, zbirajoč med potom gube svoje mreže za novi napad.

»Strahopetnež!« je siknila Valerija. Mariamna pa si je zopet upala dihati in prsi so ji plala in oči so ji žarele v zmagoslavnem pričakovanju bližajočega se vrhunca borbe.

Toda prena glila se je v svojem upanju, in tudi Valerijin prezirljivi vzklik je bil nezaslužen —.

Dasiravno je bežal za življenje, je ostal Placid miren in hladen kakor takrat, ko je stopil v areno.

Oko in uho, oboje je napeto pazilo na vsako kretnjo zasledovalčevu in še preden je prebežal pol arene, je že bila njegova mreža s pogubonosno točnostjo zopet nabrana in pripravljena na ramenu.

Tribun je bil posebno ponosen na svoje brze noge. Od te lastnosti je zaviselo njegovo življenje v borbi, ki se je na prvi pogled zdela tako zelo neenaka. Po močnih mišicah svojega nasprotnika je sklepal, da mu ta ne bo kos v teku. Pa pozabil je vračunati, da je Britanec preživel svoja mlada leta v dnevnem napornem lovu za divjačino po gozdih in gorah Britanije. Kolikokrat so te noge dohitele celo divjega merjasca v domačih lesovih!

Urneje in urneje hitita borca, na nepopisno veselje množice, ki jej je ta vrsta »zabave« prav posebno ugajala. Nagel je tribun, pa bliže in bliže mu je nasprotnik in trdo pod prostorom, kjer stojita Mariamna in Kalha, ga doseže za mečevo dolžino —.

Njegova roka šine za udar —.

Kar pretrga presunljiv dekliški krik grobno tišino amfiteatra, Vitelij plane po koncu — brez cilja zleti meč Britancu iz pesti, nesrečni napadalec pade na svoj obraz in se, gnan od silnega zanosa svojega teka, zavalí parkrat po pesku —.

Ni več rešitve zanj —.

Še komaj da je na tleh, že zaplava mreža nad njim in brez pomoči se zamota v njene pogubne zanke —.

Kakor okamenela, s smrtnobledim obrazom in brezizraznimi praznimi očmi zre Mariamna na padlo postavo.

Valerija pa plane na noge in pozabi za trenutek svoj položaj in svojo okolico —.

Placid stopi k svojemu nasprotniku z dvignjenim trizobom v levici in s svojim zaničljivim nasmehom na krutem, zlobnem licu.

Ni mu težko, najti vzrok, ki je edin izpremenil

njune vloge in njemu rešil v zadnjem trenutku življenja.

Kri je curljala iz rane na Eskini nogi —.

Kakor smo že povedali, se je bil Manliju zlomil meč pri padcu in se zabodel v pesek pod njim. Ko so odstranili njegovo mrtvo truplo, niso opazili zlomljenega meča, in Eska se je nabodel nanj v divjem teku, si prerezal stopalo, se spotaknil na njem in padel.

Te misli so šle zmagovalcu po glavi, ko je stal z eno nogo na svojem nasprotniku in se pripravljaj, da mu zada sunek, ki bi naj poravnal vse račune, ter gledal k Valeriji, čakajoč na znamenje —.

Blazna od jeze in ljubosumnja — vsa razburjena od divjih, bolestnih čuvstev ter nezavedajoč se, kaj dela, je Valerija hotela dati usodno znamenje, ko jo Licinij prime za roke in jej jih siloma tišči navzdol. — Nato pa se s številnimi svojimi prijatelji in klienti odločno oglasi v prilog nesrečnemu Britancu.

Pa tudi brzina in gibčnost premaganeža in očitni vzrok njegove nesreče sta ugodno vplivala na večino gledalcev. Toliko rok se je dvignilo kvišku in toliko palcev je kazalo proti tlom, da tribun ni smel izvršiti svojega krvoločnega namena.

Izročil je torej svoj trizob enemu izmed sužnjev, ki so vstopili, je vzel svojo togo iz rok drugemu, se priklonil občinstvu in zaničljivo obrnil hrbet svojemu padlemu sovražniku.

Pričakujoč smrtni sunek je obrnil Eska svoje oči k Mariamni.

Toda odkar je padel, ni videlo in čulo ubogo dekle ničesar več. Zadnje, kar so zrle njene oči, je bil oblak peska in prahu, zamotana mreža in grozeča postava z dvignjeno roko — in pregraja in arena, divji obrazi in bele obleke in ves amfiteater s stebri, peskom in nebom, — vse se je zavrtelo krog nje, tema jo je objela in nezavestna se je zgrudila Kalhi v naročje.

G. J. WHYTE MELVILLE / GLADIATORJI